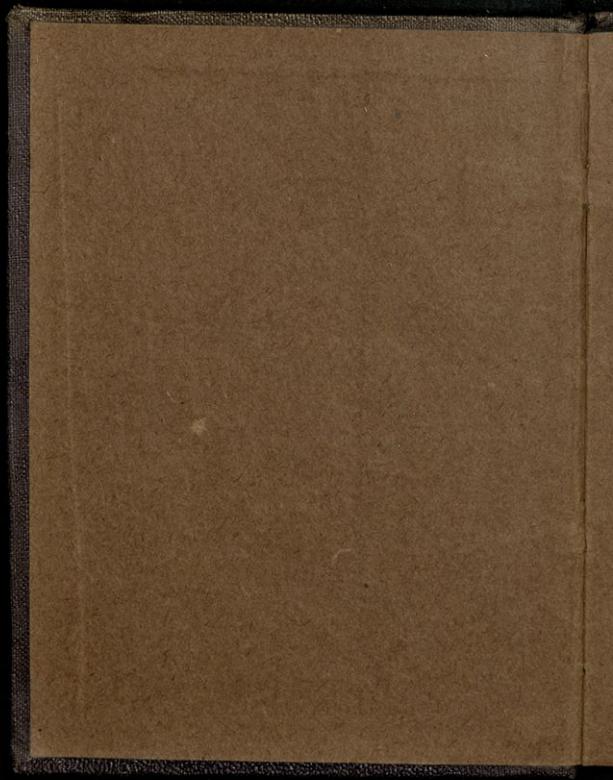

41290

2

Mati in slovenski

potklozil

pisatelj

Službeni reglement

ali

Službeni pravilnik

za

cesar. in kralj. vojsko.

Del II.

Poslovenil

Andrej Comel,

c. k. stotnik 7. peš-polka barona Maroičiča.

1876.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

41290

~~~~~  
V založbi tiskarnice družbe sv. Mohora.  
~~~~~


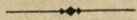
030045188

Kazalo.

	Stran
XVI. Odderek. O marših. (Märsche.) . . .	1
XVII. „ O taboru. (Lager.) . . .	71
XVIII. „ O nastanovanju po hišah. (Kantonirungen.) . . .	106
XIX. Odderek. O varstveni službi. (Sicherungs-Dienst) . . .	111
„ „ A. O varstvenih kerdelih na maršu. (Marsch-Sicherungs- Truppen.) . . .	114
„ „ Kako ste sprednja in zadnja straža na maršunaprej močni in kako sestavljeni in kako daleč ste od glavnega ker- dela in ena od druge. (Stärke, Zusammensetzung und Di- stanz-Verhältnisse der Vor- u. Nachhut im Vormarsche.)	119
„ „ B. O sprednjih poštih. (Vor- posten.) . . .	126

XX.	Odddek.	O naznanilni službi in o ob- čenju s sovražnikom. (Nach- richtendienst und Verkehr mit dem Feinde.)	159
XXI.	Odddek.	O boju. (Gefecht.)	172
XXII.	„	O poslavitvah. (Auszeich- nungen)	178

XVI. O d d e l e k.

O marših.*(Märsche.)*

§. 1.

Splošne določbe.*(Allgemeine Bestimmungen.)*

1. Vsak poveljnik vojaškega kerdela ali prateža (trêna) na maršu je odgovoren za to, da pride kerdelo o pravem času in brez neopravičene zamude za boj sposobno na svoj določni kraj.

Poveljnik mora skrbeti, da se neprenehoma vzderžuje red in disciplina, varnost in urna gotovost za boj, vendar tako, da se kerdelo varuje in se mu olajšajo vse težave, kolikor le te določbe ali razmere dopuščajo.

2. Da se more poveljnik s terdnim upanjem zanašati na izpeljanje največih maršev, ki se dajo doseči, uriti se morajo kerdela že v času mirú, prehojevati daljna in težavna pota in morajo biti obložena z vsem, kar je predpisano za vojno, ne le v vajnih marših, ki se včasih veršé, ampak tudi o vsaki priliki pri vseh drugih vojaških vajah, ki so z marši združene; — predpisi o marših se morajo vselej natanjko spolnovati.

O uredbi maršev.*(Anordnung der Märsche.)*

3. Ako ima vojska kam marširati, morajo zató pooblaščena poveljstva in oblastnije posameznim kerdelom to o pravem času naznaniti, da se morejo v to potrebne priprave storiti in preskerbeti primerni živež in stanišča.

4. Ako ima izveršiti kerdelo kako večje potovanje, dá se mu navadno verh maršnega ukaza (Marschbefehl) tudi maršni načert (Marschplan), ki obsega način, kako naj se potuje, štacije, v ktere mora priti kerdelo, in dni, v katerih se počiva, kakor tudi kraje, v katerih in na koliko časa se preskerbuje s prirodnimi (Naturalien) ali raznim živežem.

5. Po maršnem načertu in po izkazu stana potujočega kerdela napravljajo zató pooblaščeni uradi ali poveljstva potno kazalo (Marschroute). Oskerbovališča so dolžne dati tistim, ki se izpričajo z maršnim kazalom, potrebni živež; ravno tako so dolžne politične in krajne oblastnije, dati kerdelu stanišče, hrano, potrebne konje in vozove po o tem veljavnih ukazih.

6. Ako se ni bati, da bi se srečal sovražnik, je za maršno dispozicijo (maršne

načerte) v času miru in v času vojne mero-
dajno, da se kerdelo, priprava in dežela va-
ruje; kedar je pa sovražnik blizo, naj se ozira
le ne taktične terjatve.

Ako se pomikajo kerdela blizo sovraž-
nika, mora obsegati ukaz za marš te-le reči:

- a) maršni cilj (Marschziel) in pot, po kateri
se mora tja iti, dalje določbo, če se ima
vložiti kerdelo v tabore pod milim nebom
(Freilager), ali v stanišča po hišah (Kanton-
nirung);
- b) maršni red za sestavo in uverstitev ker-
delj in pratežev (trênov);
- c) čas odhoda in prihoda;
- d) kraje, v katerih in čas, kako dolgo se
ima počivati;
- e) določbe za hrano in kuhanje (kermenje);
- f) naredbe zaradi varnosti na maršu in po
končanem maršu, ravno tako naredbe, da
ostane kerdelo na maršu vedno v zvezi
s sosednimi kolonami in kako se ima ob-
našati, kedar pride do sovražnika;
- g) stanovališče poveljnikovo na maršu in
njegovo prenočevališče;
- h) vse še sicer potrebne naredbe in poročila
o namenu marša, splošno stajo gledé na
sovražnika in razdeljenje lastnih kerdelj in
pratežev na različnih maršnih čertah tako,

da se more v vseh okoliščinah primerno in po namenu poveljnika ravnati.

7. Prejemši maršne načerte (dispozicije) najniži poveljniki potrebne posebne naredbe storé, in so kakor vsak oddelkini poveljnik v svojem področju odgovorni, da se marš natanjko izpeljuje in da se morejo kerdela pripravo razdeliti za boj, ako bi terčila na sovražnika.

§. 3.

Kako se preskerbujejo in uredujejo stanišča.

(Vorbereitung der Unterkunft.)

8—13. Vsak polk ali samostalni bataljon (vsaka divizija) odpošlje nekaj dni pred odhodom enega stotnika ali nadlajtenanta popred, da uredi stanovališče. Ta oficir uredi v vseh štacijah in v zadnji postaji po sprejetih ukazih vse naredbe, ki so gledé nastanovanja potrebne; o tem se pogovori z vojaškimi in političnimi, oziroma krajnimi oblastnjami in določi, kam naj se štabi in oddelki vložé.

14. Stanišča za posamezne oddelke v maršnih postajah ovedajo (ausmitteln) stanodelniki (Quartiermacher), kateri se odpošiljajo dan pred odhodom kerdela v sledečem številu:

Vsak bataljon (vsaka konjiška ali batrijska divizija — Kavallerie- oder Batterie-

Division —) enega nižega oficirja (Subaltern-officier), vsaka kompanija enega podoficirja z dvema možema; ako je kompanija v vojnem stanu, enega podoficirja s štirimi možmi; vsaka konjiška škadrone enega podoficirja in od vsakega voda (cuga) enega ali dva moža;

vsaka baterija enega podoficirja s štirimi do šestimi vojaki;

vsaka vozniška škadrone (Fuhrwesens-Eskadron) v mirnem stanu (Friedensstand) in vsak vod take škadron v vojnem stanu enega podoficirja in enega ali dva pratežna vojaka.

Manjši oddelki odpošiljajo stanodelnike v primerno manjšem številu.

Kot stanodelnika za polkni štab se odpošiljata en podoficir in en vojak, ktera se pridajeta oficirju, ki ureduje stanišče za bataljon (divizijo).

Stanišča za bataljonske (divizijske) štabe morajo preskerbovati stanodelniki kake kompanije (švadron, baterije).

15. Stanodelniki oddelkov, enega in istega kerdela, ki skup marširajo, vodijo se pod poveljstvom najvišega oficirja ali podoficirja v maršno štacijo.

16. V oddelkih, kateri ne pošiljajo oficirja, ki bi stanišča uredoval, ima dolžnosti tega oficirja poveljnik stanodelnikov.

Poveljniku se dá odpert ukaz (offene Ordre), dalje vsakemu izmed ostalih oficirjev in podoficirjev od poveljnika podpisan razkaz o številu oseb in konj, ki se imajo nastaniti. S temi listi in z naredbami, vravnanimi po oficirji, ki ureduje stanišča, po ktere mora iti poveljnik stanodelnikov precej, ko je prišel v štacijo, gre ukvartirajoči oficir, kjer pa takega ni, najviši podoficir k vojaško-štacijski (krajni) komandi, oziroma h krajni oblastniji in si dá odkazati stanišča.

17. Vojaki se morajo tako nastaniti, da se taktična zveza kolikor mogoče vzderži. V hišah, kjer bi se utegnila kaka bolezen nalesti, nastaniti se ne sme nikdo, tudi ne smejo bivati vojaki v eni izbi z bolniki.

Oficirji se morajo ob vojni vselej, v mirnem času pa kolikor mogoče v okrogu svojih oddelkov nastaniti, konjiki in vozniki naj se ukvartirajo blizu konj.

Od stanodavcev (Quartierträger) se ima terjati, naj o pravem času skerbé za stanišče in hrano za vojake, kateri se bodo pri njih nastanili, da dobijo po težavah marša potrebni počitek in okrepčanje. Pové naj se tedaj, ako je moč, stanodavcem ura prihoda.

Kamor pridejo konji, mora se stanodavcem veleti, naj konjske hleve (konjake) pred

prihodom kerdela prevetrě, pripravijo, jasli in gare skerbno osnažijo.

Če so konjaki slabi ali nezdravi, naj se ovedejo za konje skednji ali drugi pokriti prostori.

Bolni konji naj se devajo, kolikor mogoče, v blizo skup stoječe konjake, da se morejo lažje zdraviti in primerno nadzorovati.

18. V vsakem kraju se mora iznajti prostor, na katerem se kerdelo zbira (izbunišče ali hrupišče — Alarmplatz) in za vsak oddelek kraj, na katerem se razreduje; pri topničarstvu in prateži je park tudi hrupišče.

Ako bi se morali vojaki in konji ene baterije v več krajev nastaniti, postavijo naj se vendar vsi topovi in vozovi na parknem kraju blizo štacije poveljnikove.

Po tem pravilu se morajo tudi odločiti parki za raztreseno nastanovane kolone s strelivom in druge prateže.

Prostori za parke se morajo izbrati z dovoljenjem krajne oblastnije; gledati se mora na terda tla, na zavarovanje pred ognjem, da imajo dovolj vhodov in izhodov in da niso preblizo obljudenih hiš.

Parkna straža naj se nastani, kolikor mogoče, blizo parka.

19. Ofcir, kateri ureduje stanišča, mora poznati okraje, ki so odkazani posameznim oddelkom, in pregledovati stanišča in konjake (konjske hleve), kolikor mu pripušča čas in kolikor more; vsakako pa tiste, o katerih so se mu naznanile ovire in pomisleki.

20. Stanodelniki se morajo prepričati o kakovosti vseh stanišč in konjakov (hlevov) in skrbeti, da se hrana o pravem času pripravi.

Opovire, ki bi se pripetile pri nastanovanju, naj podofcirji precej naznanijo stanodelnemu ofcirju, ako se pa tak ni odposlal, najvišemu podofcirju.

Ta naj opovire postavno odpravi in uravna.

21. V krajih, kjer se prejemajo prirodnine, se mora vse pripraviti, da se hitro razdelé, po okoliščinah se morajo oddelkom, kateri so po samem nastanovani, pripeljati.

22. Stanodelniki pričakujejo kerdelo peš primerno uredeni pred vhodom v mesto ali štacijo, oglasijo se pri svojih poveljnikih in jim naznanijo, kako je kerdelo nameščeno, kakova so stanišča in kje je štacijska straža in alarmišče.

Ofcirji od konjištva in topničarstva jezdijo marškoloni nasproti.

23. V vaseh, v katerih so hiše ali skupine hiš preveč saksebi oddaljene, mora se

skerbeti po krajni oblastniji, da se pošljejo o prihodu kerdela kaŝipoti na mesto, kjer se kerdelo razpostavi, ki vodijo potem vojake v stanišča.

Kedar se nastanjuje oddelki v na samem ležeči vasi, morajo se stanodelniki prepričati, če so pota, ktera peljejo tje, shodna, in tam, kjer se ločijo te pota od maršne čerte, naj se postavijo o pravem času vojaki ali posli za kaŝipote.

24. Ko se je kerdelo nastanilo, odrinejo stanodelniki v drugo štacijo.

25. O dnevih počivanja se morajo stanodelniki menjati.

26. Razun enega nižega oficirja za vsak bataljon (divizijo) odpošlje vsak manjši oddelek toliko podoficirjev in ŝ njimi po dva oziroma po štiri vojake, in vsak polkovni štab toliko podoficirjev in vojakov, kolikor maršev je do prihodnjega dne počivanja; vendar se to zgodi le tedaj, kedar treba kerdelo varovati in to pripuščajo druge okoliščine potujočega kerdela.

V takih primerljajih mora pripraviti stanišča v vsaki štaciji število podoficirjev in vojakov, kakor je predpisano v točki 14; ostali stanodelniki pa se podajo drugo jutro v drugo štacijo in ne čakajo na prihod kerdela.

Oficirji, kateri pripravljajo stanišča, puščajo tudi v štacijah, kjer ni dneva počivanja, kratke pismene raporte obsegajoče:

- a) kako je kerdelo nastanovano in kateri okrogi so vsakemu oddelku odkazani;
- b) kje je stanišče poveljnिकovo;
- c) kje je kraj za štacijsko stražo;
- d) kje je alarmišče (park);
- e) vse, kar verh tega še treba vedeti, posebno če so bolnišnice in zapor v mestu.

Ako maršira več oddelkov ali kerdel, pred kterimi se odpošiljajo oficirji kot stanodelniki (kvartiraži), v eni koloni, mora napraviti najviši verh omenjenega še onemu podobni pismeni raport, v kterem je razvidno, kako je nastanovano celo kerdelo in ga oddati poveljniku kolone.

Ti raporti se oddajajo po tistih podoficirjih zaostalih stanodelnikov, kateri imajo pripravljati stanišča za štab, dotičnim poveljnikom.

V štacijah, v kterih se počiva in v zadnjih štacijah čakajo tudi oficirji, ki pripravljajo stanišča, na kerdelo in za to pismenega raporta ni treba.

27. Stanišča za poveljnike brigad pripravljajo stanodelniki kakega onim podverženega polka.

28. Ako je v posebnih primerljajih treba, da se kerdelo hitro spravi pod streho, odpošlje kolonini poveljnik popred jezdnega oficirja (generalštabnega oficirja) s potrebnimi pomočniki, če mogoče kerdelskimi pribočniki (adjutanti), naj pripravi stanišča, in manjši oddelki se nastanijo v okrogih, ktere jim odkaže poveljnik kolone; kerdelski in oddelski poveljniki vravnajo potrebne naredbe zarad preskerbovanja.

V takih primerljajih se mora z največo ostrostjo ravnati, vaščanje se morajo braniti, da se jim ne dela krivice ali da se od njih ne terja preveč; ako ostane vojska več časa v kraji, morajo se težave nastanovanja primerno urediti.

§. 4.

● odhodu.

(*Abmarsch.*)

29. Poveljnik naj dobro prevdari vse okoliščine, ki zadevajo marš ali bližnji spopad s sovražnikom in določi uro odhoda tako, da pride kolona na cilj o pravem času in za boj dobro pripravljena tudi tedaj, kedar bi jo na maršu manjše nenadejane opovire mudile.

Zato se mora ozirati na zapreke na maršu, ktere ji je premagovati, na prestani trud, ka-

kor tudi na razpostavo (stanišča, tabor pod milim nebom), dalje tudi na red, v katerem se ima kolona sestaviti.

Navadno se ne odmarširuje pred zorom; vendar treba gledati na to, da pride kerdelo na cilj pred nočjo, o vročem poletji kolikor mogoče pred poldansko vročino.

30. Kerdelski (pratežni) poveljniki (Truppen- [Train-] Kommandanten) veljé dati glede na uro odhoda, ki jo je odločil poveljnik kolone, in na red, v katerem pride kerdelo (pratež) v marškolono, in na to, kako so nastanovani v staniščinem (taborskem) okrogu, znamenje, naj se oddelki zberejo („snid, odrinite s konji, odrinite“ — Vergatterung. ausrücken zu Pferd, ausrücken —) in sicer tako, da se zbere kerdelo malo pred odhodom.

Ako ima kerdelo v silnih primerljajih precej odmarširati, se da znamenje „hrup“ (Alarm); na to se mora nagloma vsako kerdelo popolnoma napravljeno in oboroženo na alarmišči zbrati.

31. Ako tirjajo okoliščine, morejo oddelki, ki so se najprej vredili, precej odmarširati, vendar se mora gledati na to, da nemudoma po pravi poti nasledujejo oddelki, kateri so se pozneje zbrali ali došli.

Ako treba, pusté se na zbirališču šarže in prazni vozovi, če so pripravljeni, naj posamezne zaostale vojake ali za marš nesposobne zberejo.

32. Ako se ima na tihem odriniti, naj se opusté vsi signali in očividne naredbe; ukazov k maršu prebivalci ne smejo izvedeti, razglasijo naj se tedaj v okoliščinam primernem načinu.

33. Oficirji in podoficirji morajo biti vselej najpervi na zbirališču, da ogledujejo v svojih oddelkih vredevanje, napravo in opravo (kako so nasedlali, natovorili in napregli), in da zabranjujejo in odpravljajo vse, kar bi bilo protiredno, ali bi odhod mudilo.

Vsak oddelski poveljnik prebere in kliče imena vojakov in naznani neposrednje predpostavljenemu poveljniku število ali moč svojega kerdelca.

34. Kakor hitro so vojaki (v vode cuge) razversteni, ne sme samolastno nikdo izstopiti iz reda in verste in le iz tehtnih uzrokov se sme to izjemno dovoliti; nezanesljivim in bolnim osebam, ktere izstopijo, mora se dati zanesljiv mož, da nanje pazi in jih podpira.

Pri konjištvu in topničarstvu se dajejo vojaki brez konj in področni konji pod poveljstvo podoficirja.

Ako ima v vojni kako kerdelo mnogo področnih konj, mora en mož po dva konja voditi, da se bojno moštvo preveč ne zmanjša.

Kedar se kerdelo ureduje, pripeljejo se tudi nazaj pripravnosti in vse straže, ktere na maršu ne ostanejo pri prateži.

Inšpekcijski podoficirji (razvodniki) pripeljejo vpehane in bolne o pravem času na za to določeno zbirališče, kjer jih inšpekcijski zdravnik pregleduje. Tisti, ki ne morejo hoditi, se nalože, če treba, po dogovoru s provijantnim oficirjem na prazne vozove.

Inšpekcijski oficir, ki gre za kolono, kakor tudi poveljnik zadnje straže morata izdatno podpirati provijantnega oficirja v spolnitvi njegovih dolžnosti, ktere so v predpisih za pratež zapopadene; posebno pa morata gledati na vse, kar se tiče tega, da pratež o pravem času odide; da se red vzderži in da se more pratež na maršu brez opovir pomikati.

36. Treba je gledati na to, da se snidejo prateži ali njih deli, kteri posebej ali pri svojih oddelkih taborujejo, pri odhodu o pravem času in pridejo v redu v kolono.

37. Kedar je zapustila potujoča kolona (pri večih oddelkih vsak bataljon, vsaka švadrone, baterija ali pratežni oddelek) kraj odhoda, veli kolonini poveljnik, oziroma oddelski

poveljnik odtrobiti (abblasen). Na to znamenje so sledeči olajški dovoljeni :

sablje se zavarjejo (pike se vzamejo na pravo roko) ;

pešci smejo nositi puške po priložnosti, vendar tako, da nikogar ne nadlegujejo ;

tobak kaditi je sploh dovoljeno, vendar vojakom, ki sedijo na vozech s streljivom in na vozech s strelno robo, je prepovedano ; ravno tako tudi ne smejo kaditi vojaki, kateri so o močnem vetru blizo takih voz.

Verh tega more poveljnik kolone oficirjem in vojakom dovoliti, da smejo odvzeti ovratnike (Halsbinden), razpeti jopič, plašče in bluže.

§. 5.

O poveljstvu.

(Kommandoführung.)

38. Poveljnik potujočega kerdela (poveljnik kolone) vodi marš in gleda na to, da se maršni predpisi (Marschvorschriften) in dani ukazi spolnujejo ; on določi tudi v vseh primerljajih in okoliščinah, za ktere se v maršni dispoziciji (maršnem načertu) ni oskerbovalo po lastnem mnenju.

O redu in uredenju na maršu.*(Marschordnung und Marschformation)*

41. V mirnem in vojnem času maršira vsaka kolona s prednjo in zadnjo stražo (Vor- und Nachhut), pred sovražnikom po potrebi tudi s stransko stražo (Seitenhut).

44. Da je mogoče na maršu zapreke odpravljati ali napravljati, pridajajo se sprednji straži — na marših nazaj tudi zadnji straži — tehnična kerdela, ali pešni (jezdni) pionirji, ali pa tudi tehnična kerdela in pešni (jezdni) pionirji.

Med maršem maršira zadnja straža za pratežem, ki je tik za kerdelom.

Na koncu vsakega samostalnega kerdela (polka, bataljona) ali prateža, za katero ne gre tik zadnja straža, je v primernem številu „straža za jetnike“ pod poveljstvom podoficirja, da prejema in sprevaža jetnike, ki se po različnosti hudobije ne morejo puščati v redu in versti. Pri topničarstvu se sestavlja taka straža iz topovnega varstva (Geschützbedeckung), če je pri topovih.

Te straže marširajo zmiraj z natak-njenim bodalom (golo sabljo) in prejemajo potrebne ukaze od inšpekcijskega oficirja, kateri

maršira na koncu kerdela, oziroma od divizijsko - inšpekcijske šarže topničarstva (dotičnega pratežnega poveljnika).

V samostalno marširajočih baterijah ali pratežih, ki nimajo varstva, jezdi en ali dva podoficirja na 200 do 300 korakov pred kolono, da se morejo ovire o pravem času zapaziti in odpraviti ali se jih ogniti.

Tudi na koncu take kolone mora iti en podoficir ali dva, ki imata dolžnosti zadnje straže.

45. Red, v katerem marširajo deli kolone, zavisi od namena marša in od kakovosti potov.

Ako kerdelu ni treba marširati v tesnem redu (gedrängte Marschordnung), marširajo pešci v dvorajdi, konjiki po štirje, topništvo in vozništvo posamoč.

46. Posamezni deli kolone morajo vzdrževati predpisano oddaljenost, da se vsaka zastaja in zmešnjava odverne, kedar so kolone globoke.

Ako se dá povelje, naj se maršira v tesnem redu, zmanjšati se mora v vseh kerdelskih in topničarnih oddelkih, kakor tudi pri bojnih pratežih ta oddaljenost na polovico, ako se ni razločno kaj družega zaukazalo.

Vendar ni treba nepogojno vzdrževati

teh oddaljenosti, morejo se zmanjšati celo tako, kakor je v vadbinem pravilniku (Exerzir-reglement) za red kolone predpisano in sicer tedaj, kedar se del kolone, ki maršira spredaj, počasi premika ali zastaja.

Pervotna oddaljenost se spet ponovi, kedar je bil dal poveljnik znamenje „stoj“ (Halt) za celo kolono in se potem zopet začne marširati.

47. Ako se kolona na maršu preterga, mora se gledati na to, da se predpisana oddaljenost spet doseže, vendarne naenkrat, ampak polagoma. Vsakako pa morajo taktični oddelki (kompanije, švadrone, baterije) na maršu v zvezi ostati.

48. Vsak del kolone mora ostati neprenehoma v zvezi sè spredaj marširajočim delom.

Da bi se ta zveza vzdržala, vstavljajo se, ako treba, patrole po dva moža v primernih oddaljenostih med posamezne oddelke.

§. 7.

● meri na maršu.

(*Marschtempo.*)

49. Marš mora biti bister in kolona mora kolikor mogoče enakomerno stopati.

Enakomeren marš manj vtrjuje, kerdelo ostane bolj v redu in more maršni cilj laže o pravem času in za bolj gotovejše doseči.

Poveljnik sam vravnava tempo na maršu; ravna se pri tem po kakovosti ceste, po vremenu in po sposobnosti kerdela.

50. V početku marša mora biti tempo zmerno in še le po malem se preide v normalno.

51. Kedar marširajo pešci, morajo bobnarji (trobači) menjáje se bobnati (trobiti); blizo sovražnika ali na maršu čez mostove se ne bobna (ne trobi).

52. Sameč marširajoče konjištvo mora tam pa tam po ugodnih tleh brez preneh-ljeja dirjati, toda nikdar ne čez 20 minut.

53. Slabi remonti, bolni konji in po potrebi tudi področni konji se peljejo, kedar drugi dirjajo, pod poveljstvom oficirja ali podoficirja v koraku za kerdelom.

Bolnim konjem naj se verh tega pusti večkrat postati, da se spočijejo in okrepcájo.

54. Sameč marširajoče baterije in pratežni oddelki morajo voziti v mirnem enakomernem koraku.

Jezdne baterije, ki so konjikom vverstene, morajo tudi ž njimi dirjati.

55. Na čelu vsake kolone, vsakega bataljona, vsake švadrone in vsake baterije

mora marširati oficir, da daje primerno mero ali takt in pazi, ter naj pri tem primerno prevdarja kakovost poti, po kateri maršira kerdelo.

§. 8.

Red (disciplina) na maršu.

(Marschdisciplin).

56. Ojstro vojaško strahovanje na maršu je glavni pogoj velikih maršnih uspehov in tirja najživahnišo delavnost vseh poveljnikov.

Posebno na silnih marših imajo biti oficirji in podoficirji moštvu v izgled, pospeševati morajo moralično krepost svojih vojakov in naj si prizadevajo, vzderžati red in dobro voljo. Ako maršira kerdelo hitro, v polnem redu in brez zaostajavcev, mu je to v čast in kaže njegovo notranjo in pravo vrednost.

57. Po pravilu morajo pustiti pešci in konjiki na maršu eno stran ali sredino ceste, topničarji in pratežni oddelki pa eno stran ceste prosto.

V mirnem času naj se maršira in izogiblje na tisti strani ceste, na kateri je v deželi navadno.

Ako kolona na cesti obstoji, mora ostati leva stran prosta.

58. Inšpekcijske šarže kompanij in bataljonov marširajo na koncu tistih oddelkov, pri katerih opravljajo službo. — Tudi na koncu vsakega pratežnega dela mora biti vselej kaka inšpekcijska šarža.

Vsi podoficirji ostanejo v svoji razverstitvi. Kedar se prične boj, podajo se vsi oficirji in vse inšpekcijske šarže na mesta, ktera so jim odkazana. V tem primerljeju gredo tudi straže od jetnikov, kakor hitro mogoče, k svojim oddelkom, jetniki se jemljejo ali v bojno linijo, ali se pa oddajo najbližnji pratežni straži.

Strežbenim topničarjem pešbaterij se mora po mnogih trudih ali kedar se pričakuje velik trud, dovoliti, naj se vsedejo na topove ali na vozove sè strelivom. Strežnim topničarjem jezdnih baterij se zaukaže, naj razsedejo, kedar treba, da se okrepčajo ali pa se konji spočijejo. Razsedli vojaki marširajo poleg topov ali pa zraven vozov s strelivom.

59. Oficirji in podoficirji morajo paziti na to, da ostanejo njih oddelki sklenjeni, da derži moštvo marštempo, da signale in avize hipoma spolni, pri topničarstvu verh tega, da ne odpirajo vojaki samolastno premnih

(lafetnih) in predvoznih magazinov (Laffeten- und Protzenmagazine) ali vozov s strelivom. Ako bi pa bilo treba, da bi se odperli, mora se prepovedati kaditi za ta čas tobak.

61. Poveljniki pratežev in pratežnih oddelkov morajo strogo gledati na to, da se ne vozi seboj več konj ali vozov, kakor je predpisano, in da se nikdo ne mudi pri prateži, kdor tje ne spada.

Prestopki in neredi naj se pri prateži z vsemi sredstvi zabranjujejo.

62. Le v najsilnejših primerljajih smejo predpostavljeni od kompanijskega poveljnika naviš dovoliti moštvu, da sme izstopiti na maršu iz reda in verste, posebno v vaseh, pri studencih in oštarijah. Ako treba, pridá se izstopivšemu vojaku kak drug vojak.

O gorkem vremenu naj sprednja straža skerbi, da postavijo prebivalci v vaseh posode s pitno vodo ob cestah, da se more vsak mimo gredoči vojak, ne da bi motil red, z vodo preskerbeti.

63. Ako bi bilo treba, da bi se popravile kakemu konju podkove, opravlja se to na strani ceste, da se marškolona ne zaderžuje. Jezdci se podajo potem v diru v svoje verste.

Ti in vsi jezdeci, kateri morajo iti poleg kolone naprej ali nazaj, morajo se deržati kolikor mogoče zraven ceste, vsakako pa tako, da kolono v maršu ne zaderžujejo.

64. Nikomur ni dovoljeno kak top (voz) samolastno ustaviti, iz verste spraviti ali drugemu pred voziti. Ako top (voz) ne more kak naprej, naj se, če mogoče, v stran pomakne ali pa se ga morajo drugi vozovi izogniti. Ko se je spet za marš pripravil, mora se koncu najbližnjega topničarnega (voznega) oddelka pridružiti in se še le med kakim počitkom v svojo razverstitev odpelje.

65. Inšpekcijske šarže, oziroma šarže, ktere marširajo na koncu pratežnih oddelkov, morajo zaostale, ki so za marš sposobni, zbrati in med prvim počitkom v njih razverstitev poslati.

Tisti zaostanci, ki pravijo, da so za marš nesposobni, se morajo zdravniku predstaviti; takim dovoli poveljnik pratežnih oddelkov vvesti se na vozove, ako zaukaže zdravnik: ako pa zdravnika ni pri roki, dovoli se jim vvesti na vozove samo tedaj, kedar je očitno, da ne morejo marširati.

Inšpekcijske oziroma tiste šarže, ki marširajo na koncu pratežnih oddelkov, morajo vse, kateri so postali za marš nesposobni, v zapisnik zapisati.

Zbolele konje mora konjski (živinski) zdravnik pregledati.

66. Vsesti se na pratežne vozove smejo le nejezdni konjski zdravniki in kovači, strežci privešenih konj (Wildbahnpferde) pri trovprežnih vozeh (dreispännige Züge), za marš nesposobni in po okolščinah — ako gledé težkih del treba — tudi rokodelci, kateri se ne vporabljajo za pratežno stražo.

Vendar se morajo poslednji ranjenim, bolnim ali vpehanim precej umakniti.

67. Vojaki, kateri bi se na maršu s surovimi hudobijami pregrešili, imajo se oddati jetniški ali pa zadnji straži.

68. Zadnja straža ima vzderžavzti red vzad potujoče kolone.

Zadnja straža zbira vse zaostale v oddelek, skerbi, da se dalje spravljajo za marš nesposobni in pošilja zaostale vojake pri prvi priložnosti k oddelkom, h katerim spadajo. Ako ni mogoče, da bi se naložili za marš nesposobni na vozove, pusti se jim v varstvo nekaj vojakov. V vojni, zlasti na marših po spuntanih krajih, naj se na vso moč prizadeva, da se zaostali varujejo.

Pri zadnji straži mora biti kak zdravnik, ako treba, tudi kak živinski (konjski) zdravnik.

§ 9.

● zaderžanju v posebnih primerljajih.*(Verhalten in besonderen Fällen).*

69. Kedar bi v mirnem času nenadni, posebno natorni prigodki potujočemu kerdelu ali blagu škodovali, ima poveljnik pravico, marš ustaviti in kerdelo brez ozira na maršni načert (maršni list) v najbližnjih vaseh nastaniti ali pa po okoliščinah pod milim nebom se vtaboriti.

To se mora vendar nemudoma (če mogoče telegrafično) naznaniti ne samo oblastniji, ki je kerdelo na marš poslala, ampak tudi vojaško-štacijskim poveljstvom; kjer pa takih ni, civilnim oblastnijam tiste štacije, v katero bi imelo priti kerdelo.

Ako bi bilo kerdelo kmalo vstopilo v okrog druge vojaške oblastnije, koja bi ga dalje napotila, naznaniti se mora zaderžek tudi tej.

70. Konjištvo naj gre po silno stermih potih peš in vodi konje z roko.

Kedar vozijo pratežne kolone dalj časa po stermih klancih, mora se pustiti med posameznimi vozmi veči prostor, da bi se konji zadnjih voz ne poškodovali, če bi kak voz nazaj uhajal.

Vsi vozniki (Fahrmannschaft) morajo razsesti in osedlane konje za uzdo peljati.

Kedar se vozi navzdol, morajo se kolesa zavreti. Jezdci konj v raji (Stangenreiter) ostanejo v sedlu, sprednji in srednji jezdci (Vor- und Mittelreiter) pa razsedejo in branijo konjem vleči.

Kedar se vozi več časa navzdol, se more celo gredelnica (Vorauszugwage) odvzeti in voz se pelje samo s konji v raji.

Po posebno nezvožnih cestah se morejo konji enega voza drugemu pripreči.

71. Ako se kak voz ne more spraviti z mesta, razdeliti se mora blago, ktero je naloženo, na druge vozove. K vozovom, ki se le za malo časa ne dajo dalje spraviti, se postavi, če treba, tako dolgo straža, da se morejo odpraviti.

Pred sovražnikom, kedar je nepogojno treba, da ostane na cestah na vsak način prost prehod, imajo se na ukaz dotičnega kerdelskega ali pratežnega poveljnika vozovi in blago nemudoma kakorkoli odstraniti.

Denarnice in kancelije pa se morajo vselej dalje spraviti; zloži se tedaj z vozov vse drugo blago in se z denarnicami in kancelijami nalože.

V takih primerljajih se najprej seno in pijača, potem oves in kruh s primerno stražo popusté, prvemu kerdelu, ki pride, naj se veli, prevzeti te reči, ako jih potrebuje.

Vsak kerdelski ali pratežni poveljnik je dolžan, če mogoče, uničiti ali pokončati dati erarično blago, razun zdravstvene robe, in sicer tedaj, kedar bi očitvidno sovražniku v roke padlo, ali pa kedar to tirja ozir na splošni blagor kerdela.

Vsak vojaški poveljnik, ki je take naredbe izveršil ali izveršiti opustil, kedar je bilo treba, se mora — ako njegovo obnašanje po okoliščinah ni popolnoma in brezdvomno opravičeno pred vojno sodbo zagovarjati.

74. Na mosteh ali na posebno za to napravljenih prehodih čez zemljiščine zapreke se razvijejo v znamenje po dnevi svitloplava bandera, po noči se pa izpostavijo na njih svetilnice s plavim steklom.

75. Ako se srečate dve koloni na maršu, morate se izogniti navadno na desno stran.

76. Ako je cesta ozka in je kolonam nemogoče zogniti se, ali kedar se poti dveh kolon križate, odloči omenjeni poveljnik, v kakem redu imate koloni marširati. On more tudi zaukazati, naj se koloni kolikor mogoče sklenete in bataljoni (škadrone, baterije) v

širše verste vredé, in veli zdaj enemu zdaj drugemu oddelku prek razpotja hiteti (dirjati).

77. Na marših po noči morajo vse šarže svojo delavnost zvišati, da bi vzderžali red.

Pešstvo in vozništvo naj se neprenehoma budljivo izderži.

Ako oddelki ne marširajo tik eden za drugim, mora na razpotjih kaka šarža ali kak vojak, ki maršira na koncu prednje kolone, tako dolgo čakati, da se približa druga kolona.

V vaseh morajo biti za čas prehoda okna pri cesti razsvetljena. Od poveljnika zavisi, če ima to sprednja straža zaukazati; ravno tako tudi, če se morajo svetilnice, ki jih nosi vsaki vod seboj, in koliko se jih ima prižgati.

78. V hudem mrazu naj jezdci včasi konje razsedejo, ravno tako naj zapusté tudi tisti, ki sedijo na vozeh in so za marš sposobni včasi vozove in naj gredó peš, da jim udje ne premrejo.

79. Pregazi in brodove morajo pregaziti ako je dopustljivo, najprej pešci, potem baterije in pratež, slednjič še le konjiki.

Pešci in konjiki naj pregazujejo kolikor mogoče v širokih oddelkih, topovi (vozovi) po dva.

Daljave enega oddelka od drugega, po okolščinah tudi daljave ene verste od druge, se morajo podaljšati, ako so valovi močni, da se voda ne zajezi; v vsaki rajdi se morajo ljudje, oziroma topovi (vozovi) kolikor mogoče skleniti. Da se vojakom v glavi ne zverti, mora se jim, preden se v vodo podajo, povedati, naj zmiraj ravno pred-se na drugi breg gledajo.

80. Pri marših čez vojne mostove se morajo nepogojno izpolnovati ukazi mostovnega poveljnika.

Pešci grejo čez vojne mostove v dvorajdah, ako treba tudi v širjih razredih, konjiki po dva, topovi (vozovi) pa posamoč. Jezdci in vozniki, razun jezdcev v raji, razsedejo konje in jih peljejo za uzdo tako, da gre vojak ob robu mosta na vnani strani konja.

Plašljivi področni konji se vodijo ravno tako.

Topovi (vozovi) ostanejo kolikor mogoče v sredi mosta. Ako je most ozek, preloži se blago, ktero je naloženo ob straneh vozov, tako, da ne dela ovir.

Pešci morajo iti hitro čez most, vendar ne v rednih korakih, zato se blizo mostov in po mostovih tudi ne sme bobnati (trobiti).

Ako bi moralo kerdelo na mostu obstati, se rajde (topovi, vozovi) ne smejo skleniti, marš pred mostom se mora precej ustaviti.

Ako bi imela vojska na mostu več časa stati, mora se precej spraviti z mosta.

Kedar so mostovi obočno napravljeni, se vozovi ne smejo zavirati, da se mostovi preveč ne pretresejo; da se pa vozovi prehitro ne pomikajo, morajo se sè zavornico zadrževati, ali jih mora pa moštvo nazaj deržati.

Ako pade kak konj v vodo, mora se precej izpustiti, da se marš ne ovira ali most ne poškoduje.

Vsak oddelek, kateri je prišel čez most, mora izhod precej prost pustiti, za to se sme sesti na konje in topove (vozove) še le v nekoliko daljavi od mosta.

81. Po slabih mosteh, po ledu in po močvirnih potih se mora vselej varno hoditi.

82. Ako se spravljajo pešci čez vode v pontonih ali ladjicah, grejo v ladjice posamoč, v večje po dva z ravnovisnimi puškami (Balance) v roki vselej na sprednjem delu, nikoli pa ne na strani ali ob boku.

Vojaki se pomikajo potem polagoma v zadnji del ladje, kjer je kermilo, postavijo puške k nogi, se obernejo proti prednjemu delu in se sklenejo tako, da veslarjev ne

ovirajo; ako so pripravljeni v ladji sedeži, se vojaki vsedejo. Tudi se smejo vsesti na dno ladje v dveh ali treh rajdah tako, da sedi mož med nogami drugega.

To se mora zgoditi vselej v močnem vetru, posebno kedar piha nasproti.

Kedar se prevaža konjištvo, morajo vojaki konje razsesti in jih posamoč, največ po dva, pri sprednjem delu v ladje voditi in se polagoma pomikajo proti kermilu.

Konji se postavijo vselej navpik dolgosti ladje. Ako so ladje samo tako široke, da morejo stati konji v njih le v eni rajdi eden zraven drugega, naj se konji zarad razmerne naklade z glavami drug proti drugemu postavljajo. Kedar širja ladja pripušča, da se postavijo konji v dve versti, obračajo se ravno tako z glavami nasproti.

Pohlevni konji naj se stavijo ob straneh, konji, kateri so si navajeni, naj se pustijo skupaj.

Teža se mora enakomerno razdeliti, vstop se mora pospeševati; pri tem naj pelja vsak mož svojega konja na tisto mesto, kjer ima stati.

Kedar je ladja naložena, se staje konj ne smejo več preminjati.

Med vožnjo derži vsak mož svojega konja za uzdo in gleda, da se ne plaši.

Ako skoči kak konj v vodo, naj se izpusti.

Topove (vozove) spravlja, če treba, moštvo v ladjo in jih postavlja ali soravno ali pa navpik ladjini dolgosti.

Med vožnjo so konji vselej izpreženi.

Topovi (vozovi) in konji se v ladji tako razdelé, da je teža na vseh krajih enaka. Konji se prepeljavajo le tedaj ločeni od topov (vozov), kedar to tirja kakovost in razmera ladje.

Moštvo in konji stopajo iz ladje tako, kakor so vstopali, vselej le pri sprednjem delu.

Nikdo se ne sme ganiti s svojega mesta preden se ni velelo; vojaki izstopajo potem v polnem redu in ne da bi se tlačili proti izhodu.

Sedeči vstajajo še le takrat, kedar so na versti, naj izstopijo.

83. Kedar se prepeljavajo vojaki čez vode v pionirskih ladjah, mora se ravnati posebno po ukazih pionirskih oficirjev, kolikor zadevajo ti ukazi tehnične izveršitve prevažanja; pri prevoznjah po drugih, naj se spolnujejo ukazi, ki jih dajejo v svoji lastno-

sti čolnarji (Bootsleute), vodniki čolnov (Kahnführer) in prevozniki (Fahrmänner).

Kedar se porablja v prevožnjo plitve (Flösse), mora kerdelo posebno paziti in ne sme iti naenkrat v veči množici na nje ali pa z njih.

Pešci stopajo na plitve v rajdah, konjiki pa peš po dva; tisti, ki pridejo najprej na plitvo, se vstavijo na sredi, sledeči pa naj se razdelijo na levo in pravo tako, da je teža enakomerno razdeljena.

Kedar se prevažajo topovi (vozovi), se postavijo najteži na sredo, manj obloženi pa na oba konca plitve.

Kedar priplava plitva h kraju, zapuščajo jo najprej skrajne verste (topovi, vozovi); tisti, ki so bili na sredi, jo zapusté naposled.

84. Klavna živina se čez vode, če mogoče, ne prevažá, ker se ne da vrediti in ker ne ostane mirna; dobro je, da vodo prebrodi ali preplava, in se izganja z ladjicami, v katerih se za njo vozi.

85. Kedar se odpravljajo pešci na vozech, razdelijo se vozovi v dele (Partie), da pride na vsak del vozov ena kompanija.

Na vozech morajo biti sedeži ali pa slama; vojaki naprave ne odlagajo; pri vsakem delu vozov morajo ostati nekteri sedeži prazni,

da ne treba puščati vojakov, ako bi se kak voz pohabil.

Oficirji in podoficirji se razdeljujejo enakomerno med moštvo, vendar tako, da je na prvem in zadnjem vozu vsake kompanije en oficir, ki ima skrbeti, da se enakomerno vozi in da ostanejo vozovi zgromadeni.

85. Predpisi v §. 45 I. dela službenika za komande in prevoze (Transporte), zadevajoči naznanila važnih dogodkov, kakor tudi to, kako se je obnašati, ko bi nekteri vojaki zboleli, umerli ali ubežali; ko bi kaki konji zboleli, cerknili ali ušli, imajo tudi veljavo za potujoča kerdela in oddelke.

§. 10.

O počitkih.

(Rasten.)

87. Okoli pol ure potem, ko je konec kolone (dela kolone) mesto odhoda zapustil, zaukače poveljnik, naj se kerdelo za kakih deset minut odpočije, da se manjši pogreški, kateri so se prikazali na obuvalu in opravi, odstranijo, konjem sedla poravnajo, naprege ali podkove popravijo in natorne potrebe upokojijo.

Na stališču (Haltplatz) ustavi čelo kolone na znamenje, „odpočite se“ (Rast), ali „razsedite (Absitzen) marš in zadnji oddelki, kateri so prej zaostali, se sklenejo k sprednjim oddelkom; potem zaukaže poveljnik vsake kompanije vzeti puške k nogi, jezdci razsedejo po švadronah, topničarji po baterijah, prateži po oddelkih; na to je dovoljeno moštvu stopiti iz reda in verste.

Pomanjkanje na obuvalu, sedlih itd. se mora precej popraviti.

88. Na navadnih marših se mora na pol marša počivati še okoli ene ure.

Mesta za daljše odpočitke se morajo izvoliti v strani ceste na takih krajih, kjer je voda, in ako je mogoče, blizu vasi.

V vaseh se sme pa le v slabem in merzlem vremenu počivati.

Tudi se mora gledati na to, da kerdela med počitkom ne pripeka solnce ali da ni izpostavljeno prepihu.

Na marših blizu sovražnika se mora, kedar se kraj odpočitka zbira, gledati tudi na taktične ozire in na to, da je kerdelo primerno zavarovano.

O vseh daljših odpočitkih naj se gleda na sledeče:

- a) kerdela se vstopijo v tesno formacijo (gedrängte Formation);
- b) vsaka kompanija postavi, ko je prišla na svoje mesto, puške v piramide in odloži telečake.

Konjištvu, topničarstvu in pratežnim oddelkom se zaukaže po švadronah, baterijah, oddelkih konje razsesti. Konjem se odjenjajo podproge, pred odhodom se mora na novo nasedlati;

- c) oficirji pregledujejo svoje oddelke; nikdo ne sme zapustiti brez dovoljenja mesta za odpočitek (Rastplatz);
- d) ako ima kerdelo pri sebi surovo meso, mora se na novo očistiti in skerbno shraniti;
- e) ako se ima kermiti, polaga se živini navadno le oves;
- f) se odpošljejo komande, da prinašajo vodo in živež, obnašati se ima po §. 39. I. dela službenika, ljudje se zberejo po bataljonih in jih vodijo inšpekcijske šarže — ako pa imajo iti v vasi, se vé da z oficirji — na kraj svojega namena.

Med dolgimi odpočitki dajejo poveljniki potrebna povelja o tem, kako se ima iti v štacijo ali v tabor, in naredbe, kako se ima

odriniti k prejemkom (Fassung), na straže in v inšpekcijsko službo.

Pred odhodom se vreduje moštvo raznih oddelkov, naj bi pristopilo k orožju (se vsedlo na konje), še le kedar pridejo na versto k odhodu.

§. 11.

● kuhanju.

(*Abkochen*).

89. Navadno se kuha menaža še le na koncu marša, na silnih marših pa med kakim dolгим počitkom.

Ako bi se odmarširalo še le po ednajstih predpoldne, jejo vojaki menažo pred odhodom.

91. Ako je mogoče, da bi se na maršu vdarilo na sovražnika, skuha se menaža za prihodnji dan že prejšno noč, vojaki snejo zjutraj samo juho in prikuho, meso pa vzame vsak mož seboj in ga zavžije o priložnem času.

§. 12.

● pratežni straži in o pratežnem varstvu

(*Trainwache und Trainbedeckung*).

92. Za varstvo pratežev odloči vsak polk ali samostalni bataljon sledeče straže:

- a) k vozu z denarnico enega podoficirja in štiri vojake;
- b) k vsakemu vozu s streljivom, ki spada k pešcem, enega podoficirja, kateri ima tudi izdajati strelivo;
- c) k štirim ali šestim vozovom, kateri so naloženi s potno robo, enega vojaka;
- d) k klavni živini enega razvodnika in štiri vojake.

Vozovom s provijantom se pridaje, kedar grejo prejemati, posebna straža obstoječa iz enega razvodnika in štirih vojakov, kateri morajo, ako treba, tudi pomagati nalagati in razlagati. Posameznim vozem se daje za stražo le en vojak.

Razun straže pri vozech s streljivom, morajo pri provijantnih vozech, kateri grejo na prejem, in pri klavni živini opravljati stražno službo pri pešcih, če mogoče, kompanijski črevljarji (Kompagnieschuster), ali moštvo, katero je za marš manj sposobno: jezdcu in topničarji pa porabljajo za stražo v celi prateži ljudi brez konj, oziroma rezervne ljudi.

93. Pratežne straže morajo verh tega, da varujejo pratež, še odstranjevati zapreke na maršu, pri posameznih vozech, kjer treba pomagati, pratežnega poveljnika in njegove

ude podpirati, da se vzderži red na maršu, in gledati, da se pratež obvaruje in proti napadom brani.

Ako se prikažejo pri kakem vozu opovire, naj jih naznani pratežna straža brez zamude pratežnemu poveljniku ali pa njegovim udom.

Pratežna straža mora gledati na to, da ostane vozno moštvo, posebno o kakem hrupu v koloni in da nikakor ne zapusti konj ali vozov.

Ako bi hotel o sovražnem napadu kak vozniški vojak ali civilni voznik (Civilfuhrmann) iz reda uteči, ali konjem samolastno poveznice ali vervi porezati, ima vsak mož pratežne straže, kakor tudi vsak vojak, ki opravlja nadgledovalno službo pri vozech, pravico, detičnega v svarilni izgled na mestu usmertiti; ako bi ukaza, naj tega ne stori, ne poslušal.

Pratežna straža maršira zraven vozov, ktere mora varovati.

Pešne pratežne straže imajo bodala shranjena in se jim more dovoliti naj telečake na vozove položé; jezdne straže pa nosijo karabinke zavešene in kakor topničarne po bočno orožje shranjeno.

95. Pratežne straže in pratežno varstvo so podveržene navadno poveljniku prateža.

96. Kedar se pratež, ko je prišel v tabor ali postajo, s kerdelom združi, mora oddati taborska glavna oziroma štacijska straža potrebne straže k pratežu in prevzeti jetnike. Za to se morajo podati jetniške kakor tudi pratežne straže, ktere so se rabile na maršu, ko so se premenile (oddale jetnike) k svojim oddelkom pred odhodom iz tabora ali stanišča pa odrinejo k taborski glavni (štacijski) straži, oziroma na mesto, kjer je park.

§. 13

O varstvu topov.

(Geschützbedeckung).

98. Poveljnik varstva topov, kateri mora, in če bi se mu tudi ne velelo, v vseh okoliščinah skrbeti, da se topovi zavarujejo, je podveržen v vsakem zadevku poveljniku topničarstva, ako je po šarži ali častni stopnji nižji od tega.

99. Ako prosi poveljnik kakega topničarnega oddelka, kateri je v nevarnosti ali ni zavarovan, za podporo, je vsako kerdelo dolžno, kolikor mogoče, spolniti njegovo tirjatev.

§. 14.

O rekvizicijah.*(Requisitionen).*

100. Rekvirirati se sme le o vojnem času na viši ukaz in sicer le tedaj, kedar se vojska na drug način s potrebščinami ne more preskerbeti.

101. Vsako kerdelo, ktero gre rekvirirat, odrine popolnoma oboroženo in se mora po predpisih zavarovati; voditelj mora biti kak oficir.

Voditelj rekvizicije se mora najprej z dotično civilno oblastnijo pogovoriti, koliko in kake potrebščine se morejo dati, potrebščine morajo prinesiti prebivalci na eno mesto in voditelj naj prejem poterdi.

Kjer se z dobrim ničesa ne doseže, rabiti se morajo posilne naredbe, kakor jih nudijo okoliščine in kakoršne so potrebne, da se namen doseže.

102. Kerdelo se mora deržati vedno v strogem redu; vsakega prestopka se mora izogibati.

Posameznim vojakom je le na poseben ukaz dovoljeno iti v hiše ali stanišča.

O signalih na maršu in o tem, kaj pomenijo.

(Signale auf Märschen und ihre Bedeutung).

104. a) „Odtrobiti“ („Abblasen“): Na to znamenje je pripuščeno moštvu, olajšati si, kakor dovoljuje odstavek 37.

b) „Polklic“ („Halber Ruf“): Vojska se vstopi v pravilno zaderžanje; vsak na znamenje „odtrobiti“ dovoljeni olajšek mine.

c) „Stoj“ („Halt“): Marš se ustavi; ako se je bilo kerdelo pretergalo, še le, ko so se dosegle predpisane dištanace; kolona obstane na cesti in k maršu gotova.

d) „Stoj — odpočite se“ („razsedite“) („Halt — Rast“) („Absitzen“): To je znamenje kratkega odpočitka po odstavku 87.

e) Znamenje „stoj“ („Halt“) združeno z „odpočite se“ („razsedite“), katero se trobi trikrat, pomeni, da se je kerdelo nepričakovano ustavilo, kar bo trajalo najmanj pol ure, ali pa dolgi odpočitek; pešci sestavijo puške v piramide in odložijo telečake, jezdništvo, topničar-

stvo in pratežni oddelki razsedejo konje in jim odjenjajo podproge. Ako pripušča čas, se smejo ljudje, kakor o dolgem odpočitku (odstavek 88), povodo in živež odposlati.

- f) „Snid“ („zasedite“) („Vergatterung“) („Aufsitzen“): vsi oddelki se morajo pripraviti za marš.
- g) „Naprej“ („Vorwärts“) je znamenje, naj maršira kerdelo dalje.
- h) „Na levo — na pravo“ („Links — Rechts“): na to znamenje se gre na dotično stran ceste.
- i) Signal „zatrobiti enkrat“ „na pravo“ ali „levo“, pomeni, naj maršira stražbeno moštvo topničarstva na dotični strani topov (vozov).
- k) „Cerkveni boben“ („Kirchenruf“). To znamenje se daje v naznanje, da se je kerdelo pretergalo za to, ker marširajo prednji oddelki prehitro, in da se mora na čelu počasneje marširati.

105. Vsi signali se morajo pri vsakem bataljonu, pri vsaki švadroni, bateriji, pri vsakem pratežnem oddelku ponoviti.

107. Na marših blizo sovražnika se smejo dati signali le takrat, kedar je nepogojno treba.

Kako se gre v štacije in kako se je tam obnašati.

(Einrücken in Marschstationen und Verhalten in denselben)

108. Ko je poveljnik kolone sprejel od stanodelnikov naznanila, vredi naredbe zastran prejemkov, bolnikov in jetnikov, zastran stražne, pripravne in inšpekcijske službe; on določi čas, kdaj se ima razglasiti dnevno povelje, zapove, kje se ima kerdelo o kakem alarmu razpostaviti in kje se ima zbrati k odhodu.

109. Kedar maršira kerdelo v štacijo, mora biti uredeno in napravljeno po predpisih, vsi na maršu dovoljeni olajški morajo prejenjati.

Pešni in jezdni oddelki se razpostavijo v njim odkazanih delih vasi (ulicah) tam, kjer se imajo zbrati k odhodu. Baterije in pratežni oddelki odidejo na mesto za park. Potem se odda zastava, nižji poveljniki dajo potrebne posamezne ukaze, povejo, kje so stanišča bataljonskih poveljnikov, adjutantov in zdravnikov, in kerdelo se ukvartiruje.

Poveljniki vodov (Zugskommandanten) si morajo omenjena stanišča tudi zaznamovati

in se ne smejo podati prej k pokoju, preden niso njih oddelki nastanovani.

Zastave se nesejo v stanišče polkovnega ali bataljonskega poveljnika, denarnice se shranijo po dotičnih predpisih in jetniki se spravijo na štacijsko stražo ali pa v sicer pripravne prostore.

110. Štacijske straže se izpostavljajo v tistih maršnih postajah, kjer jih še ni, tako, kakor v posadkinih mestih.

Vsa poročila, ktera se tičejo službe, se dajo štacijski straži in se morajo tam pozvedeti; tukaj se zbirajo tudi, ako se ni določilo kako drugo mesto, vse komande in vse inšpekcijske šarže, da sporočijo zaukazane raporte; lahko zboleli, da se zdravniško pregledajo; adjutanti ali podoficirji, kateri vodijo v svojih oddelkih službe (računski naredniki), da se doverši odprava (Abfertigung).

Oficirji, ki uredujejo stanišča, morajo napraviti za štacijsko stražo izkaz, iz katerega je razvidno, kje stanuje poveljnik kolone, štabne osebe, staniščni okraji nižih oddelkov, stanišča njih poveljnikov in zdravnikov.

Staniščni listki (Quartierbillets) za vojake, ki pridejo za kolono pozneje v stanišče, se pusté tudi na štacijski straži.

111. Notranja služba se opravlja v štaciji kakor v posadki.

Oddelki, kateri stanujejo po vaseh vstrani stanišča štaba odpošiljajo ob določeni uri ordonance v štabsko štacijo, da sprejemajo odpravo ali posebne ukaze.

Oficirji in podoficirji morajo stanišča pregledati in paziti na to, da spolnujejo vojaki svoje dolžnosti glede zdravja, čedenja in snaženja oprave in naprave, da čedijo konje in jim strežeje. Oficirji in podoficirji imajo tudi gledati, da dajejo stanodavci vojakom, kar jim gre, ravno tako pa naj zabranjujejo, naj bi ne tirjali vojaki od stanodavcev, česar nimajo pravice tirjati.

Posebno se mora skrbeti za vpehane in bolne.

Poveljniki pododdelkov naj dajo popraviti, kar se je poškodovalo: o dnevih počitka morajo svoje podložne pregledavati in se prepričati, da je vse popravljeno. Posebno se mora ozir jemati na orožje in na streljivo.

Bataljonske inšpekcijske šarže in polkovni inšpekcijski oficir morajo dati na znanje svoja stanišča štacijski straži; gledati morajo v okrogu svojih oddelkov, da se vzderži red in disciplina, za to morajo staniščni okraj večkrat pregledati.

Ako je cel polk v eni štaciji nastanovan, mora biti ena inšpekcijska šarža vedno blizu štacijske straže; ukaze, ki se tega tičejo, daje polkovni inšpekcijski oficir.

§. 17.

Posebne odločbe o prihodu v posadne kraje. O maršu skoz posadne kraje ali skoz mesta.

(Besondere Bestimmungen für das Einrücken in Garnisonsorte. Marsch durch Garnisonsorte oder Städte.)

112, 113. V terdnjave, v neuterjena mesta, v katerih je posadka, in v stanovališča, kakor tudi skoz take kraje se maršira z donečo godbo in z razvito zastavo; konjištvo z golimi sabljami in derži pike visoko.

Na za to določenem kraju se kerdelo razvije, skaže najvišemu nazočemu čast, potem se bije (trobi) znamenje k molitvi, odda zastava in oddelki odrinejo v njim določene vojašnice ali staniščne okraje.

114. Skoz mesta, in če tudi ni v njih posadke, se mora marširati v redu in v napravi po predpisih, vsi na maršu sicer dovoljeni olajški morajo prejenjati.

O vojaških prevozih po železnicah.
(Militärtransport auf Eisenbahnen.)

116. Kedar se odpošilja večje kerdelo po železnici, odposlati se mora 24 ur poprej oficir ali sposoben podoficir kot „vravnatelj prevoza“ na kolodvor, da se po predpisih s štacijskim predstojnikom o potrebnem pogovori in odide po okoliščinah tudi v posrednje postaje in na kolodvor poslednje štacije,

Vsaki vojaški transport, ki se odpošilja po posebnem vojaškem vlaku (Separat-Militärzug), odpošlje še drugega oficirja 3 ure pred odhodom na kolodvor, naj vreduje in vodi nakladanje.

Za vsak vojaški vlak se odloči en inšpekcijski oficir in straža, obstoječa iz enega podoficirja, enega bobnarja (trobača) in 10 do 12 mož. Inšpekcijski oficir in straža se mora podati s prvim oddelkom tistega kerdela, ktero se odpravlja na kolodvor: — ako se pošljejo poprej na kolodvor konji, vozovi ali potna roba, gre straža že s temi.

Na kolodvoru mora straža na povelje inšpekcijskega oficirja prostor, na katerem se nalaga, zapreti, potovalno robo in reči, ki so zaradi ognja nevarne, tako dolgo varovati, da

se naložijo, in sploh skrbeti, da se red vzderži.

119. Kako se ima moštvo na železnicah obnašati, dopovedati se mu mora prav dobro, posebno :

- a) da je ostro prepovedano, brez dovoljenja iti iz vagona, odpirati duri, moliti glavo ali roke skoz duri ali okna, med vožnjo na ploščine se podati ali na štenge, pustiti viseti noge iz pokritih vozov za blago ali konje, naslanjati se na persne zgrade, obedve stranski duri konjskih vagonov čisto odpreti, ali obedve čisto zapreti, v takih vozech kaditi ali neza-varovano luč imeti. Sploh se mora dopovedati moštvu, naj gleda v vagonih na to, da bi ne nastal požar;
- b) s kakimi signali se bode zaukazalo vstopiti in izstopiti, in kako se mora to do-veršiti;
- c) da si zapomni vsak mož svoj vagon, oziroma tudi tistega, v katerem je njegov konj;
- d) kako se naj hrani orožje, telečaki in druge naprave.

Po določbah transportnih predpisov na železnici se mora moštvo konjištva topni-

čarstva in pratežnih oddelkov še posebno podučiti :

- a) v kakem redu in kako se imajo vvažati konji ;
- b) kako se shrani konjska naprava in klaja ;
- c) na kaj imajo gledati ljudje, ki ostanejo pri konjih ;
- d) da se sme moštvo v vozeh za konje le menjaje se vsemi ;
- e) da morajo ljudje v začetku vožnje in o vsaki postaji, kakor tudi dokler se vozi skozi prerove (Tunnel) pri glavah konj ostati, da jih mirijo ;
- f) da se morajo nemirni konji le z lepim miriti, s klicem ali pa da se jim ponudi kreme, in da se le tisti smejo kaznovati, ki bercajo ;
- g) kako se imajo konji kermi in napajati.

120. Manjši vojaški transporti, kateri se odpravljajo brez posebnih naprav le po napovedbi z navadnimi vlaki, morajo priti pol ure pred časom, za odvožnjo določenim, na kolodvor.

Konji in vozovi, kateri so pri takih transportih, morajo priti z ljudmi, ki spadajo k njim, eno ali poldrugo uro pred odvožnjo na mesto, kjer se naklada.

Vsak transport, oziroma vsak transportni oddelek mora čakati tako dolgo pred kolodvorom, da je za vstop vse pripravljeno.

Pri manjših transportih pregleda poveljnik vozove, kateri so za transport odločeni; pri večih transportih pa se prepriča poveljnik s posedujočim ali etapnim oficirjem, z adjutanti in poveljniki manjših oddelkov o storjenih naredbah.

Ako je kolodvor majhen in mora moštvo za to le po malem prihajati in se spravljati v vagone, se mora že zunaj kolodvora razdeliti v dele, kakor pridejo v vagone.

Pri konjištvu, katero se mora vsakako že prej razdeliti v take dele, predenj pride na kolodvor, se imajo ob enem tudi določiti ljudje, ki naj ostanejo pri konjih.

Na mestu, kjer se vojaštvo razpostavi, se odloči tudi potrebno število podoficirjev in vojakov, ki morajo pomagati vpeljavati konje v vagone in nalagati vozove, kakor tudi, katero je v nujnih primerljajih potrebno, da pomagajo premikati vozove.

121. Ravno prej, preden se posede v vozove, se mora kerdelo prešteti in puške pregledati, da niso nabasane.

Konje naj, če mogoče, pred odhodom na kolodvoru živinski zdravnik pregleda.

122. Pešci se peljejo, kakor pripušča prostor, po bataljonih ali kompanijah tako pred vlak, da so obernjeni s čelom proti vlaku in stojijo štiri do pet korakov od njega.

Pri vsaki kompaniji veli narednik vsem vojakom, šaržem, bobnarjem (trobačem) in kopačem stopiti tako eden za drugega, da ne ostane nobene polovične čete,

Oddelki vzamejo puške k nogi in obesijo telečake z jermeni na levo roko.

Na to se razdeli kerdelo v toliko takih razdelkov, kalikor jih gre v vagone; pri tem se pri transportih moštvo, katero se prevaža brez orožja in brez popotne robe, vsi sedeži zasedejo; pri transportih moštva, oboroženih kerdel pa mora ostati v vagonih brez razdelkov (kupej) deseti del sedežev, v vozech s kupeji pa v vsakem razdelku en sedež nezaseden, da se lažje shrani popotna roba.

Kompanijski poveljniki odločijo potem za vsak vagon (razdelek) takega podoficirja, razvodnika ali zanesljivega vojaka za poveljnika.

Na to se postavijo oddelki tako pred za nje določene vagone, da ne sega noben oddelek čez svoj vagon.

Pri vagonih brez razdelkov, kateri imajo dvojne duri, se razdeli moštvo v dva enako velika dela in vsakemu se odkaže en vhod.

Moštvu naj se zaukaže, da mora vzeti v vsaki štaciji, v kateri se menažira, ko zapusti vagone, seboj žlice, nože in vilice, jedilno skledico in vojaško čutarico.

Ako dobi moštvo tudi odejo ali koltre, jih razdeli narednik, ko je razdelil kerdelo v vagonske razdelke, vagonskim (razdelknim) poveljnikom, naj jih razdajo moštvu.

Jezdni, topničarski in pratežni oddelki se vodijo, kakor pripušča prostor, po švadrinah ali vodih na konjih v kolodvor; ako tirjajo okoliščine, morajo konje prej razsesti.

Cel transport, ali če prostor ne pripušča, samo oddelek, ki se spravlja v vagone, se postavi blizu priprave za nalaganje in za vsak vagon (razdelek) se odloči en poveljnik.

Zastava in denarnica se shrani v vagonu poveljnika ali pri straži.

123. Kedar je za vstop vse pripravljeno; veli poveljnik prevoza dati znamenje „pozor“ („Habt Acht“), „naprej“ („vorwärts“) (bobnanje „marš“); na to vstopijo oddelki.

Vsak vojak, ki je v vagonu, mora, če treba, svojemu nasledniku pomagati vstopiti.

Najbolj oddaljeni prostori (v vozeih brez razdelkov sredina vagona) se morajo najprej zasesti, in tako naprej do vhoda.

Vsak vojak naj obderži svoje orožje in svojo robo tako dolgo v roki, da je vagon popolnoma napolnjen.

Poslednji vstopijo vagonski (razdelkni) poveljniki in se vsedejo pri durih. Ko je vse v vagonu, zaukaže vagonski (razdelkni) poveljnik, odložiti robo.

Telečaki se položijo pod klopi in sicer s pokrovom na verh obrnjeni. Na telečake in med nje se položijo mavhe.

Druge reči kakor: bobni, tesarsko orodje in telečaki, na katerih je priterjeno orodje za kopače, dalje plašči, če jih nimajo na sebi, se položijo, kakoršen je vagon, na nezasedene sedeže ali pa sicer primerne prostore, vendar tako, da ostanejo vhodi in prehodi prosti.

Vsak top ali voz, kateri se ima naložiti, se pelje tako k mostu, da se spravi lahko na-nj.

Vozovi, kateri so nabasani s streljivom, se ne smejo peljati na kolodvor, preden se ne morejo naložiti, do nalaganja pa se morajo ostraževati.

Kedar so mostovi široki in močni, peljejo se topovi in vozovi gor s konji v raji (Stangenpferde); ako pa tega ni mogoče, peljejo jih gor vojaki in železniški služabniki.

Priprazeni konji se morajo toraj vselej pred mostom, konji v raji pa pred mostom ali pa na mostu izpreči.

Izprezene konje peljejo vozniki precej na mesto, kjer se vvažajo, jih razdelijo v vagon-ske razdelke; ako je teh konj za en vagon premalo, pridenejo se jim jezdni konji.

Vojaki jezdcev, topničarjev in pratežev, ki ne ostanejo pri konjih, se podajo, ko so spravili konje, topove, vozove in drugo robo na vagon-e, po oddelkih pred za nje odločene vagon-e.

Vojaki vzamejo seboj v vagon-e pobočno orožje in karabinke, dalje za porabo na vožnji kape, jedilne skledice, žlice, nože, vilice in čutarice, v neugodnem vremenu tudi plašče.

Vsak vojak ima svojo puško (svojo karabinko) pri sebi.

Kedar moštvo vstane ali v kaki posred-nji štaciji izstopi, nasloni puške v kak kot ali pa jih položi na klop, nikakor pa se ne smejo postavljati blizu vhoda, ali pa na tla polagati.

V vozech je vsaka priležnost dovoljena, ktera ni zdravju in redu nasprotna; dovoljeno je toraj odpeti suknjo, odvzeti ovratnik odkriti se in sezuti čevlje.

Vagonski oddelkni poveljniki so odgovorni, da se vzderži red in da se vsako povelje in

vsi signali natanjko spolnijo; posebno morajo gledati na to, da moštvo v posrednjih stacijah brez dovoljenja ne izstopa.

Kedar se je vse posedlo v vagone, naj se pošti, ki so še izpostavljeni, nazaj pripelejo in denejo v vagon, kateri je določen za stražo.

124. Poveljnik določi, če in koliko vojakov sme zapustiti vagon med pomudo na postajah.

Kedar se v kaki postaji ne mudijo pet minut, se moštvu sploh ne dovoljuje izstopiti; kedar se pa mudijo od pet do deset minut, se sme to le v nujnih primerljajih posameznim dovoliti.

Ko je prišel vlak v kako stacijo, v kateri se dalje počiva in sme potem en del ali celo kerdelo izstopiti, se podajo oficirji k vagonom svojih oddelkov, naznanijo moštvu, kako dolgo se bojo tukaj mudili in mu dajo povelja, ktera se tičejo tega, kako se mora izstopiti. Straža zapusti najprej vagone.

Inšpekcijski oficir izpostavi na tisti strani, na kateri nikdo ne sme izstopiti ali hoditi po šinah, potrebne pošte, druge pa po prostorih in po ukazu transportnega poveljnika tje, kjer je zarad železniško - policijskih ozirov in k vzderžanju reda potrebno.

Transportni poveljnik veli potem :

- a) dati signale „pozor“ („Habt Acht“), „odpočite se“ („Rast“), oziroma „razsedite“ („Absitzen“) in potem „na desno“ ali „na levo“; kedar je pomudek le daljši odpočitek in kedar smejo ljudje iz vagonov izstopiti;
- b) kedar mora izstopiti celo kerdelo, da menažira, se da znamenje „pozor“ („Habt Acht“), „odpočite se“ („Rast“) in „polklic“ („halber Ruf“), oziroma „razsedite“ in „polklic“ (absitzen“), potem „na desno“ ali „na levo“.

V obeh okoliščinah izstopi moštvo brez pušk, vsakako pa brez popotne robe na tisti strani, na kateri se je zaukazalo.

Kjer imajo vojaki menažirati, se zberejo po oddelkih poleg vlaka, s čelom proti njemu obrnjeni, in se peljejo na določeno mesto.

Da se vojaki razredijo, postavijo se pri pešcih neravnostne (ungerade) kompanije okoli pet korakov pred vagoni in deset korakov za njimi ravnostne (gerade) kompanije.

V štacijah, v katerih vojaki menažirajo, se mora straža in vojaki, ki so pri konjih, o pravem času premeniti, da moreje jesti. Vojaki, ki so pri konjih, se peljejo po oddel-

kih tako k menaži, da ostane vsaj v vsakem vagonu en vojak pri konjih.

Posode za napajanje konj, ktere pripravijo v določenih stacijah železniške uprave, morajo zanesti vojaki spet tje, kjer so jih dobili.

Da stopi moštvo spet v vagone, veli poveljnik dati o pravem času znamenje „pozor“ („Habt Acht“) „naprej“ („Vorwärts“) („bobnanje „marš“). Vojaki se peljejo, ako so v oddelkih, po oddelkih pred vagone in vstopijo potem brez vse komande, sicer pa se poda vsaki v svoj vagon in na svoje mesto.

Oficirji se prepričajo, če so vstopili vsi vojaki, inšpekcijski oficir pripelje pošte nazaj, in naložni oficir pregleda končno celi vlak, kakor je predpisano.

125. Ako se morajo premeniti med potjo vagoni, povedati se mora to o pravem času vojakom, da se za izstop pripravijo.

Vagoni se zapuščajo tedaj ravno tako, kakor je predpisano za poslednjo štacijo.

Kedar moštvo spet vstopi, kar se sme še le zgoditi, ko je vlak sestavljen, razdeliti se mora na novo.

126. Na predposlednji štaciji se mora moštvu zaukazati, naj obleko poravna, popotno robo v roko vzame in se za izstop pripravi.

Ko je prišel vlak v poslednjo štacijo, veli poveljnik za izstop moštva dati znamenje „pozor“ („Habt Acht“), „snid“ (Vergatterung“) (oziroma prvi del znamenja „alarm“), potem „na desno“ ali „na levo“.

Pešci vzamejo pri izstopu telečak na levo, puško pa v pravo roko, se zberejo po kompanijah poleg vlaka, z licem proti njemu, in si zavesijo telečake.

Jezdno, topničarno in pratežno moštvo, katero je v vagonih za vojake, mora pomagati izvažati konje, se pelje k mostovom in vzame seboj tje tudi svoje orožje in druge reči, ktere je imelo med potjo za porabo pri sebi.

Preden vojaki izstopijo, morajo zbrati vagonski (kupejski) poveljniki odeje in jih po izstopu oddati tistim podoficirjem, kateri so jih bili razdelili.

Vozovi s strelivom naj se precej, ko so prišli v štacijo, zdenejo, s kolodvora odpravijo in tako dolgo, da se dalje odpravijo, s pošti zavarujejo.

127. Ko so oddelki izstopili, se morajo precej urediti.

Poveljnik zaukaže, če ima čakati kerdelo tako dolgo, da se njegova roba razloži (pešci in jezdci tako dolgo, da se razlože njih vozovi), ali pa ima precej odmarširati.

Kedar mora kerdelo precej odmarširati, pustiti se mora na kolodvoru moštvo, ki je pri razlaganju potrebno, in straža.

128. Tehnična kerdela se imajo obnašati pri prevozih po železnici po predpisih, kateri imajo veljavo za pešce, oziroma za pratežne oddelke.

Ti predpisi imajo tudi veljavo za manjše pešne in za mešane prevoze.

Kedar ni pri roki kakega trobača (bobnarja), dajejo se dotični signali s komando.

§. 19.

O vojaških prevozih na vodi.

(Militärtransport zu Wasser.)

129. Kedar se naložijo kerdela (transporti) v kako c. in kr. bojno ladjo, gre poveljniku ladje poveljstvo v vseh rečeh, ktere se tičejo vojaške discipline ali podvzetja proti sovražniku.

V prvi versti mora skrbeti za vojaško disciplino in red na bojnih ladjah Njih Veličanstva posameznosti oficir celotine (Gesamt-Detail-Offizier), kteremu se morajo ojaviti vsa naznanila in vse pritožbe, da more ali sam v svojem okrogu pomagati, ali pa si izprosi od poveljnika ladje potrebne ukaze.

Drugi organi, ki imajo vzdrževati red, paziti na vojaško disciplino in katerih ukazi se morajo toraj natanjko spolnovati, so: stražni oficir, stražni in inšpekcijski kadeti in ladjin profoz.

130. Kar se tiče zaderžanja na ladjah, ktere ne spadajo k vojni marini, pogovoriti se mora poveljnik z barkadorjem ali pa z vodnikom ladje.

Ako so se napravile z brogarskimi društvi (Schiffahrts - Gesellschaft) posebne pogodbe, ktere se tičejo vojaških prevozov, spolnovati se morajo odločbe, ki so v njih zapopadene.

132. Vsako kerdelo ali vsak transport, kateri se odpravlja po posebnem parobrodu ali po posebnem ladjinem vlaku, mora odposlati, če mogoče, 24 ur pred odhodom enega oficirja kot „uravnatelja transporta“ (Transportregulirenden), ki ima storiti po odločbah „predpisa za vojaški prevoz na vodi“ (Vorschrift für den Militärtransport zu Wasser) potrebne naredbe.

Vsak veči transport, kateri je tako velik kakor bataljon, švadrona ali baterija, mora odposlati vsaj tri ure pred odhodom še enega oficirja kot „naložnega oficirja“ (Verladungs-offizier) na mesto, kjer se spravlja na ladjo, da neposrednje pazi na nakladanje.

Ako je premalo oficirjev, porabiti se morejo za omenjena opravila tudi sposobni podoficirji.

133. Sploh se mora ravnati po „predpisu za vojaške prevoze na vodi“.

Pritožbe čez to, da se ne spolnujejo veljavni predpisi, ali čez napake, ki bi jih zagrešile brodarske osebe, naj vloži kerdelski transportni poveljnik pri najbližnji vpotilni oblastnji (Instradirungsbehörde), v nujnih primerljivejših pa neposrednje pri dotičnem parobrodstvenem vodstvu, in jih zapiše v pritožne bukve, ktere so na ladji ali pa pri agentih.

134. Za vsak veči transport se odloči inšpekcijski oficir in straža, obstoječa iz enega podoficirja in 10—12 mož, med katerimi je tudi trobač (bobnar); podložni so na vojnih ladjah „posameznostnemu oficirju celotine“ (Gesamt-Detail-Offizier).

Straža mora zapreti prostor, na katerem se naklada, zavarovati popotno robo in reči, ktere so za ogenj nevarne, tako dolgo, da je vse naloženo, in skrbeti, da se vzderži red.

Naložni oficir ali etapni poveljnik pové inšpekcijskemu oficirju, kje se imajo pošti izpostaviti.

135. Kerdelu se morajo vtisniti o zadržanju sledeči predpisi:

- a) ostro je prepovedano, zapustiti ladjo brez dovoljenja, biti med vožnjo v sprednjem delu ladje ali pa za kermilom, (Steuermaschine), tlačati se na eno stran ladje, vsesti se na ladjine opornice (Schiffsgeländer) ali pa zunaj njih, naslanjati se na opornice, sedeti ali ležati blizu šteng, dotikati se sidernih ketin (Ankerketten) ali vervi, stopiti na pot za barkadorja (Schiffskapitän), v prihranjene ali v prostore za mašine, ali pa motiti v službi ladjine ekvipaže;
- b) v temnih nočeh se sme le z dovoljenjem barkadorja kaditi.

Pod stopom ali blizu prevožnih reči, ktere so zarad ognja nevarne, se sploh ne sme kaditi; tudi je prepovedano imeti nezavarovano luč.

Posebno morajo paziti kuharji, naj bi ne zanetili požara. Žveplenke, smodke, ktere še tlijo, se smejo metati le čez ostenek (Bord), ravno tako se smejo izprazniti tudi pipe le v vodo.

Na vojnih ladjah se sme le na za to določenih krajih in le ob določenem času kaditi.

Ravno tako je nepogojno prepovedano,

rabiti na vojnih ladjah žveplenke, kresivnike i. t. d.;

- c) na ladji se derva ne smejo cepiti, zato se mora to zgoditi vselej pred odvožnjo ali pa v posrednjih štacijah;
- d) z vodo, ktera je na ladji, se mora gospodarstveno ravnati, zato se ne sme rabiti za umivanje ali kuhanje;
- e) na ladji mora biti vse in povsod snažno;
- f) moštvu se morajo vpametiti signali, s katerimi se zaukazuje iti na ladjo in z ladje, ali opravljati druga opravila.

Konjiki, topničarji in pratežni vojaki se morajo verh tega še posebno podučiti:

- a) kako se vvažajo in izvažajo konji;
- b) da se naj vojaki, ki so pri konjih, v začetku vožnje, kakor o vsakem pomikanju k bregu ali srečanje drugih ladij, vstopijo k glavam konj, da jih morejo laže miriti;
- c) da se morajo nemirni konji le z lepim miriti, s klicem ali pa da se jim ponudi kerme, in da se le tisti smejo kaznovati, kateri berčajo;
- d) na kaj se je posebno ozirati pri kermenju in napajanju konj.

136. Manjši vojaški transporti, ki se odpravljajo brez posebnih naprav le po napo-

vedbi z navadnimi potovalnimi ladjami morajo priti eno uro pred odvožnjo na mesto, kjer se gre na ladjo.

Vsak transport, oziroma vsak transportni oddelek, mora čakati tako dolgo na strani mosta za pristanje, ne da bi zapiral poti, da je čas spraviti se v ladjo.

Pri manjših transportih počaka poveljnik, ko je svoje opravke pri kasi dokončal, na avizo, da se sme vstopiti.

Ako treba, naj se kerdelo, predenj se napravi obračun s kaso agencije, prešteje.

Vojaški transporti, ki se ne odpravljajo s posebnimi parobrodi ali vojaškimi ladjami, ampak ob enem z drugimi popotniki s parobrodi za popotnike, ne smejo imeti pušk nabasanih, in poveljnik mora pripustiti, da se barkador (kontrolor) o tem prepriča. Tudi tedaj, kedar se odpravljajo transporti s posebnimi parobrodi ali z vojaškimi ladjami, smejo se puške nabasati le takrat, kadar to tirjajo posebne okoljščine.

Kedar se spravljajo vojaki v čolnih na ladje, morajo se razdeliti oddelki, ki so odločeni za posamezne ladje, v čolnične časti.

Da se spravi na ladje popotna roba in vozovi, določi se za to primerno število vojakov.

Preden se spravijo vojaki na morsko ladijo, morajo se zdravniško pregledati, da ne pridejo na ladjo bolni, posebno pa ne ljudje z nalezljivimi boleznimi.

Ravno tako naj pregleda živinski zdravnik konje.

137. Da se maršira na ladjo, se da, ako treba, znamenje „pozor“ („Habt Acht“), „naprej“ (Vorwärts“) boben „marš.“

Vsak poveljnik pelje svoj oddelek na ladijo.

Tisti oddelki, kateri dobijo svoj prostor pod pabulo (unter Deck), marširajo najprej v ladjo, pri vhodih v luko morajo iti posamoč.

Topovi in vozovi se spravijo prej v ladije kakor konji.

Ko so se speljali konji na ladje, maršira nejezdno moštvo v ladjo.

Pešci morajo ostati tako dolgo v redu in versti, jezdc, topničarji in pratežni vojaki pa pri konjih, da se je vse uredilo in poveljnik zaukaže, naj se odstopi, ali naj se da signal „odtrobiti“ („odbobnati“).

Kedar se prevažajo vojaki čez reke, morajo ostati pešci v svojem razredu, jezdc in pratežni vojaki, vozni topničarji in konjski

strežaji pa pri konjih, ktere deržijo med vožnjo za uzdo.

Pri drugih prevožnjah je moštvu vsaka priležnost dovoljena.

Na transportih v ladjah po rekah in jezerih imajo vojaki orožje in popotno robo vedno pri sebi.

O vožnjah po morju morajo spraviti vojaki orožje in napravo v prostore, ktere odkaže poveljnik ladje (barkador, ladjin vodnik), na vojnih ladjah takih reči ne smejo vzeti s teh krajev brez dovoljenja poveljnika ladje.

Strelivo, ktero imajo vojaki v patronjkih in telečakih, se jim mora vselej odvzeti, da se shrani na vojnih ladjah v kamre za smodnik, na drugih ladjah pa na kak varen kraj.

138. Pri večih transportih in kedar traja vožnja več časa, se mora izpostaviti na pabuli (Verdeck) vsakega parobroda in vsake pripete ladje straža, da vzderžuje vojaško strahovanje (Disziplin), varuje denarnice in jetnike in izpostavlja sicer potrebne pošte; take straže morajo obstati iz najmanj enega podoficirja (razvodnika), treh vojakov in enega trobača (bobnarja).

Kolikorkrat se da na kaki drugi ladji

celega vlaka kako znamenje, mora to naznati straža poveljniku kerdela.

Straže so podveržene inšpekcijskem oficirju kerdela „posameznostnemu oficirju celotine“ (Gesammt-Detail-Offizier).

Za določene gromade konj naj se odločijo potrebni strežaji.

Ti strežaji so posebno tudi odgovorni za prevzete napajalne posode in za snažilne priprave.

139. Kedar traja vožnja več časa, naj se straže, ktere stojijo na palubi (Verdeck) v primernih dobah premenijo s stražami pod pabulo.

Ob enem mora moštvo tudi snažiti ladjo.

Kedar se obstoji več časa v posrednjih štacijah, ne sme nikdo zapustiti samolastno ladje.

Kedar se pristaja, da se kaj prejema, živež nakupuje ali pitna voda naliže, veli dati transportni poveljnik znamnje „odpočite se“ („Rast“), (oziroma „razsedite“) in da tudi povedati, kako dolgo bo trajal pomudek.

Inšpekcijski oficir izpostavi potem na pristajališču (Landungsplatz) potrebne straže.

Kedar se pelje zopet dalje, veli dati poveljnik o pravem času znamenje „naprej“ („Vorwärts“) boben „marš“.

Preden se pride na poslednjo štacijo, se mora moštvo o pravem času zaukazati, naj se za izstop pripravi.

K temu se mora moštvo popolnoma napraviti in oborožiti, konji se morajo nasedlati, oziroma napreči.

Blizo štacije veli dati transportni poveljnik, če treba, znamenje „snid“ („Vergatterung“), (oziroma znamenje „zasedite“ ali „odrinite“) in potem v znamenje, na kateri strani se ima ladja zapustiti, „na desno“ ali „na levo“.

Ravno taki signali bi se morali dati, kedar se ima moštvo pripraviti za izstop, ne da bi se bila aviza prej dala.

Odeje, vedrice in snažilne priprave, ktere so bile v porabi, se morajo zbrati in oddati za to določenim organom parobrodnega podvzetja.

Na vojnih ladjah mora goreti za čas, ko je dovoljeno kaditi, zažigalnica, s katero se zažigajo pipe in smodke, in naj se gleda, da se zažiga le sè zažigalnico.

Kedar nastane na kaki ladji požar, mora kerdelo mesto, kjer gori, precej zapustiti in gašenje prepustiti samo za to odločenim mornarjem.

Kolikorkrat se daje na ladji s piščalko čolnarja ali z rogom kako znamenje, mora biti vse tiho.

Kedar poprosi poveljnik ladje, naj bi pomagal en del kerdela, ki je na ladji, delati, ogibati se morajo vsake njim neodkazane delavnosti in se ne smejo nikakor mešati v opravila, ki pristojajo mornarjem.

Konjem, kateri so na ladjah, se sme streči le ob času, ki ga določi poveljnik ladje.

140. Z ladje se gre, kakor na-njo, toda v nasprotnem redu.

Konje zasesti, ali vpreči priprežne konje, je dovoljeno le v primerni daljavi od pristajališča (Landungsplatz), da se izstop ne zadržuje.

Iz tega vzroka se morajo pustiti tudi izhodi z mostov kolikor mogoče prosti.

Da se spravijo iz ladij vozovi in popotna roba, določijo se kakor za vkladanje za to ljudje, kolikor jih treba.

Kedar se prevažajo vojaki v vojnih ladjah, je občenje o prihodu v posrednje preluke (Zwischenhäfen) in v poslednje štacije sè suho zemljo ali z drugimi ladjami le dovoljeno, kedar to pripusti poveljnik ladje.

XVII. Oddenek.

O taboru.*(Lager.)***Splošne določbe.***(Allgemeine Bestimmungen.)*

141. Tabor kerdel in pratežev mora biti tako napravljen, da ima ljudstvo in konji potreben pokoj in priležnost, in da se more hitro razviti.

142. Tabori morajo biti zavarovani pred zdravju škodljivimi pari in silnimi vetrovi; zemlja mora biti suha, imeti mora tabor dosti dobrih vhodov in izhodov in blizo pitno vodo, derve, slamo in živež. Taborišča za konjištvo, topničarstvo in pratež naj se izberejo, če mogoče, pri vodah, vendar tako, da so pred naglo povodnjo ali poplavo varna in da ne treba voditi konj k napajanju skoz tabore drugih kerdel.

Kedar se izbirajo taborišča za baterije in pratež, mora se gledati tudi na to, da so tla terda, da je tabor varen pred ognjem in da niso preblizo obljudenih hiš.

144. Mesta, kjer je glavno in štabno stanišče (Haupt- und Stabsquartier) ravno tako stanišča brigadnikov se morajo zaznamovati

z napisi in verh tega po dnevi še z zastavami, po noči pa s svetilnicami.

146. Da je moštvo v taboru proti neugodnim učinkom vremena zavarovano, more poveljnik tabora dovoliti, da postavijo vojaki bajtice z listjem, s terstjem, s slamo ali z dernom pokrite.

§. 21.

● obliki tabora.

(Lagerform.)

149. Oblika ali razpostava tabora je odvisna od podobe in razširjenosti mesta, kjer da se ima taborovati, od lege vhodov in izhodov, studencev in napajališč (Tränken), kakor tudi od tega, da je kerdelu priležna.

150. Na mestu vsakega taborišča, na katerem taboruje najmanj en bataljon (bodi si konjištveno, topničarno ali pratežno kerdelo), se razpostavijo taborske straže, ki so ločene 50—100 korakov od taborovajočega kerdela, tako, da zadostujejo svojemu namenu, (točka 199) in da so mestnim okoliščinam prijetne, kakor že taborski poveljnik zaukaže.

Tabor pod milim nebom peških kerdel.

(Freilager der Fusstruppen.)

153. Pešci taborujejo pravilno v gromadi (Massen) glej prilogo II, sliko 1 in 2 avtentičnega nemškega pravilnika.

Vojaki vsakega voda ležijo neposredno za puškami, ki so postavljene v piramide, računski naredniki pa neposredno za kompanijskimi poveljniki. Za oficirji in blizo njih taborujejo njihovi služabniki in konji.

Ognjišča taborska (Lagerfeuer) se lahko napravijo po obeh straneh vsakega bataljona in na prostoru med pol bataljoni.

Kedar veter proti taboru ogenj žene, se morejo kuhinjska in taborska ognjišča na primeren prostor prestaviti.

Taborska glavna straža ima svoje ognjišče 20 korakov v strani pred seboj.

Čerta, v kateri so razviti ali formirani peški oddelki, zaznamljuje tudi čerto čela (Frontlinie) za vse oddelke, kateri morajo odriniti.

154. Ako pripuščajo okoliščine, morejo bataljoni in manjši, samostalni oddelki tudi v razviti čerti (entwickelte Linie) v dvostrukem ali enostrukem redu taborovati. —

Če leži vojska v razviti čerti v taboru, napravijo se taborska ognjišča v eni in isti

čerti z ogajišči za kuhanje; v taboru dvostrukega ali enostrukega reda (in doppel- oder einfacher Kolonne) so vodi 20 korakov eden od drugega oddaljeni; čerte za formiranje ni; mesta za oficirje, kakor za kuhinjska in taborska ognjišča so v strani kolon, tudi se sme glavna taborska straža na eno stran čerte postaviti.

Tabor pod milim nebom konjištva.

(Freilager der Kavallerie.)

157. Konjištvo taboruje pravilno v razviti čerti, glej prilogo III, sliko 3 avtentičnega nemškega službenika.

Za vsako čerto konj taboruje h konjem spadajoče moštvo.

Računski stražmeštri (Rechnungs-Wachmeister), trobentači, zdravniki konjev in remenarji imajo svoja ležišča blizo svojih poveljnikov, za oficirji blizo njih taborujejo pa njihovi služabniki in konji.

Taborska ognjišča so v čerti ognjišč za kuhanje, pri neugodnem vetru se morajo kuhinjska in taborska ognjišča na primeren prostor prestaviti.

Glavna taborska straža ima svoje ognjišče 20 korakov v strani pred seboj, njeni konji stojijo na nasprotni strani.

Čerta, v kateri taborujejo oddelki, zaznamuje tudi čerto čela za vse oddelke, kateri morajo odriniti.

158. Ako zahteva prostor in oblika taborišča, morejo taborovati škadroni tudi ena za drugo.

V tem slučaju mora čerta, v kateri so formirane škadroni, 80 korakov od sprednje oddaljena biti; mesta za oficirje, kakor za taborska in kuhinjska ognjišča so na strani škadron, tudi se sme glavna taborska straža na eno stran škadron postaviti.

Tabor pod milim nebom topništva.

(Freilager der Artillerie)

160. Baterije taborujejo po pravilu po prilogi III, sliki 4 in 5 — strelne kolone po prilogi III, sliki 6; topovi in vozovi se pa postavijo tako, kakor je predpisano v vadilnem pravilniku (*Exerzier Reglement*).

Konji po pripadu tovorivke (*Tragthiere*) se postavijo v toliko redov ali verstic, kolikor je treba.

Za vsako čerto konj (tovorivk) je k poslednjim spadajoče moštvo. Računski ogajarji (*Rechnungs-Feuerwerker*) trobentači, zdravniki konjev in sedlarji imajo svojo mesto v čerti strežbenih topničarjev (*Bedienungs-Kanoniere*)

celo blizo svojih poveljnikov. Za oficirji in blizo njih taborujejo njih služabniki.

Taborska ognjišča se napravijo v čerti kuhinjskih ognjišč. Pri neugodnem vetru se morejo kuhinjska in taborska ognjišča na primeren prostor prestaviti.

Ognjišče parkne straže se napravi 20 korakov spredaj njenega stanovišča ali na strani.

Čerta parkne straže zaznamljuje tudi čelno čerto kerdela, kedar ima odriniti brez topov (vozov s strelivom).

162. Varstvo topov taboruje v versti njihovega orožja v odgovorajočem razpostavljenju na levi poleg baterij (strelnih kolon) tako, da je čerta, v kateri je formirano, v ednaki versti s čerto topov (Geschütz-Linie) po pripadu s prvo čerto vozov (erste Wagen-Linie).

Tabor pod milim nebom samostalnega prateža.

(Freilager selbstständiger Trains.)

163. Oblika tabora za samostalne pratežne oddelke, kateri ne spadajo k topničarstvu, je razvidna iz priloge IV. slika 8. avtentičnega nemškega pravilnika.

Vozovi stojijo v dveh, k večemu v treh verstah ali redovih, versta od verste je 30

korakov oddaljena; med vsakim vozom v vsaki versti mora biti prostor 6 korakov (meri se od srede do srede voza); za vsakim desetim vozom mora biti prostor 15 korakov.

Konji se postavijo v toliko redov ali verstic kolikor je treba.

Za vsako čerto konj je moštvo, k njim spadajoče. Računski stražmeštri, trobentači, kovači in rokodelci taborujejo za svojimi poveljniki.

Taborska ognjišča se napravijo v čerti kuhinjskih ognjišč. Pri neugodnem vetru se morejo taborska in kuhinjska ognjišča na primeren prostor prestaviti.

Ognjišče parkovne straže se napravi 20 korakov na strani pred čelom straže.

O zadevi razpostavljenja, ako se ima odiniti brez vozov, velja taisto kar je v točki 160 predpisano, o zadevi tabora pratežne straže (Train-Wache) ali pratežnega varstva velja, kar se je v točki 162. reklo. —

O taboru iz bajtic in o taboru iz platenih šotorov.

(Hütten- und Zeltlager.)

165. Bajtice ali šotori imajo vhod vselej proti čerti, v kateri se formira, stavijo se za vsak

oddelek posebej v enem ali več redovih tako, da ulic v taboru ne prekrizajo in sicer:

pri pešcih za čerto pušk v piramide postavljenih; pri konjištvu in pratežu za posledno čerto konj; pri topništvu za stražbene topničarje za čerto, v kateri taborujejo strežci, za voznike v posledno čerto konj.

Ako so bajtice ali šotori prostrani in jih je veliko, se morajo prostori med tabor-skimi čertami primerno povejšati.

Kuhinjska in taborska ognjišča morajo biti najmanj 20 korakov od bajtic ali šotorov oddaljena.

Kedar pešci v razviti čerti pod bajticami ali šotori taborujejo, se mora pustiti tudi med bataljoni, kompanijami in polkompanijami potreben prostor vsaj deset korakov, da se more lahko občiti.

§ 22.

Kake naprave so potrebne, kedar pride kerdelo v tabor.

(Vorkehrungen zum Beziehen eines Lagers)

166. Kedar pride kerdelo v tabor, je treba:

- a) da se taborišče stakne;
- b) da se izvolijo mesta, kjer se bodo izpostavile taborske straže;

- c) da se vodnjaki in studenci, kateri se nahajajo, razdelijo in posameznim oddelkom odkážejo, da se zaznamenovajo pobrežja vod, kjer se ima priskerbeti voda za pitje in za kuhanje, kjer se ima napajati, kjer čistiti kuhinjska posoda, kjer se ima prati in kjer se najkopajo konji. Kjer so tekoče vode, morajo se mesta po teku vode v omenjeni versti odkazati;
- d) da se za gotovo vstanovi, koliko se bo potrebovalo derv, slame in živeža; pri temu se mora gledati, da spravijo te potrebe prebivalci najbližnjih vasi v taborišče, ali da imajo vsaj pripravljene tako, da se morejo precej prevzeti;

V zadnjem slučaju se mora razsoditi, kam se imajo prejemne komande odposlati in skerbeti, da jih ne pride več v en kraj, ali da bi tiste, ktere pridejo pozneje, bile okračevane ali oškodovane;

- e) da se odkážejo mesta za stranišča (Latrinen).

167. Tem uradnim osebam, ktere imajo skerbeti za omenjene priprave in ktere morajo odkazati posameznim oddelkom taborišča, mora oddati vsak polk ali samostalen batalijon, ravno tako samostalna jezdna ali baterijska divizija (Kavallerie- oder Batterie-Division);

enega jeznega oficirja, vsaka samostalna škadrone ali baterija, kakor tudi vsak pratežni oddelk enega jeznega podoficirja, da izvrši posameznostne priprave za lastno kerdelo. —

168. Oficirji in podoficirji, kateri so zato odločeni, da staknejo taborišče, morajo dobro znati stan svojega kerdela in se morajo, kedar se dá, o pravem času odposlati.

169. Kedar so pripravili tabor, katerega glavne dele zaznamenovajo, ako je treba z rantami, germovjem i. t. d., pričakujejo marškolono tam, kjer mora iz ceste v tabor iti.

§. 23.

O poveljstvu v taboru.

(Lager - Kommando.)

170. Kdor je med poveljniki taborovajočih kerdel (prateža) v taboru najviši, ima poveljstvo čez tabor.

171. Njemu naleži posebno, da učini naredbe zaradi varnosti tabora, da uredi službo v taboru in sploh vse, kar se službe tiče, da vzderži red in disciplino v taboru, posebno pa taborsko in zdravstveno policijo (Lager- und Gesundheitspolizei).

172. Taborskemu poveljstvu se morajo pošiljati od taborovajočih kerdel (pratežev) jutranji raporti (Früh-Rapporte).

174. Ako je več vojaških kerdel ali pratežev na raznih mestih krog enega kraja nastanovanih, ureduje in izpeljuje najviši poveljnik vse občne zadeve (Gemeinsame Angelegenheiten).

§. 24.

O tem, kako se pride v tabor.

(Beziehen des Lagers.)

175. Kedar gre vojska v tabor, derži se popolnoma vojaških predpisov.

Oddelki se razvijejo na odločenih si mestih z ozirom na po §. 21 ukazano razpostavljenje, — konjištvo se razvije z drugo versto na četerto čerto konj — in ostanejo tako dolgo pod orožjem, dokler poveljnik ne ukaže, da se tabor uredi. Konjištvu (topničarstvu, pratežu) se zaukaže, da razsedejo konje; vsem kerdelom pa se zaukaže, da se spočijeje.

176. Že preden se uredi tabor, se odločijo oddelki za glavno taborsko (parkno) stražo.

Te straže se podajo od taborišča na mesta, kjer se imajo razpostaviti in odpošljejo precej straže, ktere morajo oddati.

Zastava se odda, raven ko se skaže predpisana čast glavni taborski straži.

177. Moštvo pri oddelkih se prešteje, da ne bi kdo manjkal.

Nadzorniške (inšpekcijske) šarže se zberejo s poveljniki manjših oddelkov pred sredo batalijonov (divizij) in sprejmejo više ukaze posebno glede tega, kako se prejemajo potrebine in kako se pripravi menaža.

Kerdelo, ktero pride v tabor, se obnaša takole :

Pešci postavijo puške v piramide in položijo napravo k njim ;

pri jezdcih zaukažejo švadronski poveljniki, da gre prva versta (erstes Glied) 30 korakov, potem iz obeh verstic lihi (ungerade) 15 korakov naprej. Čoki (Pferdepflöcke) se zabijejo neposredno pred konji v zemljo, konji bodo za uzde privezani in oklenjeni. Orožje in konjska naprava se položi za konji na zemljo, po dve sedli eno čez drugo, in konjske odeje med sedli ;

baterijam in pratežem zaukažejo poveljniki, konje razsesti, čoke zabiti in konje izpreči ;

pri topničarstvu zabije čoke že poprej zato določeno strežno moštvo; ostalim strežcem pa se zaukaže, da odstopijo.

Konji se peljejo k čokom, se privežejo in razpravijo; komati vsakega para konj se postavijo, ako je mogoče, na kako podlogo s truplom skup obernjeni na tla; remenje se položi na komatne pokrove, (Kummetdeckel) na remenje pride konjska odeja tako, da se tla ne dotika in verh komatov pridejo sedla. Orožje jezdnih podoficirjev in voznštva (Fahrmannschaft) in jezdná roba (Reitzeug) podoficirjev se položi tako, kakor pri konjištvu; podoficirji, kateri nimajo konj (unberittene Unterofficiere), strežni topničarji in čezštevilni vojaki položijo orožje pred se na tla.

179. Ko je prišel vojaški oddelek (pratežni del) v tabor, odpošlje za službeno občenje potrebne ordonance (Ordonanzen) v smislu §. 36; topničarstvo razpostavi precej nadzorništva (Inspektionen) v parku; tudi se odločijo zdaj v primernem številu predpisane straže k parku.

Ako se imajo v taboru bajtice ali šotori napraviti, mora se moštvo in k njemu spadajoči šarži, z ozirom na prostor v bajticah ali šotorih tako razdeliti, da se vzderži razborita ali taktična zveza.

Naprava in orožje se mora, kolikor je mogoče, v bajticah ali šotorih shraniti.

§. 25.

Kako se služba v taboru izveršuje.

(Dienstbetrieb.)

181. Služba se v obče izveršuje, kakor je predpisano v VI. oddelku I. dela.

182. Za nadzorniško (inšpekcijsko) službo veljajo posebne odločbe, ktere sledijo v §. 26.

183. Ukazi, ki imajo veljavo za celo kerdelo, razglašajo se pri glavnej taborskej (parknej) straži.

184. Razznamki (Erkennungszeichen) se izdajo in razglašajo tako, kakor je predpisano v §§. 32 in 63. I. dela služevnika.

185. Moštvo, ki ni v službi, se sme le tedaj iz tabora podati, kedar ima k temu dovoljenje kompanijskega (švadronskega, baterijskega, pri pratežu oddelknega) poveljnika. Vsaki mož od oficirskega namestnika niže, kateri je dobil tako dovoljenje, mora imeti dopustni list, v katerem se ima na tanko zaznamenovati čas, dokler ima veljavo.

Moštvo sme tabor le pri glavnej taborskej ali pri kakej drugej za to posebno zaznamovanej straži zapustiti; k takej straži se postavi en podoficir, da na odhajajoče pazi.

186. Moštvo, ki gre po vodo, derva, slamo in živež, pelje po oddelkih zbrano in urejeno nadzorniška (inšpekcijska) šarža na mesto; ako pa mora iti v kako vas, je poveljnik vselej kaki oficir. Nadzorniški podoficirji (razvodniki) peških oddelkov odrinejo pri tej priložnosti s puško, drugih oddelkov pa samo s pobočnim orožjem.

Za dopravo živeža se morejo, ako je mogoče in potrebno, pratežni vozovi porabiti.

Poveljniki takih oddelkov morajo gledati ravno tako, kakor poveljniki prijemnih komand na to, da ostanejo njih ljudje skup, in da ne stopi brez razločnega dovoljenja noben v kako hišo.

187. Po kermo se podajo dotični oddelki v napovedanem redu na vkazana mesta: moštvo nosi pobočno orožje in je s potrebinami za kermo prevideno ali oskerbljeno.

Ako se imajo konji na pašo goniti, tak se morajo jezdit na določeno mesto po oddelkih pod nadzorništvom šaržev.

Da ne nastane nered, se izpostavijo pošti (Posten) in nikomur ni dovoljeno svojevoljno se oddaljiti.

189. Na napajališče (Tränke) se jezdijo konji konjištva po švadronah, konji baterij in prateža po oddelkih pod nadgledstvom oficirjev

in noben mož ne sme več kakor enega konja pri roki peljati.

§. 26.

O nadzorniškej službi.

(Inspektions - Dienst.)

190. Nadzorniška služba se opravlja v taboru tako, kakor je predpisano v §. 28. I. dela služevnika, vendar morajo skrbeti šarže, ki so v službi, tudi za taborsko policijo.

Eden nadzorniških podoficirjev vsakega batalijona (divizije) mora biti izmenljivo ali menjavno pri glavnej taborskej (parknej) straži, ki jo je njegovo kerdelo (pratež) izpostavilo; batalijonski in polkovni nadzorniški oficirji in sploh vse nadzorniške šarže v okrogu tistih oddelkov, na ktere se njih služba razteže.

Na dotično znamenje se zberejo dnevni desetniki in ž njimi tudi batalijonski (divizijski) nadzorniški podoficirji pri taborski glavni (parknej) straži.

Kedar taborska glavna straža pod orožje stopi, se postavi pričujoči batalijonski (divizijski) nadzorniški podoficir šest korakov na levo stran straže.

191. Pri topničarstvu opravlja se posebna parkna nadzorniška služba; za to službo

odloči vsak dan vsaka baterija dva, vsaka kolona se strelivom enega strežnega topničarja.

Ti vojaki ostanejo pri parknej straži in so njenemu poveljniku podložni ali podverženi.

Ti morajo posebno na to paziti, da ne opravlja topničarno moštvo svojevoljno kaj pri topovih ali vozeh s strelivom, in da ne odnese kdo kaj, k čemur pravice nima.

Za tega voljo morajo v parku večkrat patrolovati in izmenljivo, menjavno tudi po noči budi biti.

Topničarji parknega nadzorništva morajo pa tudi svojim poveljnikom povelja, naznanila in sploh vsa poročila donesti, ki pridejo od zunaj.

Kedar stopi parkna straža pod orožje, postavijo se topničarji parkne straže na tri korake na levo stran straže v eno versto, sablje ne izderejo, vendar imajo pozdraviti (salutiren), ako skaže straža čast; ako se postavi parkna straža k molitvi, morajo topničarji parknega nadzorništva to isto storiti.

§. 27.

O službi na straži.

(*Wachdienst*)

194. Kako močne so straže (Stärke der Wachen).

		obstojijo		
Straže in sicer:		oficirjev	kadetov ¹	podoficirjev
častne	straže (Ehrenwachen) po VIII od-			
Štabske straže	armadnih poveljnikov ali vojnih ministrov	1	—	2
	poveljnikov armadnih oddelkov	—	—	2
	poveljnikov kerdelskih divizij	—	—	1
	brigadnikov	—	—	—
Glavna taborska straža ²	peš polka	pol komiz cele		
	jezdnega polka	pol škad-		
	samostalnega batalijona ali jezdne divizije	enega		
Vsaka taborska straža		—	—	—
Straža pri pratežu		—	—	1
Parkna straža	ene baterije (kolone s strelivom)	—	—	1
	več baterij (kolon s strelivom)	—	—	1
	pratežnih oddelkov, kateri ne spadajo k topničarstvu	—	—	1

Opombi 1., in 2. glej stran 90.

iz			O p o m b a
razvod- nikov	bobnarjev trobačev)	vojakov	
delku I. dela službenika			
—	1	20	
—	1	12	
—	—	8	
1	—	4	
panije, ako imajo kompanije pa malo moštva, kompanije			
rone			
voda :			
1	—	4	
—	—	8	
—	—	6	
—	1	*	* tolikokrat po 5—6 mož, koli- kor je baterij ali kolon s strelivom
—	1	**	** za vsak oddelek 30 ali 100 vozov po enem napelniku in 3 vojake.

195. Predpisi, ki veljajo za straže v posadki, namreč: kako se oddeljujejo, kako prihajajo in odhajajo, kako se pošti napeljujejo in premenjajo, imajo sploh tudi veljavo za straže v taboru.

V taboru imajo biti vse straže z bojnimi potrebami obskerbljene.

Konjištvo odjezdi pravilno s konji na stražo.

Vsako vojaško kerdelo oddeljuje straže na čerti, v kateri se formira; kjer ni take na mestu po poveljniku odločenem.

Kedar pride nova straža na mesto, razvije se na strani stare.

Moštvo, kakor je prišlo na stražo, postavi puške v piramide in položi telečake pod nje.

Konjištvo se razvije v štiri redove in razsede konje. Potem konje za uzde privežejo, jih razberzdajo in jim popustijo podproge.

1. Opomba. Na glavni taborski straži stoji kadet kot banderonosec, kedar je izpostavljena na straži bandera.
2. Opomba. Oddelki, kateri so po številu slabejši kakor batalijon (divizija jezdcev), dostavijo na mesto glavne taborske straže, stražo obstoječo iz 1 podoficirja in 6 vojakov, taka straža izpostavi enega stražarja pred orožjem.

Pošti od jezdcev stojijo peš.

196. Straže in pošti se obnašajo kakor v posadki, ako teh predpisov ne premenijo sledeče odločbe.

Vse straže, ktere so postavljene v notranjosti tabora, morajo gledati tudi na to, da se izveršuje taborska policija. Nikomur ne pripustijo brez dovoljenja, da bi se iz tabora podal, tako dovoljujejo v tabor le pooblaščenim stopiti in morajo sploh vse nereda odvracati.

Jezdne straže in pošti zasedejo konje le tedaj, kedar je posredovanje straže na konjih namenu primerno, kakor: pri hrupu (alarmu), pri požaru, pri premembi ali ali kedar odidejo.

Čast se skazuje kakor v posadki; vendar ne stopijo štabske straže, stoječe v notranjosti tabora, dalje glavne taborske straže in parkne straže pred štabskimi oficirji pod orožje.

Taborske in parkne straže pa sploh ne stopijo pod orožje. Banderonosec prime bandero, da bi skazal čast le pred najvišjo gosposko, udi previsoke cesarske rodovine, ptujimi vladarji in udi njihove družine, pred državnim vojnim ministrom, pred maršali, pred glavnim nadzornikom vojske (general-

inšpektorju armade), pred vojnim ali vojno-kerdelnim poveljnikom (Armee- oder Armee-Corps-Commandant), pred velevaljočim generalom (Commandirenden General), ali samostalnim vojaškim poveljnikom. V drugih prilogah se postavi banderonosec raven šarže na pravem krilu (pravi strani).

Pri božji službi stojijo vse straže pod orožjem (pešci imajo puške pri nogi) s čelom proti žertveniku (Altar) obrnjene.

Kedar to zahteva cerkveno opravilo, se komandira „zum Gebet“ (k molitvi). Pošti so obrnjeni s čelom na tisto stran, kakor so bili napeljeni.

Straže v taboru ne napravijo premenjavnih in jutranjih raportov, ki so za stražo v posadki predpisani.

197. Štabske straže morajo pri dotičnih poveljstvih pristojne jim častne pošte (stražarje) postaviti; verh tega morajo varovati kancelije (pisarnice) in vozove.

Pošti (stražarji), ki jih izpostavijo štabske straže, morajo posebno paziti na vse, bližajoče se k okrogu njih razpostave, in sumljive precej vstaviti. Pošti, kateri so postavljeni pri pratežu, imajo po posebnih odločbah tiste dolžnosti, kakor parkne straže.

198. Glavna taborska straža je za vojaški oddelek, ki jo je izpostavil, središče cele taborske stražne službe. Vse taborske straže in straže pri pratežu so odvisne od glavne taborske straže lastnega kerdela.

Taborska glavna straža stoji s čelom na vnvanjo stran obrnjena in postavi pošt (stražarja) pred orožjem. Štiri korake pred pravim krilom se postavi (razvita) bandera.

Glavni taborski straži morajo biti znana stanišča poveljnikov, kateri blizo nje stanujejo.

Naznanila, povelja, službena poročila, vjetnike, jetnike in druge osebe, ktere so zaslačili spredni pošti, patrole in straže prevzame taborska glavna straža.

Njeni poveljnik odpošilja, posebno po noči patrole v notranjost tabora in v njeni okrog posebno v blizo ležeča pohišstva, vasi in lesovje, da razpostavljene straže in pošte pregledujejo, kakor tudi da vzderžijo taborsko policijo in zavarujejo, kjer je treba, tabor pred naglimi napadi.

Taborske straže zaprejo s taborsko glavno stražo tabor na zunaj in zabranijo vsakemu zapustiti ali stopiti v tabor, kdor k temu pravice nima.

S čelom se obernejo v vnvanjo stran in vsaka izpostavi enega stražarja (Schnarposten) pred orožjem.

Pri posebnih okoliščinah, posebno v puntarskih deželah, se postavijo taborske straže dalje naprej in bolj skup, ako je treba, se tudi pomnožijo.

200. Pratežna straža varuje pratež svojega kerdela po predpisih, ki imajo veljavo za parkne straže in postavi en pošt pri vozu s blagajno, drugega pri klavni živini. Ako je klavna živina od pratežnih vozov preveč oddaljena, se odloči za njeno stražo en napelnik in štirje vojaki, taka straža izpostavi en pošt.

201. Taborske in pratežne straže so podveržene poveljniku taborske glavne straže, temu morajo tudi oddati ustmene raporte v vseh izvanrednih prigodbah.

Pratežna straža poda take raporte verhtega tudi poveljniku prateža.

202. Parkna straža ima v obče tako službo kakor taborska glavna straža, vendar mora varovati ob enem tudi park. Podveržena je ukazom poveljnikov dotičnih oddelkov topničarstva ali prateža.

Ta poveljnik tudi določi, koliko poštov se ima izpostaviti, kako se imajo v izvanrednih prigodbah obnašati; njemu priobčuje parkna straža vse važne raporte ustmeno.

Posameznim vojakom iz moštva ni dovoljeno stopiti v park; ako ima moštvo v parku kaj opraviti, kar se službe tiče, se mora pod nadzorništvom k temu odločenih šaržev tje peljati.

V parku in v njenem okrogu na trideset korakov nikdo ne sme kaditi, kuriti, opravljati dela z nezavarovano lučjo ali sploh kaj nevarnega podvzeti, kar bi moglo požar vzročiti.

Poveljnik parkne straže je predpostavljen tudi vojakom topničarstva, ki v parku inšpekcijsko (nadzorniško) službo opravljajo.

§. 28.

○ pripravnostni službi.

(Bereitschafts-Dienst.)

203. Ako je treba, posebno pred sovražnikom, ukaže taborski poveljnik, da se opravlja pripravnostna služba in sicer v takem številu in iz takih orožnih plemen sestavljena, kakor zahteva namen.

Pripravnostno službo morajo opravljati vselej cela kerdela ali oddelki, in ako je treba, da se pripravnost za boj zviša, se ločijo oddelki od taborovajočega kerdela in se postavijo zunaj tabora na kakem primernem mestu.

204. Pripravnost se obnaša v obče po §. 65. I. dela služevnika.

Oficirji in vojaki so oboroženi; pešci postavijo puške v piramide in odložijo telečake, jezdcı odložijo karabinke.

Nikdo od pripravnostnega kerdela ne sme zapustiti svojega mesta.

Konji se kermijo in napajajo po oddelkih.

§. 29.

O opravkih v taboru.

(Arbeiten.)

205. Potrebne ceste v notranjosti tabora, kakor tudi potrebne vhode in izhode, studence, napajališča, stranišča i. t. d. napravijo, kjer je mogoče, kerdelski kopači (pionirji.)

206. Stranišča naj so od tabora primerno oddaljena, za ali v strani taborišča, ako je mogoče, se morajo obdati z obgrado (Blendung). Mesta, kjer so stranišča, se zaznamenovajo z slamnatimi čopki, po noči s svetilnicami.

§. 30.

O taborski policiji.

(Lager - Polizei.)

207. Taborska policija obseže vse naredbe, ktere se napravijo, da se vzderži vojaški red

in zdravje v taboru, kakor, da se pazi, da se ti predpisi spolnujejo.

208. V taboru in v najbližnji okoliščini mora biti nar večja snažnost. Smeti in jedilni odpadki se morajo spraviti v jame, ki se tako, kakor zahodi vsaj vsak drug dan šest palcev (16 centimetrov) zasujejo. Konjski gnoj se mora zgrebati in kakor hitro je mogoče, iz tabora izpraviti, ali v globoke jame zmetati in z zemljo pokriti.

209. Posebno se mora skrbeti, da se studenci in viri ne onesnažijo. Vode se smejo porabiti za različne namene, samo po načinu, kakor je predpisano v točki 166.

Kjer je treba, se postavijo na take mesta pošti, da dāne ukaze izpolnujejo.

210. Za mesta, kjer se kolje živina, se mora določiti kak primeren kraj ne preblizo tabora, ako je mogoče, pri kaki tekoči vodi. Kjer so blizo tabora klavnice, se morajo te porabiti.

Kože in loj se ne smejo sušiti blizo tabora, ampak se morajo precej odpraviti in najbližnji občini oddati ali pa prodati.

Drob, kateri se moštvu ne odda in manjši odpadki, katerih ni treba na korist erarja porabiti, se morajo, ako se ne morejo precej odpraviti, dovolj globoko zakopati; poginjena

ali cerknjena živina se mora najmanj 600 korakov od tabora na odkazanih mestih najmanj en seženj (dva metra) globoko zakopati.

211. Marketendarje morajo večkrat inšpekcijski oficirji, zdravniki in štabski vodniki pregledovati, kateri so posebno k temu pooblašчени.

Marketendarji morajo imeti vžitna jedila in dobro pijačo, deržati ali posluževati se morajo prave mere in tehtnice (vage) in nikomur ne smejo stan podeliti, kdor k temu nima dovoljenja.

Spridene reči se morajo na ukaz taborskega poveljnika, ako je to zdravnik za dobro spoznal, vničiti.

212. Posebna dolžnost inšpekcijskih šarž je, da vse svetovne (civilne osebe) v taboru baveče se osebe strogo opazujejo in tako vojunstvo in vse neprilike odvrčajo.

213. Po večernici nikdo ne sme ostati v taboru, kdor k temu nima pravice ali pa dovoljenja taborskega poveljnika.

Pohiševavcem in drugim potepuhom, malopridnim in sumljivim osebam, se vstop v tabor ne sme dovoliti.

Ako se take osebe v taboru vendar zasačijo, morajo se precej odpraviti ali oddati po okoliščinah taborski glavni (parkni) straži.

214. Blizo sovražnika, ali ako preti nevarnost požara, zažgati se ogenj ne sme, ali pa le na zakritih mestih. Poljske kovačnice se postavijo, kedar se ima delati, na primer-nih na strani ležečih mestih.

215. Pri strogi kazni je prepovedano v taboru ali blizo njega samolastno streljati.

216. Ako je za vzderžanje reda potrebno, se morajo vasi, ki so blizo tabora, s stražami v primernem številu obsesti.

Ako je treba vodo iz vasi v tabor pri-našati, se mora, ako je mogoče, vsakemu od-delku poseben okraj odkazati. Tudi v tem okraju se mora gledati, da ne silijo ljudje preveč k enemu studencu.

217. Gledati se mora, da se vsako neopravičeno oškodovanje poljskih in drugih pridelkov (kultur) odstrani in ovaruje.

Les se sme samo na zato odločenih mestih sekati, vendar se mora delati z največjo prizanesljivostjo; posebno se morajo varovati sadna drevesa.

§. 31.

● znamenjih.

(*Signale*)

218. Vse signale (znamenja) v taboru trobi (bobna) trobec (bobnar) taborske glavne straže.

Kedar se bliža najviša gosposka, kaki ud previsoke cesarske rodovine ali kak general, trobi (bobna) dotično znamenje vendar trobec (bobnar) tistega oddelka, ki je prihajočega najprej zapazil, to znamenje se da potem tudi na taborski glavni (parkni) straži.

219. Ako taboruje več kerdel skup na enem mestu, morajo se trobiti pred vsakim znamenjem, ktero se tiče celega taborovajočega kerdela trikrat aviso „Habt acht“ (pozor), biti trikrat „Wirbel“ (vir). Ako je treba, se ustanovi za vsak kerdelski oddelek poseben signal za aviso.

220. Ako se ima po ukazu taborskega poveljnika trobiti (bobnati) večernica s spremljanjem vojaške godbe, tako se zbere z bobnarji (trobači) pri določeni za to, taborski glavni straži in se obnaša kakor je predpisano v §. 27. I. dela služevnika. Večernica se konča pri tisti taborski glavni straži, pri kateri se je začela.

221. Blizo sovražnika se ne daje drugo znamenje, kakor „Alarm“ (k hrupu).

§. 32.

o skazovanju časti.

(*Ehrenbezeichnungen.*)

222. Čast se skazuje v taboru sploh po določbah §. 46 I. dela služevnika.

Ako pride v tabor kak viši nadstojnik, kateri se ima pristojno sprejeti, opravlja moštvo svoja opravila, dokler se ni kaj drugega ukazalo. —

224. Ako stoji kerdelo neposredno pred sovražnikom, ima izostati sprejem, vendar se mora inšpekcijski oficir v taboru (Lager-Inspections-Offizier) kakor tudi inšpekcijski oficirji (kjer takih ni, najviši inšpekcijski podoficirji) vojaških kerdel (pratežev) pri prihajočemu oglasiti; berž ko pride v tabor, oziroma do kerdela, h kateremu spadajo.

§. 33.

• božji službi.

(*Gottesdienst.*)

225. K božji službi v taboru odrine celo kerdelo (konjištvo, topničarstvo in pratežni oddelki peš), in se postavi s čelom proti žertveniku (altarju) tako, kakor ukaže taborski poveljnik.

V ostalem obnašajo se kakor pri božji službi v posadki. V času, ko se opravlja božja služba, mora biti v taboru mir.

Kako se mora zadržati pri alarmu ali poplahu.

(Verhalten bei einem Alarm.)

227. Da se pokliče taborovajoče kerdelo pod orožje, se dapi redpisano alarmno znamenje („Alarmsignal“) ki ga morajo trobiti (bobnati) vsi trobači (bobnarji) in tolikokrat ponoviti, kolikorkrat je treba.

Pri posebnih pripadkih, posebno kedar je treba večja kerdela pod orožje spraviti, ki niso na enem taborišču združena, se ustanovi za hrupno znamenje tudi streljanje s topovi, navestnimi raketami (Signal-Raketen) znamenja z dimom ali z ognjem i. t. d.

Kedar se sliši ali vidi tako znamenje, se mora precej trobiti (bobnati) na alarm.

228. Vojska mora na alarmno znamenje hipoma in popolnoma oborožena odriniti. Vsak oddelek se postavi s prvo svojo versto ali s čelom na tisto čerto, v kateri se formira, ako ni bilo zato kako drugo mesto odločeno.

Ljudje, ki so zunaj tabora, se morajo precej nazaj podati.

Vsi ljudje, kateri spadajo na maršu k pratežu, morajo se tje podati.

Pri topničarstvu pripravi strežno moštvo topove tako, da so k boju gotovi; ljudje, kateri so že poprej za to odločeni (za vsak par konj en strežni topničar), pomagajo konje zauzdati, nasedlati, naberzdati in napreči.

Kako se imajo vojaki v posebno silnih slučajih pri alarmu obnašati, kako se imajo oborožiti, o tem govorijo osebni predpisi za vojaka (III. del služevnika).

Straže v taboru razpostavljene ostanejo tako dolgo na svojem mestu, dokler ne ukaže taborski poveljnik, da se nazaj pripeljejo. Parkne inšpekcije se podajo k svojemu kerdelu.

229. Strogo se mora gledati na to, da se mir in red vzderžita. Nikdo ne sme dajati ukazov, katerih davati nima pravice.

§. 35.

Kako se odrine iz tabora.

(Abrücken aus dem Lager.)

230. Iz tabora se odrine, kakor je predpisano v §. 4.

231. Taborske bajtice in druge reči, ki se morajo zapustiti, se smejo le na ukaz taborskega poveljnika zapaliti, sicer pa je to ostro prepovedano.

o posebnih odločbah, da se služba v taboru hitro in varno izpolnuje.

(Besondere Massregeln zur raschen und sichern Vermittlung des dienstlichen Verkehrs.)

232. Vojaški oddelek, ki je prišel v tabor ali v stanišča v hiše, mora odposlati ordonance in sicer na mesta :

- a) v štabsko stanišče divisije (Divisions-Stabs-Quartier) vsaka brigada in vsako kerdelo, ali ustanova, ki ne spada h kaki brigadi: enega podoficirja in enega vojaka;
- b) k brigadniku vsako samostalno kerdelo ali ustanova: dva vojaka;
- c) k poveljstvu lastnega kerdela vsak odločen oddelek (detachirte Abtheilung) dva vojaka;
- d) k taborskemu (štacijskemu) poveljstvu vsako samostalno kerdelo ali ustanova: enega vojaka, vendar le tedaj, kedar taborskemu (štacijskemu) poveljniku v njegovi lastnosti kakor kerdelskemu poveljniku ordonance po a) in b) brez tega ne slišijo.
- e) k štacijski straži kakor tudi k vsaki glavni taborski straži, pri kateri se razglša po-

velje za skupno taborovajoča kerdela, vsako samostalno kerdelo ali ustanova: enega vojaka.

233. Da so pri kerdelu vselej ljudje, kateri točno znajo pot, po kateri se hodi k predpostavljanim poveljstvom, mora iti z vsakim, ki se odpošlje po omenjenih določbah iz tabora (stanovalne štacije), en vojak. Ta vojak se oglasi pri poveljstvu, h kateremu je bila ordonanca poslana, se seznani s krajem, posebno s staniščem dotičnega poveljstva in se verne k svojemu kerdelu: kjer se porabi potem za ordonančno službo posebno pri taborski glavni (štacijski) straži in pri taborskemu (štacijskemu) poveljstvu.

Ako ima kerdelo iz tabora (štacije) odriniti, se podajo vse ordonance k svojim oddelkom.

234. Ordonance si morajo z vso močjo prizadevati, da poveljnika, h kateremu so se odposlale, hitro najdejo. Ako je ordonanci neznano, kje se poveljnik zadržuje, mora to pri taborski glavni (štacijski) straži izprašati in ako bi bilo treba za vodnika prositi.

Ordonance si morajo pot, po kateri so šle, tako zapomniti, da celo po noči in pri megli ne zablodijo.

Za ordonance pripravi menažo tisto poveljstvo, kteremu so se odkazale.

XVIII. Oddelok.

O nastanovanju po hišah.

(*Kantonirungen.*)

§. 37.

Občne določbe.

(*Allgemeine Bestimmungen.*)

235. Namen nastanovanja po hišah je, da se kerdelo združeno pod streho nastani, da je bolj priležno kakor v taboru in da je verh. tega proti vremenu zavarovano.

V mirnem času in daleč od sovražnika mora biti glavna skerb, da se kerdela ovarujejo, blizo sovražnika pa, da so zavarovana in za boj vselej gotova.

236. Kedar se razdelujejo kerdela v staniščnem obmestju, se mora gledati na to, da se vzderži taktična zveza.

V bojnem času se mora ozir tudi na to vzeti, da se različna kerdela vzajemno podpirajo. Topničarstvo in pratežni oddelki se morajo nastaniti, kolikor je za njih varnost potrebno, z oddelki pešcev ali jezdcev; celo

konjištvo mora, ako je v spredni versti, s pešci biti nastanovano.

Štabi se morajo, ako je mogoče, tam nastaniti, kjer je za posredovanje službenega občenja in v bližini sovražnika, za hitro podelitvo načrtov najkoristneje.

Mesta za parke se morajo tako izvoliti, da so pred sovražnim napadom dobro zavarovana.

Moštvo in konji, spadajoči k topničarim in pratežnim oddelkom, se morajo nastaniti blizu parka.

Glavni in štabski stani kakor tudi stanišča brigadnikov se morajo zaznamenovati z napisi in verh tega po dnevi še z banderami, po noči s svetilnicami.

237. Kjer je treba, morajo se na cestah kažipoti napraviti.

239. Ako se ima vojska začasno po hišah nastaniti, se vloži, ne glede na priležnost pod streho v prostore, ki se najdejo.

§. 38.

Kako se pripravi stanišče po hišah.

(*Vorbereitung der Kantonirung.*)

240. Ako okoliščine pripustijo, morajo se pripraviti stanišča po hišah v staniščnih postajah po stanodelnikih (*Quartiermacher*) po v §. 3 predpisanem načinu.

Za večo kerdelo mora ovedati stanišča kaki ud dotičnega poveljstva, ako je mogoče, kaki oficir generalnega štaba. Ta odkaže posameznim kerdelom ali ustanovam (Anstalten) kraje, v katerih imajo stanovati. Njemu so podverženi drugi stanodelniki (Quartiermacher).

241. Ako je sovražnik blizo, ali ako zarad drugih vzrokov ni mogoče odposlati stanodelnikov, počaka kerdelo na kakem primernem mestu, da se pripravijo stanišča.

§. 32.

Kako se izveršuje služba v staniščih.

(Dienstbetrieb.)

242. Služba v staniščih po hišah se opravlja sploh kakor v posadki.

245. Inšpekcijska, pripravnostna in stražna služba se opravlja po predpisih, ki so omenjeni v §§. 28, 64 in 65 in v XII. oddelku I. dela služevnika.

Da se izveršuje vojaška policija, da se pazi na alarmne signale in da se kerdelo, ako je treba, proti sovražniku zavaruje, se izpostavijo na vhodih in izhodih vasi in na važnih krajih straže ali pošti in se odpošiljajo potrebne patrole.

Na štacijski (glavni) straži mora biti spisek stanišč, v katerem so zaznamovana stanišča viših poveljnikov, pisarnice in vojskine ustanove (Armee-Anstalten).

Pripravnostni oddelki morajo, ako je sovražnik blizo, biti vselej skup nastanovani.

Vojaki, kateri so po hišah nastanjeni, smejo staniščni kraj samo tedaj zapustiti, kedar jim to dovoli poveljnik in jim da dopustni list. Kar se tiče tega, veljajo sploh predpisi, ki so omenjeni v točki 185.

248. Za prejemne komande in ljudi, kateri grejo po pitje, imajo veljavo določbe, ki so predpisane v §. 25.

§. 40.

Vojaške naredbe za stanovanje po hišah in naredbe zaradi vojaške zdravstvene policije.

(Militär- und militär-sanitäts-polizeiliche Massregeln.)

Pri bojnih okoliščinah se morajo prebivalci sploh, posebno pa svetovne osebe, ktere pridejo s kerdelom v dotiko, skerbno opazovati, da se odvrača vohunstvo (Spionage). Vsaka svetovna oseba ne spadajoča v tisti okraj, v katerem kerdelo stanuje, in se hoče

tam zaderževati, mora imeti od dotične vojaške oblastnije, ktera ima k temu pravico, napravljeno ali podpisano pismo. Vsi potovavci (Passanten), če bi bili tudi oficirji, se morajo po okoliščinah zaderžati, da pokažejo svojo izkaznico (Legitimation). Sumljivi ljudje kakor tudi osebe, ktere se zasačijo pri kakem hudodelstvu zoper vojaško moč države (wider die Kriegsmacht des Staates), se morajo vstaviti.

V staniščih se mora razglasiti, kedaj se imajo javna mesta (gostilnice, kerčme, kavarne i. t. d.) zapreti, in strogo se mora gledati, da se ti ukazi izpolnijo.

Po okoliščinah se mora prepovedati zvoniti, na lov hoditi, in sploh streljati, da se odstrani goljufni alarm.

Prebivalci se morajo obvarovati pred ropom, prisiljevanjem, nepristojnim dodavanjem potrebšin in drugimi posilnosti, ako bi se takih htele osebe, k vojni spadajoče, poslužiti. Kedar je treba, se morajo oddati tudi ohranjevalne straže (Schutzwachen).

251. Kar se tiče zdravstvene policije, se morajo učiniti vse tiste naredbe, ki vse zdravju škodljivo odstranjujejo.

Skerbeti se mora, da se prodaja vojakom le dober in vžiten živež.

Studenci in vodnjaki se odkažejo v staniščih posameznim oddelkom; ako je treba, se postavijo k njim pošti, da skerbijo za red in za snažnost.

§. 41.

O poplahu ali alarmu.

(Alarmirungen)

255. Vojska se pokliče v posameznih postajah (štacijah) na alarm kakor v posadki. Pravico, poklicati vojake na alarm, imajo samo vojaško štacijski poveljniki, v slučajih pa, v katerih preti ali žuga nevarnost, imajo pravico tudi inšpekcijski oficirji in poveljniki štacijskih straž.

XIX. Oddelek.

O varstveni službi.

(Sicherungs - Dienst.)

§. 42.

Občne določbe.

(Allgemeine Bestimmungen.)

257. Poveljnik vsakega samostalno delajočega kerdela je pri ostri odgovornosti zavezan, gledati na to, da je kerdelo na marših,

v taborih in stanovališčih pred sovražnikom dovolj zavarovano.

258. Oddelki, katerim je izročena taktična varstvena služba, se imenujejo varstvena kerdela (Sicherungs-Truppen), in sicer: varstvena kerdela na maršu (Marsch-Sicherungs-Truppen), ki varujejo marširajoče kolone, sprednji pošti (Vorposten), kedar varujejo taborujoča ali kantonirajoča (po hišah nastanjena) kerdela. —

259. Kako močna, iz katerih oddelkov morajo biti sestavljena varstvena kerdela, kako daleč morajo biti od glavnega kerdela, odloči poveljnik. Pri tem se mora najprej na to ozirati, da je kerdelo popolno zavarovano, potem pa tudi, da se jih porabi le toliko, kolikor je treba in da se sila kerdela preveč ne kvari.

Za varstveno službo se ima porabiti, ako posebne okoliščine drugače ne zahtevajo, k večjemu četerti, ako pa je mogoče samo šesti ali še manjši del celega kerdela.

Varstveno službo opravljajo, kakor že zahtevajo okoliščine, pešci in jezdecii skupno, kjer pa je treba, se jim dodajo tudi topovi in tehnična kerdela ali peški (jezdni) kopači (Infanterie-, Kavallerie-Pionire).

260. Blizo sovražnika morajo gledati varstvena kerdela, da zvejo, kako močen je sovražnik, kako je nameščen, kaj namenja storiti; kedar na sovražnika udarijo, se morajo tako bojevati, kakor zahteva namen glavnega kerdela.

Od tega in od sprejetih ukazov je odvisno, ali se mora sovražnikovemu napadu izogniti, ali ga zaderževati, ali se mu s silo zoperstaviti, in kako imajo sami sovražnika napasti.

Oddelki varstvenih kerdel, ki niso sami v boj zapleteni, imajo borečim se pomagati, kolikor to pripusti lastna naloga.

261. Vsi oficirji in vojaki, kateri varstveno službo opravljajo, morajo misliti na važnost svoje določbe in biti pripravljeni žrtvovati se za varnost glavnega kerdela.

262. Pri samotnih topniških in pratežnih oddelkih (isolirte Artillerie- und Train-Körper) opravlja varstveno službo varstvo (straža) po ukazih poveljnika topničarstva oziroma poveljnika prateža.

263. Poveljniki posameznih varstvenih kerdel naj naznanijo tistim višjim poveljstvom, katerim so neposredno podložni, tudi med bitvo vse, kar so o sovražniku zvedeli, bodi si, da so to sami zapazili, ali od drugih zvedeli.

264. Razun signalov za alarm se blizo sovražnika ne smejo dajati znamenja niti s trobento niti z bobnom.

A. O varstvenih kerdelih na maršu. (*Marsch-Sicherungs-Truppen.*)

§. 43.

O varstveni službi na maršu v času hoda.

(*Sicherungs-Dienst auf Märschen während der Bewegung selbst.*)

a) V o b č e. (Im Allgemeinen.)

266. Na maršu opravljajo varstveno službo spredna straža (Vorhut), zadna straža (Nachhut) in stranska straža (Seitenhut).

268. Da ostanejo varstvena kerdela z glavnim kerdelom v zvezi, ravno tako da se dotikajo posamezni deli varstvenih kerdel, se vstavijo patrole; kjer pa ni mogoče, da bi bila varstvena kerdela med seboj in z glavnim kerdelom v zvezi, morajo poveljniki o določenih urah ali na določena mesta naznana pošiljati.

269. Da se povsod zložno maršira, velja za vodilo, da se morajo ravnati manjši deli po večjih; varstvenim kerdelom pa se mora dati na znanje ne samo kedaj, ampak tudi kako dolgo bode glavno kerdelo počivalo. Glavno

kerdelo mora tudi vedeti zvezo s svojimi varstvenimi oddelki.

b) Na maršu naprej. (Im Vormarsche).

270. Sprednja straža mora kriti kolono na maršu tudi tedaj, kedar se ima s čelom razviti.

Sprednja straža obstoji pri oddelkih do enega batalijona (divizije jezdecev) samo iz sprednje patrole, pri oddelkih do brigade iz sprednje patrole in sprednjega voja (Vor-trab), pri armadnih (vojnih) kerdelih od divizije naviš, verh tega še iz reserve sprednje straže (Vorhut-Reserve), ki je sestavljena, ako je mogoče, iz vseh orožnih verst.

271. Kdor je po častni stopnji najviši med poveljniki oddelkov, iz katerih je sprednja straža sestavljena, prevzame poveljstvo čez sprednjo stražo in vodi opazovalno in varstveno službo. (Beobachtungs- und Sicherungs-Dienst).

272. Sprednja straža mora vse zapreke na potu odstraniti, zemljišče, po katerem mora glavno kerdelo iti, spredej in na strani pregledati, da se sovražnik o pravem času zasledi, slabe (manjše) sovražne oddelke odbiti, kedar pa terči na večje sovražne oddelke, po točki 260 se bojevati.

273. Sprednja patrola je najprednjiši del spredne straže ali cele marškolone. Njena naloga je, da preiskuje zemljišče na maršni čerti in v njeni bližini in da pozveduje o sovražniku.

Za poveljnika sprednje patrole se odloči, ako je mogoče, kak oficir; njemu se mora vselej natanjko naznačiti pot, po kateri mora marširati. On poduči in vodi vojake, kateri hodijo spred. Sprednja patrola opravlja sama natanjko službo sprednje straže, kedar se ne odpošlje, tudi sprednji voj (Vortrab).

Ako pride sprednja patrola na kako drugo kerdelo, ki ga ne more spoznati, obnaša se tako, kakor patrole, ktere se srečajo, da se prepriča s kom ima opraviti.

Sumljive osebe, uskoki ali begunci in sovražni parlamentarji, kateri od zunaj pridejo, pošljejo se pod varstvom k poveljniku sprednje straže, oziroma k poveljniku kolone.

V času vojaškega podvzetja ali delovanja (Kriegs-Operation) ne sme se civilnim osobam dovoliti, da bi šle pred sprednjo patrolo.

Ko sprednja patrola o sovražniku kaj zapazi, mora se njen poveljnik o tem sam natanjko prepričati.

Kedar se zadene na sovražnika, mora se pozvedovati, kako je močen in kako je razpostavljen; ako je treba, mora se razločno napredovati, in važna mesta precej obsesti.

Slabši (manjši) sovražni oddelki se morajo nazaj zapoditi, vendar se ne smejo silovito preganjati.

Sprednja patrola ni na maršu nobenemu pravilu podveržena, ampak hodi, kakor se vjema z njeno silo, nalogo in varnostjo, vselej za boj pripravljena.

274. Sprednji voj (Vortrab) hodi za sprednjo patrolo; njegova naloga je, da doveršuje opazovalno službo na straneh in podpira sprednjo patrolo, kedar zadene na sovražnika.

275. Reserva (založna vojska) sprednje straže se odloči k temu, da kedar vdari na sovražnika, zdatno podpira in tako že v začetku bitke glavnemu kerdelu, ki se razvija, koristno lego pripravi. Reserva sprednje straže odpošlje tudi primerne oddelke, da krijejo strani.

276. Zadnje straže naloga je, izderževati pri hodu najprej (Vormarsch) red in jo tam napadov od zad varovati, kjer imajo prebivalci sovražno mišljenje.

Ako ima vzderževati samo red, obstoji le iz zadnje patrole (Nachpatrulle); ako pa ima varovati marškolono tudi sovražnih napadov, obstoji razun zadnje patrole še iz zadnjega voja (Nachtrab), kteremu se doda, ako je treba tudi reserva zadnje straže (Nachhut-Reserve).

277. Stranska straža ima dolžnost spregledati zemljišče na straneh kolone, kakor tudi varovati glavno kerdelo pred napadi od strani.

Stranska straža obstoji po okoliščinah iz patrol ali oddelkov, ki neprenehoma po soravnih potih glavno kerdelo spremljevajo, ali pa se odpošljejo, kedar je treba na zemljišče, da mimo idoče spregledujejo in da sposobne kraje obsedejo.

Vselej se mora stranska straža tako razposlati, da je zavarovana marškolona na vseh straneh.

Sledečih pravil, kako ste sprednja in zadnja straža na hodu naprej močni in sestavljeni in kako daleč ste od glavnega kerdela in ena od druge oddaljeni, se nikakor ni treba deržati, ali imajo vendar upliv, kedar zemljišče ali posebne okoliščine drugih ukazov ne zahtevajo.

Kako ste sprednja in zadnja straža na maršu naprej močni in kako sestavljeni in kako daleč ste od glavnega kerdela in ena od druge.

(Stärke, Zusammensetzung und Distanz-Verhältnisse der Vor- und Nachhut im Vormarsche.)

V o d, (Zug) n a m a r š u.

Pri pešcih:

Pri jezdecih:

Sprednja straža.

Sprednja patrola.

1 podoficir ali razvod- || 2 moža
nik z 2—4 možmi.

300—400 korakov pred vodom.

Zadnja straža.

Zadnja patrola.

2 moža || 2 moža

---

100 korakov za vodom.

1. Manjši oddelki odpošljejo enega moža ali dva (kakor so močni) za sprednjo in ravno toliko za zadnjo stražo. Ti vojaki so oddaljeni od svojega oddelka na toliko korakov, kakor je predpisano za vod.

Pol ali cela kompanija (škadrona).

Pri pešcih:

Pri jezdecih:

Sprednja straža.

Sprednja patrola.

1 trop, oziroma
2 tropa

|| 1 patrola

400—600 korakov pred glavnim kerdelom.

Zadnja straža.

Zadnja patrola.

1 dvočeta (Rottenpaar)
pod poveljstvom ka-
kega podoficirja, oziro-
ma 1 trop

|| 1 dvočeta pod povelj-
stvom kekega podofi-
cirja

100 korakov za glavnim kerdelom.

Pol ali celi batalijon (divizija).

Sprednja straža.

Sprednja patrola.

1 vod, oziroma 2 voda || 1 vod

600—1000 korakov pred glavnim kerdelom.

Zadnja straža.

Zadnja patrola.

1 trop || 1 patrola

---

100 korakov za glavnim kerdelom, oziroma
za pratežem, ki je pri glavnem kerdelu.

Polk treh bataljonov (6 škadron).

Sprednja straža

2 kompanije in sicer: sprednja patrola 1 vod 400—600 korakov. Sprednji voj $1\frac{3}{4}$ kom- panije.	$\frac{1}{2}$ škadrone in sicer: sprednja patrola 1 vod 500—1000 korakov. Sprednji voj: 1 vod.

1000 korakov pred polkom.

Zadnja straža.

Zadnja patrola.

1 vod || 1 patrola

---

100 korakov za polkom oziroma za pratežem,
ki je pri njem.

B r i g a d a.

Pri pešcih:

Pri jezdecih:

Sprednja straža.

1 bataljon in sicer:
sprednja patrola 2 voda
400—600 korakov.

Sprednji voj: $3\frac{1}{2}$
kompanije

1 škadrone in sicer:
sprednja patrola 1 vod
500—1000 korakov.

Sprednji voj: 3 vodi

1000—2000 korakov pred brigado.

Zadnja straža. — Zadnja patrola.

1 vod

1 patrola

---

100 korakov za pratežem, ki je pri brigadi.

Peška kerdelska divizija.

Sprednja straža.

Sprednja patrola:

1 vod jezdecev,

1 vod pešcev,

400—600 korakov.

Sprednji voj:

$1\frac{3}{4}$ škadronov,

$3\frac{3}{4}$ kompanije,

1000 korakov.

Reserva spred. straže:

$\frac{1}{2}$ do 1 bataljona,

$\frac{1}{2}$ do 1 baterije,

$\frac{1}{2}$ do 1 bataljona.

1 bataljon pešcev,
1 divizija jezdecev.

2 do 3 bataljonov, 1 divi-
zija jezdecev, topničarstva po
potrebi pod poveljstvom ka-
kega brigadnika.

$\frac{1}{4}$ milje pred kerdelsko divizijo.

Zadnja straža.

Zadnja patrola.

$\frac{1}{2}$ kompanije z eno patrolo jezdcev

100 korakov za pratežem, ki je pri kerdelski
diviziji.

Jezdna kerdelska divizija.

Sprednja straža.

Sprednja patrola:

1 vod 500—1000 korakov.

Sprednji voj:

3 vodi 100 korakov.

Reserva sprednje straže:

1 škadrona,

$\frac{1}{2}$ baterije,

1 škadrona,

1 škadrona

3 škadrona,
 $\frac{1}{2}$ baterije.

$\frac{1}{2}$ milje pred kerdelsko divizijo.

Zadnja straža.

Zadnja patrola.

1 vod

1000 korakov za pratežem, ki je pri kerdelski
diviziji.

c) Na maršu nazaj. (Im Rückmarsche).

279. Zadnja straža ima važno nalogo varovati marš nazaj, ako bi bilo treba s vso močjo.

Kako je razdeljena, močna in sestavljena zadnja straža na maršu nazaj, oziroma na premenjeno razmero k sovražniku, imajo veljavo tiste določbe, ki so predpisane za sprednjo stražo in njene dele na hodu naprej.

280. Sprednja straža mora vse zapreke pred kolono odstraniti, zraven pa take za sovražnika pripraviti, da jih more zadnja straža lahko in hitro doveršiti.

281. Stranska straža ima tisto nalogo, je tako sestavljena in ima take dolžnosti, kakor pri hodu naprej.

d) Na stranskem maršu. (Im Seitenmarsch).

282. Stranska straža ima dolžnost sovražni napad tako dolgo zadrževati, da dokonča glavno kerdelo marš, ali pa se za boj pripravi.

Sestavi se k temu iz močnejših oddelkov in kjer je treba, iz kerdel vseh orožnih plemen (verst).

283. Ravno tako je zadnja straža, dokler je napad od zdej mogoč, tako močna, tako

sestavljena in ima sploh tudi tiste dolžnosti kakor pri maršu nazaj; ako se pa ni bati sovražnega napada, sme biti tudi slabša.

§. 44.

O varstveni službi na marših med počivanjem.

(Sicherungs-Dienst auf Märschen während der Rast).

285. Kedar kerdelo na maršu več časa počiva, se mora vselej skerbno zavarovati.

Zategadelj ostanejo varstvena kerdela v tisti primeri k glavnemu kerdelu, v kateri so bila med maršem in so obernejo na zunaj. Verh tega se postavijo, da se kerdelo popolnoma zavaruje, ako bi bilo treba, bojne straže in po okoliščinah tudi glavni pošti po določbah §. 45. na cestah, ki peljejo od maršne čerte. Te straže morajo izpostaviti tisti oddelki, ki stoje takim cestam najbližje.

Med varnim počivanjem blizo sovražnika se sme, ako to sploh pripustijo okoliščine, tudi varnostnim kerdelom dovoliti, da se spočijejo; vendar sme le en del puške odložiti (konje razsesti), drugi del mora vselej ostati pod orožjem (sedeti na konjih), in jezdne patrole zasledujejo sovražnika.

B. O sprednjih poštih.

(*Vorposten.*)

§. 45.

O občnih dolžnostih, kako so močni sprednji pošti in kako se uredujejo.

(*Allgemeine Obliegenheiten, Stärke und Form der Vorposten.*)

286. Sprednji pošti morajo okolico tabora (stanišča) svojega glavnega kerdela, posebno vse prihode od sovražne strani, tako obsesti, opazovati in preiskavati, da se more sovražnik, ako bi se bližal, dosti rano odkriti, njegov prihod se mora naznaniti in ugodne naredbe napraviti.

Odvračati morajo vse sovražne napade, ali pa, če niso dosti močni, s silnim upotrom sovražnika tako dolgo zaderževati, da se lastno glavno kerdelo k boju pripravi.

287. Sprednji pošti se razdeljujejo:

- a) v bojne straže, ki obstoje iz 1 podoficirja ali razvodnika in 6 do 9 vojakov, ako stoje na glavnih ali na drugih važnih mestih, vелеva jim kak nižji oficir (Subaltern-Ofizier);
- b) v glavne pošte, ki obstoje iz polkompnije (škadrona), ako so pa oddelki slabši,

tudi iz cele kompanije (škadrone) in kjer se hoče zoperstaviti sovražniku z večjo močjo, tudi iz dveh ali več kompanij (škadron); jim se dodajo, ako to zahtevajo okoliščine, tudi topovi.

Glavnemu poštu, ki samo iz pešcev obstoji, morajo se dodati, ako je mogoče, tudi potrebni konjiki, da preskerbujejo ordonančno službo.

- c) v reservo sprednih poštov, ki obstoji iz polovice celega kerdela, ki je za sprednje pošte odločeno.

Reserva sprednjih poštov se sestavi iz vseh glavnih orožnih verst, in se postavi na eno mesto združena ali pa v primerne oddelke in mesta razločena.

288. Batalijoni (divizije) in manjši oddelki se zavarujejo samo z bojnimi stražami, polki in brigade z glavnimi pošti in bojnimi stražami, pri večjih kerdelnih oddelkih pa pride k njim še rezerva sprednjih poštov.

289. Zarad večje varnosti je neobhodno potrebno, da se odpošiljajo patrole — kjer je mogoče, samo iz konjikov obstoječe; — te morajo sovražnika poiskati, in se njega tako dotikati, da morejo vselej naznaniti, kje stoji in kako je močen, ravno tako morajo tudi o

vsakem njegovem gibanju hitro in gotovo sporočati.

290. S sprednjimi pošti se ima zavarovati glavno kerdelo dosti široko ne samo na čelu, ki je obrnjeno proti sovražniku, ampak po potrebi tudi od strani in od zadi.

291. Bojne straže se postavijo na mesto, kjer so pred sovražnikom skrite in morajo zemljišče dobro opazovati — posebno na potih, ktere bi utegnil sovražnik porabiti, — za njimi glavni pošti blizo važnih čert, po kterih se more sovražnik približati, ako je mogoče na takih mestih, ki imajo komunikacijo (občenje) v oblasti in pripustijo, da se more krepko braniti sovražnega napada.

292. Kedar leži pred ali zraven čerte sprednjih pošt kaki kraj, s kterega se daleč okoli vidi, na primer kaki hrib, zvonik i. t. d. se pošlje tje bojna straža pod poveljstvom kakega oficirja ali sposobnega podoficirja kakor pošt pred čerto bojnih straž, to se mora vendar naznaniti najbližnjim bojnim stražam in sosednim glavnim poštom.

Ako so bojne straže dalje vsak sebi kot 500 korakov, se morajo postaviti od glavnega pošta, ako je zemljišče vmes shodno — po noči vselej, sicer pa le kedar je treba pošti (male bojne straže obstoječe iz 1 razvodnika in 3 mož) blizo na sredi med stražama.

293. Vsak glavni pošť napravi z bojnimi stražami in pošti, ki jih je izpostavil, gromado sprednjih pošť; ta se ne sme dalje razširiti kakor četert milje.

Bojne straže, ki spadajo k tisti gromadi sprednjih pošť, se zaznamenovajo in imenovajo v toti, glavni pošti pa po celej čerti od pravega proti levemu krilu s številkami, poslednji verh tega še po kraju, na katerem stojijo.

V spisih se zaznamenovajo bojne straže z arabskimi, glavni pošti pa z rimskimi številkami, n. pr. „glavni pošť“ blizo Solkana, na Goriščeku, pri Tolminu itd.

294. Reserva sprednjih pošťov je na mesto, na katerem se je postavila, le tedaj obvezana, kedar je zemljišče tako, da se mora bližati sovražnik le po eni čerti.

Sicer se mora pa hitro tje podati, kjer je potrebna; zatoraj se postavi najprimernejši blizo krajev, kjer pride skup več potov, po kterih bi mogel priti sovražnik, razdeli se pa tedaj, kedar to tirjajo okoliščine, ali kedar je čelo sprednjih pošťov silno široko.

295. Kjer ni reserve sprednjih pošťov, mora biti na mesto nje na vsak način primeren del glavnega kerdela pripravljen.

296. Kedar se morajo postaviti pri po-

sebnih okoliščinah varstvena kerdela tudi za armado, morajo pošiljati svoja naznanila poveljniku glavnega kerdela, oziroma armadni pripravnosti. Ravno to velja tudi za pošte, ki imajo varovati strani, kedar so poveljniku glavnega kerdela bliže, kakor onemu sprednjih pošt.

297. Sprednji pošti morajo biti tako daleč od kerdela, ktero imajo varovati, da potrebuje sovražnik preden pot dokonča in varstvena kerdela premaga vsaj toliko časa, da se glavno kerdelo k boju pripravi in razredi.

Za merilo kako daleč morajo biti vsak-sebi posamezni deli sprednjih poštov, kar odvisi verh tega čisto od tačasnih okoliščin, naj so sledeče odločbe:

Bojne straže stoje 400 do 800 korakov ena od druge; glavni pošti od najdaljših bojnih straž 1200 korakov; reserva stoji 2000 do 3000 korakov za glavnim poštom in 3000 do 4000 korakov pred glavnim kerdelom.

298. Ako se pri posebnih okoliščinah kakor po noči in pri megli ali na zakritem zemljišču in kedar se terdnjave in mesta obdajajo, popolna varnost s sprednjimi pošti po navadni njihovi razpostavi ne more doseči, se morajo bolj skup postaviti, v tem položaju

se mora po okoliščinah tudi uravnava sprednjih poštov primerno premeniti.

Kjer se za dobro spozna, se morajo bojne straže in glavni pošti, kedar se začne mračiti, malo naprej, na stran ali pa nazaj postaviti.

299. Vredbe, ktere so potrebne, da se razpostava premeni (točka 298) se morajo že poprej zaukazati.

§. 46.

O poveljstvu sprednjih pošt.

(Befehligung der Vorposten.)

300. Sprednjim poštom vелеva poveljnik sprednjih pošt.

Kjer se ne razpostavijo glavni pošti, je poveljnik glavnega kerdela neposredno tudi poveljnik sprednjih pošt. Njemu so podložni v prigodkih, ki so omenjeni v točki 296 verh tega tudi tisti oddelki varstvenih kerdel, ki se od drugih sprednjih pošt odločijo, da varujejo glavno kerdelo od strani in od zadi.

§. 47.

Kako morajo sprednji pošti k boju pripravljene biti.

(Kampfbereitschaft der Vorposten.)

305. Sprednji pošti morajo biti v sledečih stopnjah k boju pripravljene.

Perva stopinja :

Pešci postavijo puške v piramide ali jih naslonijo in položijo telečake k njim. Jezdec odložijo karabinke (pike), konje razberzdajo in privežejo, in njim podproge popustijo.

Pri topničarstvu so konji napravljeni, vendar izpreženi, razberzdani; podproge so popuščene.

Strežno moštvo odloži priprave za topove, vendar jih ne sme preskerbeti.

V ostalem ostanejo oficirji in vojaki vsakega orožnega plemena (verste) oboroženi, morejo spati, vendar pa ne smejo zapustiti tabora, le manjši oddelki morejo iti v najbližnjo okolico po vodo in živež.

Druga stopinja :

Ravno tako, kakor pri prvi; razloček je samo ta, da morajo ostati ljudje blizu pušk (konj, topov), konji so naberzdani, oziroma napreženi in pri topničarjih tornistri za patrone s strelivom napolnjeni. Nikdor ne sme zapustiti tabora.

Tretja stopinja :

Ljudje ostanejo v redu in versti in ne smejo spati, vendar se njim more privoliti, da se vsedejo.

Pešci obderžijo puško v roki in imajo telečake na sebi.

Konjištvo derži konje pri uzdi, katerim so podproge nategnjene, karabinke ima obešene in je pripravljeno, da more konje zasesti.

Topničarji se obnašajo kakor pri drugi stopinji pripravljenosti, vendar morajo podproge nategnjene biti.

Četerta stopinja:

Kerdelo je pod orožjem in popolnoma k boju pripravljeno.

§. 48.

Kako se razpostavljajo sprednji pošti.

(Aufstellen der Vorposten)

306. Poveljnik sprednjih pošt odloči po sprejetih ukazih in okoliščinah, ki se nahajajo, glavne pošte in ako je treba, tudi reservo sprednjih pošt, postavi poveljnikom glavnih pošt živo pred oči, kako se bodo sploh razpostavili in jim da potrebne ukaze, ki si jih morajo v zapisniku zaznamenovati.

Ti ukazi obsežejo posebno:

- a) kos in prostor zemljišča, ki ga morajo posamezni glavni pošti obsesti in, kolikor mogoče, tudi mesto, na katerem naj se razpostavijo, dalje taborišče reserve sprednjih pošt;

- b) vse, kar se o sovražniku zna ali domneva;
- c) kraj, kjer poveljnik sprednjih pošt navadno biva;
- d) kedaj se morajo pošiljati redna naznaila (raporti) in poprositi povelja;
- e) kako se je treba obnašati pri sovražnikovem napadu;
- f) kedaj in kako se morajo patrole izposiljati;
- g) razznamke (Erkennungszeichen);
- h) potrebne naredbe za stran kubanja, kerm-ljenja, napajanja, kakor tudi zastran spremembe (Ablösung).

307. Oddelki sprednjih pošt, ki še niso odkazanih si mest obsedli, marširajo s previdnostjo in tiho na odkazane si prostore, obstoje kakor pri varnem počivanju, se razpostavijo na svoja mesta in odpošljejo potrebne patrole, da se zveza s sosednimi pošti vzderži.

Grede morajo oficirji in podoficirji zemljišče pregledovati, posebno morajo gledati, da zvejo imena vasi (krajev) in drugih važnih predmetov; poveljniki si morajo prizadevati, da o sovražniku kaj razvejo.

308. Berž, ko so glavni pošti na svoje mesto došli, odpošlje, ako so jezdec pri roki, že na potu poveljnik potrebne patrole, da po-

izvejo (zaznajo), kakor hitro je mogoče, kaj o sovražniku in predležečemu zemljišču. Poveljnik odloči potem bojne straže in posrednje pošte, ki so potrebni, da varujejo njemu odkazano zemljišče in določi njihove poveljnike, kakor tudi čas in versto, v kateri se imajo premenjati.

Poveljnikom bojnih straž se dajo potrebni ukazi, ki si jih morajo v zapisniku zaznamenovati.

Pri tem se jim dajo na znanje mesta, ktera imajo obsesti, razznamki, kakor tudi kar se je o sovražniku izvedalo, dalje se mora zapovedati ali vstanoviti, kje se imajo postaviti posrednji pošti, kako imajo hoditi patrole k sosednim bojnim stražam, in kdo sme iti po določbah §. 49 skoz čerto sprednjih pošt.

309. Vsak poveljnik bojne straže pove svojim ljudem bojni poklic (Feldruf), in postavi, ko je prišel na odkazano si mesto, na kakem kraju, iz katerega se more vse dobro opazovati, pošt „vedeta“ imenovan tako daleč pred seboj, da ga more, ako glasno govori, bojna straža še slišati.

310. Ko so bojne straže odmarširale, razgledova (rekognoscira) poveljnik glavnega pošta, katerega spremi kaka patrola, odkazano si zemljišče, se poda potem k svojim bojnim

stražam in popravi, kjer je treba, njih razpostavo. On odkaže vsaki natanko daljino, ki jo mora opazovati, da še potrebne posameznostne ukaze, tičoč se patrolskega hoda, jih primerno podučí, kako se imajo pri sovražnem napadu obnašati in se prepriča s prašanjem, ali so poveljniki bojnih straž svojo nalogo prav zapopadli, in ali svoje dolžnosti dobro poznajo; končno uredi naredbe, ki se mu pri vsakem položaju potrebne zdijo.

Kjer se ne postavijo glavni pošti, ima omenjene dolžnosti poveljnik glavnega kerdela.

311. Ko so se bojne straže razpostavile, odpošljejo glavni pošti poveljniku sprednjih pošt obsedbeni raport po sledeči obliki:

Polk :

Glavni pošt Nr. . . .

Nadlajtenant N. N.

Obsedbeni raport

dne 18

Gori imenovan pošt z . . . oficirji . . .
podoficirji . . . . . vojaki ob štirih popoldne
obsedel.

Tri bojne straže razpostavil in sicer:

1. Pri N . . . desetnika . . . vojake	} z enim posredn. poštom
2. Pri N . . . desetnika . . . vojake	
3. Pri N . . . desetnika . . . vojake	

Zveza z glavnimi pošti je napravljena:
Nr. I. na desni pri N. nadlajtenant N. gori
imenovanega polka v daljavi okoli . . . ko-
rakov, Nr. III. na levi pri N. nadlajtenant
N. N. . . . polka v daljavi . . . korakov.

Od sovražnika se je zapazilo skoz:
ali:

O sovražniku se je poizvedalo po:

Odposlano ob . . . uri po N. N.

N. N.
nadlajtenant.

Ako se najdejo pri izpolnitvi sprejetih ukazov zapreke (ovire), ali ako kerdelo ne zadovoljuje, da bi se pristojno varovalo, se mora to v sporočilu (raportu) naznaniti. Ravno to se mora zgoditi, kedar poprej za razpostave odločen prostor ni primeren in se je za to kaki drugi primernejši v bližini nahajajoči se obsedel.

Kjer je mogoče in k razumevi potrebno, naj se obsedbenemu raportu tudi kratek načrt razpostave prida.

312. Blizo sovražnika ostane glavni pošt tako dolgo pod orožjem in reserva sprednjih pošt (kjer take ni, pripravnostni oddelek glavnega kerdela) tako dolgo v tretji stopinji k boju pripravljena, da se je razpostava poprednjih poštov doveršila.

313. Kedar kerdelo iz marša v stanje pride, se pripeljejo varnostna kerdela na maršu, ako se ne porabijo za službo sprednjih pošt, še le nazaj, kedar se je razpostavilo glavno kerdelo, pri manjših oddelkih bojne straže.

§. 49.

Kako naj se obnašajo bojne straže.

(Verhalten der Feldwachen.)

314. Namen bojnih straž je, da zabranijo s pomočjo vedet in patrol, da bi se bližal

sovražnik neopazovan, da opazujejo neprenehoma zemljišče pred sebo in po straneh, da sovražnika zapazijo. Vse, kar so glede tega izvedele, morajo o pravem času naznani, vsako vdiranje slabejših sovražnih oddelkov zabraniti in ne smejo pripustiti, da bi prekoračil čerto sprednjih pošt, kdor k temu nima pravice.

315. Vedete pred bojnimi stražami postavljene, se obnašajo sploh kakor pošti na straži v posadki. One morajo mirno stati na svojem mestu, imajo puško nabito in k nogi pristavljeno ali jo deržijo tako, kakor puškarci (Plänkler).

Po noči in na pokritem zemljišču se tudi bodalo natakne.

Jezdne vedete opravljajo svojo službo na konjih in deržijo karabinko (revolver) v roki k streljanju pripravljeno.

Vedeta ne sme potegniti kapuce čez glavo, ako tega poveljnik sprednjih pošt ni v izjemnih slučajih dovolil.

Vedeta neprenehoma in pazljivo opazuje zemljišče pred sebo in po straneh, naznani poveljniku bojne straže vse, kar je od sovražnika zapazila, ali kar nji slut zbuja in mu da na znanje posebno vsa znamenja, ktera

kažejo na sovražnika, kakor tudi vse nena-
vadne prikaze.

Brez dovoljenja poveljnika bojne straže ne pusti nikogar čez čerto sprednjih pošt, in vstavi vsakega, kdor se ji od zunaj bliža ali sploh čerto sprednjih pošt predreti hoče v primernej daljavi s klicem: „Halt“ (stoj) in napne puško za strel. Ako dotični ne obstoji, ko se je drugič zaklical, se ima na njega streljati.

Ljudje in patrolirajoči vojaki lastne bojne straže, kateri se vračajo na svoj pošt, se po dnevi ne vstavljajo; po noči in pri gosti megli dajo na „Halt!“ (stoj) svoje ime; kedar bi vedeta dvomila (cviblala), ali je mož od njih, edda bojni poklic, in ljudje grejo, ko jim je zaklicala vedeta ali poveljnik bojne straže: „Passirt!“ (idite) svojo pot.

Ako se vedeta vendar nepričakovano napade, čeravno je pazljiva (na oprezu), naj pokliče z strelom ali klicom bojno stražo pod orožje.

316. Posrednji pošti in njih vedete se obnašajo sploh po točkah 314 in 315; vendar ne smejo patrol, vojaških oddelkov in posameznih oseb črez čerto sprednjih pošt niti naprej niti nazaj pustiti, ampak vkažejo vsa-

kemu, ki se od teh straneh bliža k najbližnji bojni straži, da je ta po predpisu odpravi.

Razgledovajoče predpostavljene in moštvo sosednih bojnih straž s patrolami hodečo, kakor tudi patrole in vojaške oddelke, kateri se pomikajo za čerto bojnih straž, odpravlja poveljnik bojne straže s tem, da zahteva od njih s potrebno previdnostjo bojni poklic.

Navadno je to le treba po noči in pri gosti megli, po dnevi pa le tedaj, kedar se brez dvombe ne more spoznati, ali so bližajoči se od lastne vojske ali ne.

317. Bojne straže so na tretji stopinji pripravnosti; po pravilu ne smejo kuriti, vendar sme to, ako okoliščine pripustijo, pri grozovitem mrazu poveljnik sprednjih pošt dovoliti.

Kedarkoli se sovražnik bliža ali kedar je to sploh treba, se pripravi bojna straža k boju.

Njen poveljnik mora vselej pozoren biti; on naj se sam o vsem prepriča, kar se mu je naznanilo, kolikor mu je mogoče, brez da bi se podal iz najbližnje okoliščine bojne straže.

V prigodkih, za ktere nima posebnih predpisov, naj ravna poveljnik bojne straže po lastnem spoznanju (razsodku).

Bojna straža se ne sme s sovražnikom niti pogovarjati, niti mu zabavljati.

Bojne straže naj ostanejo v zvezi z soslednimi bojnimi stražami (tam, kjer so posrednji pošti, s temi) in sicer tako, da pošiljajo po dnevi vsaj vsako uro enega, po noči dva vojaka k njim.

Bojne straže na krilu (strani, boku) postavljene, pošiljajo take patrole tudi na strani. Vojakom, kateri grejo na patrole, mora poveljnik bojne straže na tanko povedati, kako daleč imajo iti.

Kraji, ki so blizu bojni straži, v ktere vedeta ne more videti, se morajo včasih od posameznih vojakov preiskovati, da bi se tam sovražni vojaki skrivati in zbirati ne mogli.

Kedar odpošilja poveljnik bojne straže patrole, mora gledati na to, da ostaneta pri njem razun vedete še dva moža.

Po noči in v megli se tudi ne sme zane-marjati previdnost, ktera se mora rabiti na znotraj.

Osebe, patrole in oddelki, ki hočejo pre-koračiti od sovražnikove strani prihajajoče čerto sprednjih pošt, ali ktere pridejo od zunaj v okrog bojnih straž, odpravljajo se na sledeči način:

Ko je vedeta tistega, ki se bliža, ustavila, poda se poveljnik bojne straže z enim vojakom k vedeti.

Vojak obstoji zraven vedete in pripravi ravno tako, kakor ta, puško k streljanju, in poveljnik bojne straže tirja s klicom: „Wer da?“ (kdo je?) od ustavljenega pojasnjenje. Ako odgovor zadostuje in se ne zapazijo sumljive okoliščine, zaukaže poveljnik bojne straže posameznim osebam s klicem: „Vorwärts!“ („naprej!“), naj se bližajo.

Ako se ustavijo patrole ali kerdelski poveljniki, zakliče poveljnik bojne straže: „Kommandant vor!“ („poveljnik naprej!“).

Poveljnik bojne straže gre (jezdi) bližajočemu se šest korakov na strani vedete naproti, nameri ost bodala (sablje), ne da bi petelin napel, na persi ustavljenega in tirja bojni poklic in geslo, kedar spadajo ustavljeni k lastni armadi; ako pa niso vojaki, vpraša jih po imenu, stanu in kaj zahtevajo. Ako imajo ustavljene osebe orožje pri sebi, smejo se bližati odpravljajočemu le s puško na rami (shranjeno sabljo, revolverjem v torbici, piko na roki); ako je oseba na konju, mora jezdi v koraku.

Ako sta oba razznamka (bojni poklic in geslo) prav in ni sicer ničesar sumljivega,

dovoli poveljnik bojne straže posameznim osebam in manjšim patrolam s klicem: „Passirt!“ („idite!“) dalje potovati. Ako ne potujejo proti lastnemu glavnemu pošti, naj jih poveljnik bojne straže praša po imenu, kerdelu in po vsem, kar o sovražniku vejo povedati.

Patrol, ki so močnejše od bojne straže, in kerdelskih oddelkov ne sme pustiti bojna straža noter, ampak zaukaže, naj počakajo tako dolgo pred čerto sprednjih pošt, da pošlje poveljnik glavnega pošta, kteremu se mora to precej naznaniti, primeren oddelek, ki reč pregleda in dovoli, naj se vpustijo.

Ako bi ustavljeni ne oddali pravih, ali nobenih razznamkov, ali ako bi se zapazile vkljub pravim razznamkom sumljive okoliščine, morajo se posamezne osebe zapreti, patrolam ali vojaškim oddelkom se zaukaže, naj odložijo orožje, jezdcem, naj razsedejo konje. To vse se naznani poveljniku glavnega pošta.

Kedar bi se ustavljeni zoperstavili ali hoteli pobegniti, ima poveljnik bojne straže pravico, rabiti proti njim orožje.

Civilne osebe sploh, dalje oficirji, ki neznanost razznamkov verjetno opravičijo, se imajo, ako to želijo, — vendar le oni sami

— k glavnemu poštu spremiti, da tam dokažejo, kdo so. Vozovi naj se prej pregledajo.

Poveljnik bojne straže je z ojstrim odgovorom zavezan, da vsakega previdno in pazljivo odpravi.

Zlasti v primerljajih, v katerih se morajo tirjati razznamki, se ne sme zanašati samo na to, da so pravi, ampak mora tudi celo više izpraševati ali se na kak drug način prepričati, zato mora tudi na obleko in govorjenje dobro paziti.

Razznamki se morajo tako tiho oddati, da jih nepoklicani ne morejo slišati.

Kar se tiče oseb, ktere grejo od zadej pred čerto sprednjih pošt na sovražnikovo stran, velja, da ustavi po noči vsakega se bližajočega, po dnevi le sumljive, tisti mož bojne straže, ki ga je najprej zapazil, in poveljnik bojne straže ga odpravi po predpisih. Posamezni vojaki ali civilne osebe se smejo le tedaj pustiti črez čerto sprednjih pošt, kedar jih spremlja kak podoficir ali razvodnik glavnega pošta, oziroma podoficir ali razvodnik pripravnostnega oddelka glavnega kerdela k bojni straži in ji prinese dopustni list od poveljnika omenjenega pošta podpisan.

Kedar bi kdo poskusil, samolastno prekoračiti čerto sprednjih pošt, mora se zajeti

in k glavnemu poštu poslati, ako bi pa ne obstal, ko se mu je vdrugič velelo, ima bojna straža na-nj streljati.

Kedar pride kak pregledovalni predpostavljeni, stopi moštvo pešcev s puško pri nogi v versto in skaže čast brez komande s tem, da oberne glavo na dotično stran: ravno tako počastijo jezdeci, vendar ne da bi konje zasledli. Poveljnik bojne straže gre (jezdi) predpostavljenemu naproti in se oglasi v svoji lastnosti, puško obderži na rami (sabljo ima shranjeno).

Po noči in v temi se vsak pregledovalen predpostavljeni po predpisih odpravi in se mu da potem raport.

Ako spremlja kakega pregledovalnega predpostavljenega ali kerdelskega poveljnika njegov adjutant, odda ta razznamke.

Ako se oglasi kak sovražni vojak kot ubežnik (dezertar), zaukaže mu poveljnik bojne straže odložiti orožje; konjiki morajo verhtega razsesti konje in odjenjati podproge. Na to se morajo podati od orožja, oberniti se s čelom proti sovražniku in pred vedeto tiho stati.

Poveljnik bojne straže ukaže odnesti orožje in pošlje potem posamezne ubežnike pod varstvom kakega vojaka glavnemu poštu.

Ako pride več ubežnikov, mora bojna straža to glavnemu poštu naznaniti, da odpošlje patrolo in prevzame ubežnike.

Nikdo ne sme ubežnikom razun orožja kaj odvzeti ali se z njimi pogovarjati. Orožje odnesejo vojaki glavnega pošta ali pa bojna straža, kedar se premeni; konje pa odpeljejo ubežniki sami pri roki.

Proti ubežnikom, ki kažejo sovražno misel ali bi poskusili uiti, rabiti se ima orožje.

Vjetniki se imajo ravno tako poslati k glavnemu poštu kakor ubežniki.

Kedar se oglasi kak sovražni pogajavec (parlamentêr), zaukaže se mu, naj ostane tako dolgo pred čerto sprednjih poštov proti sovražniku obernjen, da se to glavnemu poštu naznani; ta stori potem daljše naredbe,

Razun enega trobača ali bobnarja in največ še ene osebe se nikdo ne sme terpeti pri parlamentêrju za spremljevalca.

Ako treba, naj bi se peljal parlamentêr skoz razpostavo sprednjih poštov, morajo se njemu in spremljavcem oči skerbno zavezati.

Vojaki, kateri spremljajo parlamentêrje, morajo imeti svoje orožje pripravljeno, da ga morejo precej rabiti, ako bi kazale te osebe sovražen namen ali poskusile uiti.

Ako zapazi bojna straža že oddaleč sovražne oddelke, kateri se bližajo čerti sprednjih poštov, mora se to precej naznaniti glavnemu poštu in, če mogoče, tudi sosednim bojnim stražam.

Posamezne sovražne ogledovalce, kakor manjše sovražne patrole mora bojna straža pregnati, na noben način pa jih ne sme zasledovati.

Ako napadejo bojno stražo veči sovražni oddelki, naj se po sprejetih ukazih ali po okoliščinah strelja in bojevaje se tako proti glavnemu poštu nazaj pomika, da se mu streljanje ne zabrani, sovražnik pa kolikor mogoče, na straneh napada in pritiska.

Ako napade sovražnik kako sosedno bojno stražo, mora se ji pomagati, kolikor je z razpostalnega okraja mogoče, ne da bi se lastna naloga zanemarjala.

Kjer ni glavnih poštov, odvisijo bojne straže v vseh omenjenih primerljajih od glavnega kerdela.

318. Vojaki, ki opravljajo patrolno službo od ene bojne straže do druge, morajo dobro pregledati prostor med stražami ležeči.

Kedar se kdo zapazi, ki hoče skoz čerto vedet skrivaj predreti, mora se ustaviti in na bližnjo bojno stražo peljati. Kedar bi take

osebe ne obstale, ali bi se, upirale rabiti se mora orožje.

Ako zagledajo patrolirajoči sovražnika, morajo to naznaniti sè znamenjem ali klicem, kedar pa preti nevarnost, s streljanjem najbližnjim bojnim stražam.

§. 50.

Kako naj se obnašajo glavni pošti.

(Verhalten der Hauptposten.)

319. Glavni pošt je jedro in središče vseh sprednjih poštov, kateri so mu odkazani. On ima voditi in nadgledovati opozorovalno službo vseh bojnih straž, ki so od njega odvisne; on odpošilja patrole, naj v bližnjem okrogu sovražnika iščejo in opozorovalno službo doveršujejo, on odvrča z bojnimi stražami sovražne napade, ako bi pa tega ne bilo mogoče, mora sovražnika tako dolgo zaderževati, dokler je mogoče.

320. Glavni pošt postavi en pošt pred orožjem (Schnarrposten) (pri konjih peš), kateri mora dati pozor na tisto stran, na kateri so razpostavljeni lastni sprednji pošti, da more naznaniti vse, kar se da zapaziti.

Da se zavarujejo pred naglimi napadi, naj se razpostavijo po noči, kolikor treba, tudi po dnevi — potrebni pošti.

321. Glavni pošť stoji sploh na drugi stopnji bojne pripravnosti. Po dnevi mora vendar četerti del, po noči polovica glavnega pošťa v tretji stopnji pripravnosti ostati.

Moštvo sme kuhati, taborski ogenj napraviti, kolikor mogoče na kakem zakritem mestu; konjištvo sme le po oddelkih kermi in napajati.

Ako stojijo lastni sprednji pošti blizo sovražnih, zasedejo pripravnosti jezdec i o svitanju konje in ostanejo v sedlu, dokler se ne stori popolnoma dan.

322. Poveljnik glavnega pošťa je odgovoren, da se služba natanjko spolnuje v okrogu sprednjih poštov, kateri so njemu podložni.

Treba toraj, da je kolikor mogoče pozoren in spreviden, brez prenehljeja budljiv in delaven.

Razun dolžnosti, ktere so omenjene v točki 310, mora tudi uredovati patrole, ki imajo spolnovati varnostno službo, takó, da se odpošiljajo po dnevi in po noči v primernih dobah proti sovražniku, in gledati, da se vzderži zveza s sosednimi pošti.

Poveljnik glavnega pošťa ima patrole, preden odidejo, o njihovi nalogi osebno podučiti, ravno tako sprejema tudi njih naznana (raporte), ko so nazaj prišle.

Da se prepriča, če so njemu podložne bojne straže pazljive, veli jih po dnevi in po noči večkrat pregledati, ali jih pa sam obišče.

Poveljnik glavnega pošta sme, ako so pri njegovem poštu tudi jezdec, porabiti, če sam nima konja, k razpostavljanju in pregledovanju bojnih straž kakega konja tistih jezdecev, ki so pri njem.

323. Stražarji, ktere je postavil glavni pošt v svoje zavarovanje, ustavljajo po dnevi le sumljive, po noči pa vsakega, ki se bliža. Odpravlja jih po načinu, kakor je predpisano za bojne straže, zato že poprej odločen podoficir, kateri se podá na klic stražarja „Unteroffizier vor!“ („podoficir naprej!“) z enim vojakom ustavljenemu naproti.

Civilne osebe, ktere je pripeljala bojna straža, se morajo izpraševati, kaj o sovražniku vejo, če treba, naj se tudi preiščejo in pošljejo, ako vzbudijo sum, rezervi sprednjih poštov, oziroma glavnemu kerdelu.

324. Ako naznani bojna straža, da se bliža kako večje kerdelo, poda se poveljnik glavnega pošta ali pa kak njegovih oficirjev s primernim oddelkom tje, preišče vse okoliščine natanko in odpravi popolnoma ustavljeni oddelek. Ako se je dala glavnemu poštu parola, tirja jo od oficirjev. Med tem stoji, blizo sovraž-

nika ali po noči, cel glavni pošt pod orožjem; sicer pa le oddelek, ki ima pripravljenost.

Čerto sprednjih poštov prekoračiti od znotraj na ven je dovoljeno samo patrolam, oddelkom, predpostavljenim in takim osebam, ktere imajo dopustni list od poveljnika glavnega kerdela ali od kakega višega podpisan.

Poveljnik glavnega pošta poterdi list s svojim podpisom in pošlje osebe po kakem podoficirju najbližnji bojni straži.

Ako pride kak pregledovalni predpostavljeni, stopijo vsi pod orožje, kteri stojijo v tretji stopnji pripravljenosti. Pešcem se ukaže, naj vzameje puške na rame; jezdec se obnašajo kakor je predpisano v 317. odstavku. Poveljnik pripravljenosti skaže predpisano čast, pri pešcih s puško na rami (izderto sabljo), jezdec ne zasedejo konj in ne izderejo sablje.

Poveljnik glavnega pošta se oglasi v svoji lastnosti, toda pobočnega orožja ne izdere.

Ako se poda pregledovalni predpostavljeni k bojnim stražam, spremlja ga poveljnik glavnega pošta v okrogu lastne razpostave.

Ubežniki ali vjetniki, ki so se pripeljali glavnemu poštu, se morajo modro izpraševati na samem o sovražniku in poslati potem poveljstvu sprednjih poštov, oziroma glavnemu

kerdelu; ž njimi se pošlje tje tudi zapisnik o tem, kar so povedali.

Ako naznani bojna straža, da se je oglasilo več ubežnikov, ali zajelo več vjetnikov, odpošlje poveljnik glavnega pošta primerno močno patrolo, naj jih prevzame.

Po njihovo orožje pošlje, če ga ne more vzeti seboj po premembi bojna straža, glavni pošt.

Ako pride naznanilo, da so se oglasili parlamentêrji, ima se ravnati po §. 58.

325. O alarmu in kedar naznanijo bojne straže, da se sovražnik bliža, stopi precej cel glavni pošt pod orožje.

Poveljnik se ima na to pred vsem, če mogoče, sam, sicer pa s patrolami prepričati, kako reč stoji, potem naj reč nemudoma naznani in da vedeti tudi sosednim glavnim poštom.

Manjši sovražni oddelki se napadejo in odbijejo, vendar se ne smejo daleč čez bojne straže poditi; za njimi se pošljejo patrole, naj jih opazujejo.

Kedar je sovražnik močnejši, nego glavni pošt, mora se vse prizadevati, da se vsaj toliko časa zaderžuje, da bi prejel glavni pošt spredaj razpostavljene pošte, in se še le

pomika nazaj, kedar so vsi pomočki upora pri kraju.

Glavni pošt se umika bojevaje se tako, da ne prepusti ceste, katero ima kriti, in da sovražnik ne pride izpred oči.

Kedar se poveljniku glavnega pošta naznani, da je sovražnik na sosedni pošt udaril, mora precej odposlati tje in v sprednje zemljišče patrole, naj se reč pojasni.

Kedar udari sovražnik s silo na sosedni glavni pošt in se ni bati napada na lastni glavni pošt, pusti poveljnik kako patrolo na svojem mestu in hiti napadenemu poštu v pomoč.

Kedar bi bilo s tako podporo kakega sosednega glavnega pošta lastno stanišče za čas zapuščeno, naznani poveljnik glavnega pošta to precej poveljniku reserve sprednjih poštov (poveljniku glavnega kerdela).

326. Kjer je koristno, glavni pošti ne smejo zamuditi tako uterditi stanišče, da se morejo bolje kriti, kakor to pripušča njih orožje in gradivo, katero se najde v najbližnji okoliščini; tudi morajo gledati, da s tem preveč časa ne zamudijo.

Ako ostanejo sprednji pošti več časa na svojem mestu, morajo se začete uterdbe dokončati od tistih oddelkov, kateri jih premenijo.

Gledé na te predpise morajo poveljniki glavnih poštov tudi zaukazati podložnim bojnim stražam, če in kako naj svoje stanišče uterdijo, da bi se bolje krile in sovražnika daljše zaderževale.

§ 51.

Kako se ima obnašati reserva sprednjih poštov.

(Verhalten der Vorposten-Reserve.)

327. Naloga reserve sprednjih poštov je, da daje uporü varnostnih kerdel potrebnü pogon (Nachdruck).

328. Reserva sprednjih poštov navadno taboruje; poveljnik sprednjih poštov sme vendar dovoliti, da sme biti en del pod streho v blizu ležečih stavbah, ako se s tem ne škoduje njih nalogi; taki oddelki morajo vendar rabiti potrebne varnostne naredbe.

329. Za gotovost se odloči primeren oddelek, navadno četerti, po okoliščinah tudi osmi del cele reserve, kateri stoji na drugi stopnji pripravnosti; ako je sovražnik blizu in po noči, je gotovost na tretji stopnji pripravnosti. Gotovost postavi pred seboj en stražni poš; ako je za varnost reserve potreba, postavi več poštov, po okoliščinah tudi

manjše straže — ki opravljajo pri jezdecih svojo službo peš —.

Konjištvo sme le po oddelkih kermiti in napajati.

330. Mesta, ktera mora reserva sprednjih poštov braniti, se morajo po odstavku 326 primerno pripraviti.

331. Reserva sprednjih poštov mora odpošiljati jezdne oddelke ali patrole, ki imajo iti vsaj dve milji čez lastne bojne straže, ako do sovražnika ne morejo priti.

332. Stražni pošti ustavljajo ravno tako, kakor pri glavnih poštih, po dnevi le sumljive, po noči pa vsakega, ki se jim bliža.

Kar se tiče odpravljanja, velja v vodilo, da se obnašajo straže, ktere oklepajo prostor razpostave, sploh kakor bojne straže; kar se tiče odpravljanja večih patrol in oddelkov, obnašajo se taborske glavne straže in pripravnosti kakor glavni pošti.

Sumljive osebe, vjetniki in ubežniki se pošiljajo glavnemu kerdelu, vendar se morajo poprej o sovražniku izprašati.

333. O alarmu ali o sovražnikovem napadu mora poveljnik reserve precej naznaniti to poveljniku glavnega kerdela, ali s signali dati na znanje; reserva stopi precej pod orožje in

gre napadeno dele sprednjih poštov podpirat, ali sprejme te v svojo razpostavo (Stellung).

§. 52.

Kako se sprednji pošti premenjajo in nazaj vodijo.

(Ablösen und Einziehen der Vorposten.)

334. Sprednji pošti se navadno rano zgodaj premenjajo.

Veči vojski oddelki, kateri izpostavljajo tudi reservo sprednjih poštov, se morajo najdalje v treh dneh premeniti.

335. Glavni pošti in bojne straže se morajo o takem času premenjati, da se vojaki spremembe precej z zemljiščem seznani.

Kolikor mogoče gledé na te določbe, premenja se glavni pošt po rezervi sprednjih poštov, oziroma po glavnem kerdelu, na vsakih 12 ali 24 ur; bojne straže in posrednji pošti pa po glavnih poštih, oziroma po glavnem kerdelu, na vsake 4 ure.

Bojna straža premenja vedeto vsako uro — v neugodnem vremenu ali v soparni vročini o vsaki poluri; pripravnostni oddelki se premenjajo v štirih ali šestih urah.

336. Oddelki sprednjih poštov se morajo obnašati o premembah sploh po tistih določbah, kakor o razpostavljanju.

Novi oddelki se postavljajo, kakor pripušča prostor, na stran ali za oddelek, kateri se premenja, oba oddelka ostaneta pod orožjem, dokler se niso premenile straže in pošti, ki so od njih odvisni.

Poveljnik, kateri se premeni, naj pové svojemu nasledniku sledeče:

Število in silo straž in poštov, ktere mora premeniti; zvezo, katero ima vzderžati; kakó so uredene patrole; kakovo je zemljišče okrog, in vse, kar se o sovražniku vé; sprejete ukaze gledé obnašanja o sovražnem napadu, kakor tudi gledé raportov, prinašanja razznamkov in posebnih ukazov.

337. O premembi se podá poveljnik, ki premenja s poveljnikom, kateri se premenja, k bojnim stražam svojega okroga; ta pokaže novemu poveljniku vse ceste, ktere vodijo od sovražnika, pove mu, kje najbližnja sovražna straža stoji, kako se imenujejo stavbe (Objekte), ktere se vidijo od lastne razpostave, če in kako so od sovražnika obsedene, kolikokrat, kako daleč in po katerih potih hodijo navadno sovražne patrole, kako so močne, in iz katerih orožnih plemen (verst) obstojé.

Bojne straže in glavni pošti morajo precej odposlati patrole, ktere imajo vzderževati

zvezo, in sicer pod vodstvom takega vojaka tistega oddelka, ki se premenja.

Pošti se tako premenjajo kakor v posadki, vendar se ne prezentira.

338. Po končani premembni odmarširajo premenjeni oddelki in novi stopijo na njih mesto. Potem se napravijo in odpošljejo premembni raporti (Ablösungsrapporte) na način, kakor je predpisano v odstavku 311 za obsebine raporte.

339. Kako se imajo sprednji pošti nazaj voditi, zaukaže poveljnik, kakor to tirjajo okoliščine; vsakako pa morajo glavni pošti na prihod svojih bojnih straž čakati.

XX. Oddelek.

O naznanilni službi in o občenju s sovražnikom.

(Nachrichtendienst und Verkehr mit dem Feinde.)

§. 53.

Splošne naredbe.

(Allgemeine Bestimmungen.)

340. Vsaka vojaška oseba je dolžna, naznaniti, kakor hitro mogoče, predpostavljanim, kar je o sovražnika zapazila ali o njem ovedela.

O patrolah in preiskovalnih komandah.*(Patrouillen und Streifkommanden.)*

343. Patrola, ktera se pošlje v naznanilno službo, ima namen, prinašati pojasnila o sovražniku, o zemljišču, ali sicer vojaško važni reči. Namen tirja, da se njen poveljnik s previdnostjo izvoli, in da je v tehtnih primerljajih vselej kak oficir. Ravno tako treba, da odbere za patrolo sposobno in pripravno moštvo.

Važni in obširni ukazi naj se dajo poveljniku patrole pismeno. Na vsak način pa se mora prepričati, kdor patrolo odpošilja, če je poveljnik patrole ukaz dobro razumel. Ustmeno sprejete ukaze ima poveljnik patrole pred odhodom ponoviti.

Potrebni razznamki (Erkennungszeichen) se mu morajo dati na znanje.

Kedar je namenu primerno, posebno v večje daljave, se odpošljejo jezdne patrole (Kavalleriepatrouillen).

Večim pešpatrolam se morajo dodati tudi jezdec, da izveršujejo ordonančno službo.

Patrola ne sme biti nikdar večja, kakor to tirja naloga, ktero ima izveršiti.

Poveljnik patrole pregleda pred odhodom svoje ljudi, če so za boj pripravljeni, preskerbi se, ako treba, še s kažipotom, ki je s krajem znan, razvé se — ako mogoče s pomočjo kake mape — s cesto, po kateri bo moral iti, pové moštvu, kar mu treba vedeti, svojemu nasledniku v poveljstvu pa da popolnoma na znanje sprejete ukaze.

Patrola mora hoditi tiho in pazljivo in gledati, da ostane kolikor mogoče skrita. Vasi in takih mest, kjer bi se lahko napala, naj se kolikor mogoče ogiblje, kedar pa mora vendar iti noter — posebno da dobi živeža — se mora storiti to s primerno previdnostjo.

Patrola odpošlje tako daleč kakor mogoče in kolikor pripušča njena sila, čete (dvojice jezdecev) ali posamezne vojake, naj razširijo pozorovalni okraj in povišajo lastno varnost; njih pohod vodi poveljnik s poprej dogovorjenimi znamenji in ti naznanijo patroli v znamenjih, kaj so zapazili.

Patrola se najboljše vodi z glasom (klicem), ali pa z vidnimi znamenji.

Najvažniše znamenje je: „Habt Acht!“ („pozor!“), ktero znamenje mora vsak vojak dati, da oberne na-se pozornost. Ako da to znamenje poveljnik patrole, obernejo vsi vojaki pozornost na njega.

Pomikanje na desno, levo, nazaj ali naprej se zaukazuje s tem, da se ali zakliče, ali pa z rokó migne.

Da se pa naj patrola združi, zaukaže se s tem, da se dotično zakliče, ali pa da se obe roki raztegnete in potem na persih sklenete.

„Halt!“ („stoj!“) se zakliče ali pa se vzdigne ena roka navpik (senkrecht).

Kedar se s čapico nad glavo suče, ali pa se zakliče „Feind!“ („sovražnik!“) pomenja to, da se sovražnik vidi.

Kedar se pa naglo ali nepričakovano naleti na sovražnika in kedar se nikakor ne more tega naznaniti, streli se na njega.

Med maršem si morajo vojaki zemljišče zapomniti in se ž njim seznaniti.

Pazljivosti patrole ne sme nič uiti; ona mora paziti na vsak hrušč, na vsako predznamenje, na vsak sled sovražnika. Ako zapazi kak vojak kaj tacega, mora to naznaniti poveljniku patrole.

Kjer je namenu primerno, izprašuje patrola civilne osebe o sovražniku, vendar previdno in modro, tako da lastnega namena ne razodene.

Zapazi patrola kako drugo kerdelo in ga ne more spoznati, mora se, kakor to tirja njena naloga in varnost, ali zakriti, ali pa

kerdelo ustaviti in odpraviti, da dobi potrebno pojasnilo.

V zadnjem primerljeju zakliče tisti mož, ki je kerdelu, ktero se mora odpraviti, najbliže: „Halt!“ („stoj!“). Potem se odpravi po odstavku 641 I. dela služevnika.

Med odpravljanjem stojijo patrole za boj pripravljene, vendar deržijo ustje pušk naviš.

Jezdne patrole, ktere pridejo od zunaj, naj jezdijo blizu bojnih straž — ako sovražnik ne pritiska — le v koraku.

Patrole se morajo izogibati vsakega boja, kateri ni nepogojno potreben, da bi dosegle svoj namen.

Če, kako daleč in na kak način naj se sovražni vojaki in bežeče patrole podijo, odvisno je od naloge, ki jo imajo izveršiti.

Ako bi sovražnik patrolo razkropil, morajo razkropljeni gledati, da se na najbližnjem sposobnem mestu zberejo in svojo nalogo po kakem drugem potu izveršijo.

Ako bi sovražnik kaki patroli umik zašel, naj gleda, da pride po ovinkih k svojemu kerdelu, ali pa mora sovražno rajdo predereti. Ako se to ne posreči, mora se v najhujšem primerljeju razkropiti, da se vernejo vsaj nekteri ljudje in prineso naznanilo.

Za patrole, ki se odpošljejo, da opravljajo varnostno službo na maršu, veljajo ravno tiste določbe.

344. Preiskovalne komande so odbrani kerdelni oddelki različne sile. Kjer pripuščajo zemljiščne okoliščine, naj se sestavijo preiskovalne komande iz jezdecev. Porabljaajo se v različne namene, posebno da prinašajo naznanila o sovražniku, kedar se mora iti dalje ko dan hodá, kedar mora ostati več časa blizo sovražnika, ali kedar se da prevideti, da se mora prestatí kak boj s sovražnikom.

Za poveljnike preiskovalnih komand se izberejo za to posebno sposobni oficirji.

Tudi patrole in preiskovalne komande, ktere se dalje odpošljejo, morajo gledati, da spravijo naznanilo o sebi vsaj vsak dan enkrat do tistega poveljstva, od kterega so odvisne.

§. 55.

O oglednikih.

(*Kundschafter.*)

346. Osebe, ktere se izkažejo, da so ogledniki, se morajo, se ve da previdno podpirati in varovati.

347. Osebe, ktere pridejo od sovražne strani in se delajo za oglednike ali se kot taki

izkažejo, se morajo pod varstvom, vendar brez zamudka — tedaj tudi brez izpraševanja — poslati tistim vojaškim uradom, h katerim želijo.

Spremljavo takih oseb mora skrbeti, da ne zvejo take osebe po govorih ali po lastnem prepričanju okoliščin, katere bi mogle biti lastni armadi na škodo, ako bi se razglasile.

§. 57.

● naznanilih.

(*Meldungen.*)

352. S posebno skrbjo se mora gledati na naznanila, katera se imajo navestiti v naznanilni službi.

353. Vsako tako naznanilo mora dati veren obraz dogodkov, kateri se morajo popisati.

Tisti, ki napravlja naznanilo, je za obseg odgovoren; zato mora skerbno izbrati svoje izraze.

On mora reč, katero hoče naznaniti, brez presodka prevdariti in v naznanilu ostro ločiti, kaj je sam zapazil, kaj so mu drugi naznanili, kaj se le domneva ali povzema. V naznanilu mora biti tudi razvidno, kdaj in kje se je kaj zapazilo.

Kar se tiče sovražnika, mora se posebno povedati, kako silen je bil in iz katerih orožnih plemen je bil sestavljen, ali je marširal, ta-

boroval, ali bil razpostavljen in kdaj se je vse to zapazilo.

354. Važna naznanila se morajo priobčiti, kjer to pripušča čas in okoliščine, pismeno.

Kdor kakega ustmenega naznanila ne more osebno sporočiti, ne sme nikdar opustiti, da bi ne ponovil donesec naznanila pred odhodom od besede do besede. Ko se je vernil, naj si da naznanilo ponoviti, da se prepriča, če ga je dobro priobčil.

355. Vsako naznanilo se mora hitro in neposredno tistemu odposlati, za katerega je namenjeno.

356. Raven teh predpisov se mora ravnati tudi po odločbah, katere so omenjene v §. 15 I. dela služevnika.

Ces. kr. 7. pešni polk br. Maroičić.

Št. 1.

16. kompanija

Patrola desetnika Andreja Koršiča.

Naznanilo (raport),

pri Selkanu, 16. marca 1876, ob 8. uri 20. minut,
dopoldne.

Ravnokar sem videl sovražni oddelek pešcev,
(konjikov, topništva) eno kompanijo, (dva bataljona,
en škadron) močen, (tudi 2 topa na bregu stati);
kmetje pripovedujejo, da itd.

Andrej Koršič, desetnik.

Odposlano ob 8. uri 50. minuti dopoldne po
pešču Šimenu Zagomilcu.

K. k. 7. Ift.-Reg Br. Maroičić.

Nr. 1.

8. Comp.

Patrouille des Korp. Jos. Kavčič.

Meldung (Rapport).

Bei St. Martin, 12. Juni 1876 um 9. Uhr 45 Min.
Vormittags.

Soeben sehe ich eine feindliche Abtheilung In-
fanterie, (Kavallerie, Artillerie) in der Stärke von
1. Comp (Baon., Escadron) (auch 2 Geschütze) bei
Kohldorf. Die Landleute sagen aus (angeben was)

Josef Kavčič, Corp.

Expedirt um 9 Uhr 50 Min. Vormittags durch
den Inft. Valentin Žigon.

O občenju s sovražnikom.*(Verkehr mit dem Feinde)*

358. Za parlamentêrja se mora poslati vselej kak oficir. Da se more že od daleč spoznati, mora imeti kako belo rutico (bel praporček) in spremljati ga mora kak trobač, ki trobi, kedar se bliža sovražniku, general-marš.

Nikdo se ne sme dati motiti v svojih operacijah, ako reče sovražnik, da se je pogodilo primirje (Waffenstillstand), dokler tega ni priobčil lastni poveljnik, tudi tedaj ne, kedar bi sovražnik nehal streljati, ali bi se nazaj pomikal.

Proti sovražnemu parlamentêrju in njegovemu spremljevalcu se sme rabiti orožje le tedaj, kedar bi, ko sta se ustavila, poskusila uiti. —

Parlamentêrja sme spremljati razun trobača k večemu še ena oseba.

Ako prinese kak parlamentêr pismenosti, odvzame mu jih najbližnje kerdelo, kateremu vелеva kak oficir. Ta pa pošlje pismenosti brez zamude tistemu poveljstvu, ki mu pristoji po odstavku 357 pravica, občevati s sovražnikom.

Kdor pravi, da je parlamentêr, pa se ne more z nobeno pismenostjo izpričati, mora se imeti za vjetnika.

Ako kak parlamentêr, ki se je s pismenostmi izpričal, noče čakati, sme se še le verniti, kedar se da prevideti, da ne more škodovati, ako bi operacije, ktere je videl, sovražniku priobčil.

S parlamentêrjem se mora prijazno ravnati, vendar se ž njim nikdo ne sme pogovarjati o vojaških rečeh. Ako treba, da se pelje sovražni parlamentêr v lastno armadno razpostavo, morajo se njemu in spremljalcem oči zavezati, ako pride z vozem, naj se kočijaž z vojakom premeni.

§. 59.

• kurirjih in donescih važnih poročil.

(Kouriere und Ueberbringer wichtiger Nachrichten.)

361. Kurirji (jaderniki ali gonci) se rabijo v to, da donašajo na večjo oddaljenost poročila, ktera so posebno silna in važna, tedaj kedar se telegraf ne more porabiti, ali kedar ta pot ni dovolj varna. Za to službo se rabijo le oficirji ali dosti zanesljivi podoficirji.

Kurirji morajo izverševati dane ukaze tako hitro, kakor je mogoče; ako preti ne-

varnost od sovražnika, morajo biti silno pazljivi in dobro hraniti pismenosti, ktere so se jim izročile, v najhujšem primerljeju pa naj jih rajše uničijo, nego da bi jih sovražniku prepustili. V tem primerljeju mora vsak, če mogoče, pismenosti prej pregledati.

362. Vsi poveljniki vojaških postaj, etapni in kerdelski poveljniki, ravno tako poveljniki bojnih poštov in armadnih ustanov (Armeeanstalten) so dolžni dati kurirjem kolikor mogoče potrebno pomoč in podporo, ako zanj prosijo, da morejo brez opovire dalje potovati; vendar morajo kurirji pokazati odperto povelje.

Ako postanejo kurirji ali donesci važnih poročil, naznanil ali ukazov nezmožni, da bi mogli dalje potovati ali marširati, imajo se oberniti na poveljnika najbližnjega oddelka, da prevzame njih pismenosti za pismo poterdilo in jih hitro in varno odpravi.

Tudi ustmena poročila se morajo, ako bi se kaj tacega prigodilo, kolikor mogoče dalje odpraviti.

Oficirjem in bojnim žandarjem, ki so odposlani od brigadnih ali viših poveljstev in imajo službene depeše osebno prinesiti in katerih konji postanejo nenadoma nesposobni, morajo

oddati, ako to tirjajo, najbližnji jezdni oddelki brez opovire službene konje, vendar morajo s spričalom poterjati, da so jih sprejeli.

§. 60.

Kako treba obnašati se proti kažipotom.

(Behandlung von Wegweisern.)

363. S civilnimi osebami, ki se najemejo za kažipote, naj se lepo ravna; v vojnem času se morajo vendar nadzorovati in tako pod stražo imeti, da ne morejo uiti. Kedar bi poskusili uiti, mora se jim to, če treba, z orožjem zabraniti.

Preden se vporabijo, naj se jim pové, da se bodo ostro kaznovali, ako bi se hoteli nalašč zmotiti, če bi nastala velika škoda, s smertjo; ako bi pa poskušali uiti, bodo se pa postrelili.

Ako bi pa kažipoti vkljub temu iz izdajalnih uzrokov hoteli zmotiti, naj se precej zapró.

364. Kažipoti se smejo še-le izpustiti, ko z izdajo ne morejo več škodovati.

XXI. Oddenek.

O boju.

(Gefecht.)

§. 61.

O zadržanju pred bojem, med bojem in po boju.*(Verhalten vor, in und nach einem Gefechte.)*

365. Vsaka bitka mora imeti določen namen. Vsak poveljnik se mora ogibati boja, ki je brez namena, in takih bitek, katerih nasledki so previdoma glede na žertve, ki se morajo doprinesti, premali.

366. Kedar vidi poveljnik, da so okoliščine take, da bi bil veči uspeh, ako bi bitko sam začel, mora bitko vselej serčno začeti in stanovitno dokončati.

367. Poveljnik mora gledati pred začetkom vsake bitke — kakor tudi vsakega vojaškega podvzetja — na to, da zvé, kako močan je sovražnik, kako je sestavljen in kaj ima na mislih, kako ima razpostavljeno svoje kerdelo in kakovo je zemljišče.

368. Vsaka bitka naj se bije po načertu.

Bojni načert se mora napraviti z ozirom na lastno in sovražnikovo silo, z ozirom na zemljišče in na stan lastnega kerdela. Po tem

mora razdeliti svojo armado in vrediti taktično razpostavo.

373. Poveljnik naj vodi bitko z jasnim pregledom in krepko roko.

Poveljnik naj poprime priložnost, v kateri se more bitka slavedobitno dokončati in jo mora energično porabiti.

Ako bi tega ne bilo mogoče in bi poveljnik videl, da bi bilo glede na splošni namen nekoristno, dalje se bojevat, mora bitko prej vstaviti ali končati, preden je kerdelo upehano, taktični red pokvarjen in čerta umika zaležena.

376. Niži poveljniki morajo, ako napadajo, vsak napad primerno pripraviti, gledati, da spravijo kerdelo kolikor je po okoliščinah mogoče, v redu do sovražnika, vdariti s silo na sovražnika in ali s tem napadom, ali pa pomalem z ukrotljivo vlačnostjo sovražnika premagati, da zapusti svojo stajo. V defenzivi ali odboju morajo braniti sebi odkazane predmete in kedar se da priložnost, imajo brantenje z bojnim počinjanjem podpirati.

Slabe in odkrite strani sovražnika se morajo precej iznajti in porabiti, važna mesta se morajo precej obsesti in žertvovalno braniti; zastave in topovi se morajo kriti, in kjer treba hipoma pomoč pridobiti.

378. Oficirji in podoficirji naj gledajo, da vsak nered v boju odvernejo; ako boj omahuje, morajo vpokojevati in oserčevati, biti z lastno hrabrostjo in stanovitnostjo moštvu v izgled, po okoliščinah pa morajo s slovesnimi besedami spodbujati, ali pa porabiti brez usmiljenja silo in tako nagniti svoje podložne, da se bojujejo hrabro in stanovitno tako dolgo, da se namen boja doseže, ali da se je vsaj najhujše, kar zmore človeška moč, storilo, da bi se dosegel.

Oficirji in podoficirji morajo dobro v mislih imeti tiste, kateri se v boju posebno odlikujejo, da jih morejo po končani bitki neposredno predpostavljenemu poveljniku naznaniti. Ravno tako se morajo tisti, ki v boju niso storili svoje dolžnosti, brez prizanašbe naznaniti.

Predpostavljeni ne sme terpeti maloserčnosti niti v besedi niti v djanju.

Kdor v odločilnem trenutku z maloserčnim govorom na duh svojih tovaršev škodljiv vpljiv dela, kdor se hoče samolastno boju odtegniti ali nalašč čez zbirališče beži, kdor pokorščino odrekuje, pleni, orožje ali strelivo zameta, naj se, kjer je strahovalen izgled potreben, po nagli sodbi (standrechtlich), če treba, po predpostavljenem oficirju nemudoma usmerti.

Kdor je primoran take izredne naredbe rabiti, mora to, kakor hitro mogoče, najbližnjemu predpostavljenemu kerdelskemu poveljstvu naznaniti.

Težko ranjene odneso nosci ranjenih (Blessirtenträger) na obezišče, le tedaj kedar teh ni, ali jih je premalo, more poveljnik, če to ni boju na škodo, zaukazati, naj opravljajo to službo drugi vojaki, kolikor jih je nepogojno potreba.

Ako postane kakemu oficirju konjištva, topničarstva ali vozništva konj za službo nesposoben in ni rezervinega konja pri roki, zaukaže kakemu vojaku ali podoficirju konja razsesti in ga sam zasede.

382. Ako se snidejo kerdela, ktera ne stoje v nobeni organični zvezi, na bojišču, prevzame poveljstvo tisti poveljnik, ki je k temu po odstavku 54 I. dela služevnika poklican.

Ako so ta kerdela pa že v boju, sme tisti, ki je za poveljstvo poklican, dispozicijo še-le premeniti, ko se je o reči in razpostavi natanjko prepričal.

Poveljniki vojaških oddelkov, kateri ne stojijo v boju in nimajo kake posebne določbe, ki bi izključevala drugo porabo, imajo, ako slišijo streljati blizo s topovi, precej pozvedo-

vati vzrok, oziroma kako stoji boj in naznati poveljniku, ki je v boju, kako je razpostavljeno in močno njegovo kerdelo.

383. Poveljniki oddelkov in prateži, kateri stojijo za bojiščem na cestah, so dolžni pustiti na vsak način prost prehod na teh cestah, da se more sè zadej stoječimi kerdeli in rezervnimi napravami občevati, posebno pa, da se morejo kerdela premikati in odpravljati ranjenci.

384. Po vsakem boju, naj se kakorkoli konča, morajo predpostavljene krepe in žertvovalen vpljiv imeti na svoje podložne. Z nevgiblivo ostrostjo, če treba, z najostrejšimi kaznimi morajo posredovati, da se povsod red vzderži.

385. Ako se boj slavno konča, naj se zmage preveseli vojaki pomirijo.

Dobljeni vspeh se mora vselej s terdno roko deržati in kjer koli je le mogoče porabiti, in sovražnik krepko in premišljeno v redu zasledovati.

386. Ako je vspeh na strani sovražnika, morajo voditelji s svojo stanovitnostjo, serčnostjo in zavednostjo serčnost vojakov vterjevati in noben posredek zanemariti, naj bi pritiskajočega sovražnika zaderževali in zastave

topove, denarnice in najpotrebniši živež v varnost spravili.

V nobenem primerljaju se ne sme v boju dalje uničevati in pokončavati, kakor to nepogojno tirja bojevalni namen. Okrutnost (Grausamkeit) in neprimerno uničevanje (Verwüstung) se ne sme terpeti.

Marveč naj dovoli ohranitev oseb in imetja tistim bližnjikom bojišča, kateri imajo nevtrarno mišljenje.

387. Kdor z brezorožnimi, ranjenimi ali bolnimi sovražniki hudo ravna, ali jih sleče, kdor ptuje imetje brez potrebe zažiga ali sicer poškoduje ali uniči, ne da bi bilo opravičeno, zapade vojaški kaznovalni postavi.

Ako se je bojišče obderžalo, morajo se lastni in sovražni ranjenci poiskati, okrepčati, obezati in k najbližnjim zdravstvenim ustanovam odpraviti. Padli se morajo, ko se je skerbno izpričalo, da so mrtvi, pokopati; tisti, katerih imena so znana, se morajo s pričami njih smerti ali pogreba zapisati in ta list se odpošlje vojaškemu oddelku armadne intendance. Ako se najdejo pri mrtvih izpričala (Legitimationsdokumente), se morajo spisu priložiti. V zaznamku se morajo pogrebi natanjko popisati.

391. Bojne priprave in državno blago, ktero se je sovražniku odvzelo, posebno zastave, orožje in konji, strelivo in provijant, denarnice in kancelije se odpošljejo, kakor hitro mogoče, poveljstvu kerdelske divizije, ki z njimi po ukazih armadnega poveljstva ravna in pravico ima, s plenom škodo na konjih, vozovih in živežu pri podložnih kerdelih popraviti. V silnih primerljajih morejo storiti to tudi samostalna kerdelska poveljstva, vendar morajo naznaniti to potem poveljstvu vojaške divizije.

Kaznovan bi bil, kdor bi od uplenjenih (erbeuteten) reči kaj prikri ali samolastno odstranil.

XXII. Oddelek.

O poslavitvah.

(*Auszeichnungen.*)

§. 62.

O redih in počastitvah.

(*Orden und Ehren.*)

392. Posebne službe in odlična djanja ceni Njih Veličanstvo s povišanjem, s pohvalo ali pa s podajo dekoracij. Take poslavitve se opirajo samo na milost monarha, zatoraj

se morejo le z izverstnimi opravami doseči, ne pa kot pristojnost tirjati.

Sè zaslugami povzdigovati ali košatiti se, na-nje opirati se in zaradi njih doklade ali poslavitev tirjati, se ne sklada z značajem in častjo vojaka, ki je čutja za dolžnost navdušen.

Zarad tega podložnim vojakom ni dovoljeno, osebno za kako poslavitev prositi, ampak mora dati izjemno k temu poklicanim predpostavljenim na voljo, da njegove zasluge presodijo in pripoznajo.

Nasproti temu je dolžnost predpostavljenih, izverstne oprave in dela svojih podložnih višim poveljstvom naznaniti.

393. Za zasluge pred sovražnikom veljajo ravno tako djanja odlične serčnosti in posebne vdanosti, kakor tudi dokazi posebnega vojaškega talenta in pripravnosti, in to posebno tedaj, kedar je to pospeševalo kako težko podvzetje, kedar so se s tem ohranile ali dobile zastave, topovi in druge bojne priprave ali kedar so se osvobodile posamezne osebe ali celi vojaški oddelki.

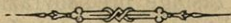
Po vsakem boju, ki se ga je udeležilo krdelo, zberejo poveljniki kompanij (švadron, baterij, pratežnih oddelkov), kakor hitro mogoče, svoje oficirje in podoficirje; poveljniki

celih vojaških kerdel (Truppenkommandanten) svoje oficirje in oficirske namestnike in jih vprašajo, če in kaka posebno zaslužena djanja so opazili in kdo jih je izveršil.

O tako poizvedenih djanjih se sestavi zapisnik in ga odpošlje kerdelski poveljnik, ko so se odpori, ki se znabiti najdejo, skerbno odpravili, po službeni poti višemu poveljniku.

Od pooblastila Njih Veličanstva je odvisno, če sme poveljnik armade ali samostalno delajočega kerdelskega oddelka vojake povišati ali s svetinjami obdariti.

41290

355.8 (436) / ~~074.57~~ / 1873

